This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

615.
3
F42

ALFONSI FERRI

De Ligni Sancti multiplici medicina, & vini exhibitione, libri quatuor.

*

HIERONYMI FRACASTORII Syphilis, ſiue Morbus Gallicus.

CVM INDICE LOCVPLETISSIMO.

LVGDVNI,

Apud Ioannem Frellonium

1547.

UNIVERSIDAD CENTRAL
BIBLIOTECA
MEDICINA

ALFONSI FERRI

Artium & Medicinæ Doct. de ligni ſancti multiplici medicina, & vini exhibitione, liber primus.

PRAEFATIO.

LIGNVM illud, quod vulgò Sanctum, aliâs Indicum appellatur, ab inſulis affertur in interiori oceano ætate noſtra repertis, vnde etiam morbus ille qui Gallicus dicitur, ad nos manauit, antea noſtris terris incognitus. In illis autem regionibus is morbus natiuus eſt, ac præter contagionem per ſe naſcitur frequentiſſimè, cùm apud nos ex ſola videatur fieri contagione. In eo morbo gentes illæ præſentiſſimo remedio vtuntur huius ligni, omnesq; curantur hac vnica medicina. Eam rem noſtri, qui illic verſantur, animaduertentes, & ipſi eo remedio vſi ſunt, quicunque in morbum Gallicum inciderunt, et inde in patriam reuertentes, afferre ad nos cœperunt lignum ipſum, eáque medicina oppreſſos Gallico morbo curare. Quod vbi bene atque cum ſalute ſucceſſit, breui ac facilè id remedium per omnes noſtras regiones receptum eſt, habitúmque pro optimo & præſentiſſimo in morbi Gallici curatione. Quoniam verò in inſulis vnde lignum affertur non in hoc ſolo morbo adhibent ipſius ligni medicinam, ſed in aliis quàm plurimis morbis, ac ferè in vniuerſis illarum gentium exemplo noſtri homines edocti, ad multos a-

Lignũ ſanctum ſiue Indicum.

Morbus gallicus vnde manarit.

Vſus ligni ſancti multiplex.

lios morbos curandos eiuſdem ligni remedio vti cœperunt. Itaque hæc eadem medicina ligni ſancti tam in morbo Gallico, quã in pleriſque ſimilibus morbis, atque etiam diuerſis, probatiſsima iam apud nos eſt, & in frequentiſsimo vſu. Nos verò pro communi hominũ ſalute, ac pro noſtro officio, ad hanc tam nobilem ſalutaremq; medicinam adhibentes omne ſtudium noſtrum omnemq; diligentiam, animaduertimus, et ex conſideranda rei ratione, & ex frequenti ac varia exercitatione & vſu curationis atque ſucceſſu, medicinã ipſam in varijs morbis præparari, & vulgo exhiberi ſine ulla medendi ratione, nulla habita vel morborum vel ægrotantium conſideratione, ſed promiſcue ac ſine vllo diſcrimine cuiuis morbo & cuicũque ægroto medicinam ipſam eodem modo conſici & adminiſtrari. Quæ res in perniciem cedat ſæpius neceſſe eſt miſerorum ægrotantium, dum id quod alicui ſaluti fuit, cæteris, qui vel diuerſo morbo vel diuerſa diſpoſitiõe affecti ſunt, cauſa fit non auferendi morbi, ſed augendi. Itaque nos curauimus vt ab hoc prauo vſu medicina tam vtilis & neceſſaria ad medendi artem & rectam curationem reuocaretur. De hoc enim ligno ſancto tractauimus, & cognoſcendo, & eligendo, & præparando, & exhibendo, & quemadmodum, quibusq; morbis adminiſtretur, quibusq; complexionibus, ætatibus, temporibus, regionibus, inueteratis aut recẽtibus morbis, ac de multiplici variaq; confectione

ctione & adminiſtratione huius medicinæ. Atq; vt res tota eſſet promptior & manifeſtior, materiã omnem digeſſimus in partes diſtinctas, eaſq; partes titulis adnotauimus ſingulis, atque per capita expoſuimus.

De præparatione & adminiſtratione ligni ſancti, quod non eadem ſemper ſed diuerſa debet fieri diuerſis morbis & diuerſis diſpoſitionibus.

CAP. I.

QVOD nos maximè mouit ad huius operis cõfectionem, id fuit, quòd vidimus hãc medicinam ab omnibus eodem modo præparari, & adminiſtrari, tam diuerſis morbis, quàm diuerſis diſpoſitionibus: quod valde mirati ſumus obſeruari medicis vniuerſis: Cùm ea res tota ſit maximè contraria rationi, vt ligni ſancti medicina eodem modo confecta & exhibita, quæ eſt eadem cauſa & idem agens, putetur poſſe curare diuerſos morbos, & contrarios qualitatibus, itẽ diuerſas & contrarias complexiones, vel diſpoſitiones corporum ab intrinſeco & extrinſeco: vt ætatis, noui vel veteris morbi, regionum & temporum anni, & ſimiliũ. quæ curationes corpo-

rum in diuerſis & contrariis qualitatibus & diſpoſitionibus, ſunt diuerſi & cōtrarii effe-ctus ab ipſa medicina ligni ſancti. Et quomodo hæc fieri ab omnibus credita ſunt, quæ fieri non poſſunt vlla ratione. Nam, vt Ariſtoteles præcipit lib. 2. de generatione & corrupt. idem, & ſimiliter habens ſe, ſemper idem innatum eſt facere. Et ibi Auerroes: Idem non facit contraria. Authore etiam Ariſtotele, qui ait: Contrariorum contrariæ ſunt cauſæ. Intentiones enim & operationes eiuſdem agentis neceſſe eſt vt ſint conformes potentiis & virtutibus ipſius agentis, nec poſſunt eſſe propterea diuerſæ intentiones in medicina ligni ſancti, ſi illi non accedent diuerſæ virtutes per diuerſas illius præparationes & adminiſtrationes. Quod ex Auerroe accepimus, qui ait tertio de anima: Quum duæ intentiones ſunt diuerſæ, neceſſe eſt vt virtutes ſint diuerſæ. Quamobrem non poteſt medicina ipſa eodem modo diſpoſita producere diuerſos curationis effectus. Nam, vt Auerroes teſtatur ſecūdo Metheororū, diuerſi effectus fiunt propter diuerſitatem ſubiecti in diſpoſitione. Ac propterea omnino neceſſe eſt ad diuerſos curandi effectus producendos diuerſam fieri diſpoſitionem ipſius ligni ſancti per præparationes diuerſas. Ex Ariſtotelis etiam do-

ctrina ſecundo Phyſicorum, qui ait: Eadem cauſa per ſe eſt duorum contrariorum, ſed duabus diſpoſitionibus diuerſis. Et octauo Phyſicorum, nullum agens, inquit, in eadem diſpoſitione producere poteſt effectus contrarios. Et ibi Auerroes inſuper dicit, quòd cùm proportio illius, quod habet potentiam agendi duo contraria, fuerit eadem ad contraria, neutrum efficiet illorum. Falſo igitur ligni ſancti medicina eodem modo pręparata valere credita eſt, ad ſanandos diuerſos morbos, vel eundem etiam morbum in corporibus diuerſo modo affectis & diſpoſitis. Et ne à medicis diſcedere videar, non ſolùm logici, inquit Galenus, ſed etiam methodici euidenter intelligunt, vnam omnibus naturis medicinam neceſſariò non conuenire. Et quia non curamus hominem in communi & indifferenter, ſed vt varia ac diuerſa diſpoſitione affectus eſt homo, vel intrinſeca, vt diximus, vel extrinſeca. Quapropter vt hæc maximè ſalutaris medicina, quæ in potentia eſt ad curandas diuerſas diſpoſitiones & morbos diuerſos, ad actum verè deducatur: & vt diuerſi effectus curationis & diuerſæ operationes ex eadē medicina producãtur, vt neceſſe eſt à cauſis diuerſis: oportet vt eidem ipſi medicinæ tribuamus diuerſas differentias, per diuerſas illius præpara-

De ſanitate tuenda.

tiones. Quare vnum pharmacum omnibus nequaquam conuenire poteſt, ſed oportet medium eſſe, inquit Galenus de Compoſitione medicamentorum, ceu ad mediam temperaturam aptatum, ducere verò ad vtranque eius medii extremitatem, dum quotidiano vſu & experientia probatur. Si vt res poſtulat confectum ſit, in eo manere conſilium eſt: ſi paulũ deficiet, augere ipſius vires, quemadmodum etiam adimere, cùm præter modum efficax ſit.

Libro 2. Cap. I.

Quod ſit lignum ſanctum.

CAP. II.

In ratione ſimplicis quot requirantur.

OBſeruatum eſt ab excellentibus medicis, vt in ratione ſimplicis cuiuſque quinque requirantur: Quid ſit, quale ſit eligendum, cuius naturæ ſit, quæ illius proprietas & operationes, quę permutatio in medicina. Hunc nos morẽ ſequemur in explicanda ligni ſancti ratione. Ac primùm oſtendemus, quid illud ſit, id eſt, quod lignũ ſit hoc, quod dicimus ſanctum. Et nonnulli quidem putant non fuiſſe ignotum antiquis medicis hoc lignum. Ipſum enim alii dicunt eſſe, id quod ab Auic. Karon appellatur, alii verò idem quod Heſtedeen: plerique opinantur non aliud eſſe, quàm Ebenum. Hi autem, qui Ebenum credunt, argumento vtuntur probabiliori multò quàm cæteri, ac inſuper

Ebenũ Evano

Ariſtotelis

Ariſtotelis authoritate qui tradit quarto Metheor. omne lignum natare in aqua, nec ſidere, præter Ebenum. Hoc autem lignum ſanctum non aliter quàm Ebenus ſidit, ac minimè natat, quapropter creditũ eſt idem eſſe quod Ebenus, aut certè Ebeni ſpecies hactenus incognita, præſertim cùm eandem opem videatur afferre lignum ſanctũ, quam Ebenus in membris excrementorum. Nam & calculos frangit, & ventris inflationem diſſoluit. Qui lignum ſanctum eſſe Karon putant, illud afferunt, quòd hoc lignum medetur morbis iuncturarum, quod ait Auicenna Karon efficere. Eodemque ferè argumento vtũtur de ligno Heſtedeen. Sed aliud omnino eſt hoc lignum ſanctum, quàm vel Karon vel Heſtedeen. Nam Karon, vt Auicenna præcipit, confert morbis iuncturarum factis à cauſa primitiua, vt fracturis, diſtortionibus, ac luxationibus, quibus conferre par eſt extra appoſitum. At lignum ſanctum conſtat medicinam eſſe antidotariam contagioſis morbis, intus exhibitam necnon quàm plurimis variiſque morbis multiplici remedio ſubuenire, ac propterea longe aliud eſt lignum ſanctum, quàm Karon. Sed ab his lignis, & à cæteris omnibus, quæ in aqua non ſidunt, palam eſt lignum ſanctum natura maximè differre, cùm illa

Ebenus non ſupernatat.

Lignũ ſanctum antidotus eſt morbis contagioſis.

Lignũ ſan-ctũ non eſſe Ebenum.

natent, hoc ſidat. Ab Ebeno verò lignũ ſanctum longè etiã differre affirmamus, quanuis illi grauitate ſimile ſit. Nam Ebenus, qui non fluitat, niger eſt, vt manifeſtum eſt ſenſu. Sed ligni ſancti color nequaquam eſt niger. Duritie quoque differt ab Ebeno lignũ ſanctum: non enim ita maceratur lignum ſanctum in aqua cæteris paribus, quemadmodum Ebenus. Cùm tradat Auic. ex Ebeno collyrium fieri. Præter hæc Ebenus ſi iuxta ponatur, ignem ſtatim corripit: quod minimè contingit in ligno ſancto. Demum nec tantum odorem nec talem omnino reddit lignum ſanctum, ſi comburatur, quantus & qualis redditur ab Ebeno. Quamobrẽ prorſus aliud eſt, quàm niger Ebenus lignum ſanctum. Aut fortaſſe ſpecies quædam eſt Ebeni non antè cognita noſtris regionibus. Atque ab omnibus lignis longè differt, quæ hactenus medici cognouerunt: nam à nouo orbe noua hæc ad nos venit eximia medicina. Nec eſt mentitus Ariſtote. qui ſolum Ebenum è lignis tradiderit, in aqua non natare. id enim de lignis veriſsimum eſt, quæ noſſe potuit Ariſtoteles: hoc autem lignum vſque ad noſtram ætatem fuit incognitum.

Ebenus ignẽ ſtatim contrahit.

Quale

Quale ſit eligendum lignum ſanctum.

CAP. III.

EX nouis inſulis plures ferre cognouimus lignum ſanctum, atque propterea videndum eſt vbi optimum producatur. Nam & ex inſula affertur, cui nomen inditum eſt ſancti Ioannis, & ex inſula ſancti Dominici, & ex inſula ſanctæ Crucis. Hæ autem inſulæ ad meridiem omnes poſitæ ſunt, alia tamen alia auſtralior eſt, diſtántque non parum inter ſe ſingularũ paralleli: vt à geographiæ peritis illuc nauigantibus cognitum ac traditum eſt. Itaque inſula ſancti Ioãnis habet Borealis poli altitudinem, diſtátque illius parallelus à circulo æquinoctiali gradibus viginti cum dimidio. Inſula ſanctæ Crucis gradibus ferè decem & octo. Inſula ſancti Dominici gradibus tredecim. Ab hac inſula ſancti Dominici primùm allatum ad nos lignum ſanctum eſt, eóque aliquandiu medici vſi ſunt. Poſtea ab inſula ſanctæ Crucis & ſancti Ioannis afferri cœpit. Animaduerſúmque eſt, optimum eſſe, quod inſula mittit ſancti Ioannis, idque multò vtilius eſſe, quàm id, quod naſcitur in inſula ſancti Dominici. hoc enim aridius eſt, magiſque ſumẽtium corpora exiccat: illud verò ſancti Ioannis humectat corpora in calidis morbis, humidúmque radicale con-

Martino Denſio autore.

ſeruat

ſeruat. quod experimento patet in aſthmaticis, in phthiſicis, & hecticis. Id verò à ratione alienum non eſt, vt temperatius ſit lignũ ex inſula ſancti Ioannis, ſiccius verò & aridius eſt in inſula ſancti Dominici. Nam quę orbis regiones ſubiacent æquinoctiali, aut nõ longè diſtant, nimio Solis calore inflammantur. Quoniam cùm præcipua caloris cauſa ſit in terra reflexus radiorum Solis calefaciens infimam aëris regionem, vbi Solis radii ex meridiano circulo vel recti vel parum obliqui terram feriunt, neceſſe eſt vehementem fieri reflexum, aëremq́ue infimum maximè feruere. At in æquinoctiali circulo recti à meridiano terram feriũt radii Solis. Quamobrẽ inſula diui Dominici vehementiore Solis ardore peruritur, quàm inſula diui Ioannis, quæ octo fere gradibus plus minus quàm illa diſtat ab æquinoctiali. Itaque in inſula ſancti Dominici excoquitur, euaporatq́ue in ligno ſancto ex nimio æſtu ſuccus ille ſalutaris, fitq́ue lignum aridum nimis & torridum: cõtrà in inſula ſancti Ioannis cum minori afficitur vi caloris, tum verò refrigeratur ſcatentibus vndique aquis: nam fontes habet quàm plurimos, fluminibusq́ue rigatur vberrimis: quo fit vt ſit regio illa temperatiſsima, ſtirpesq́ue ferat, & ex moderato aëris calore, & ex terræ humiditate omnis

generis

generis præſtantiſsimas in propria natura. Quare manifeſtum eſt, lignum ſanctum optimum & ſaluberrimum ex inſula ſancti Ioannis comportari. Dicendum eſt deinceps quale ſit per ſe lignum ſanctum eligendum. *Ligni ſancti electio.* Ac primùm ex arboris ætate media vim habet firmiorem. Tenera enim ætas cuiuſque vegetabilis tenuem ſuſcipit leuemq́ue vegetationem: ſenectus verò prope corruptionem eſt, vt Auerroes ait ſecundo de generatione, & ſecundo Metheororum: virtusq́ue propterea in ſenectute minuitur. Quapropter media ætate arboris optimum eſt lignum ſanctum. Et ex arboris autem partibus nec tenues ſurculi eligendi ſunt, nec rurſus rami admodum craſsi & robuſti, aut etiam truncus, ſed rami optimi ſunt media craſsitudine. Quanuis putent aliqui meliores eſſe radices, alii truncos, qui ſint radicibus proximores. Sed nos id verum eſſe putamus, præſertim de radice, in regionibus vbi lignum naſcitur, quòd ibi recens exciſo ſuccus maior eſt radici quàm ramis. Vbi verò iam aruit, citius radices quàm rami exiccantur. Quanuis verò lignum hoc ſit materia quàm denſiſsima, ac diu abſit à corruptione, tamen eò melius omnino eſt, quò eſt recentius, maioremq́ue habet ſuccum atque vigorem. Nam ſemper amittit neceſſariò li-

gnum

gnũ ipſum aliquid ex ſuo humore, qui cùm exiguus illi ſit propter ſiccam ipſius complexionem, breui areſcit, demptóque ſucco, in quo eſt virtus ipſius naturalis, amittit propriam naturam, atque euaneſcit, remanétque pars terrea tanquam exanima, quamobrem recentiſsimum eſt optimum, præſertim in calidis morbis & ſiccis, nondum exhalato humore ac ſucco illo vnde operatur. Eligatur igitur lignum ſanctum ex inſula ſancti Ioannis, ex arbore mediæ ætatis, ramo mediocritum ſit quàm recentiſsimum, ac ſi fieri poteſt, annum non excedat, graui pondere, cortice hærenti, colore fuſcum & flauum.

ligni electio

Cuius naturæ & complexionis ſit lignum ſanctum.

CAP. IIII.

TEMPERATISSIMVM quidem eſſe natura lignum ſanctum, apparet ex maxima ipſius virtute atque operationibus, dum ea medicina ingentes & quàm plurimi morbi curantur ſine læſione vexationéve languẽtium: quin magnum ſumentibus præſtat alimẽtum præter cętera ſimplicia, quorum vſus eſt medendis corporibus humanis. Quamobrem licet tantos & tam varios effectus producat magis ex virtute intrinſeca & ex forma ſubſtantiali, quàm ex quali-

tatibus

tatibus, tamen ex primis etiam qualitatibus ipſum operari neceſſe eſt. Quibus conſtat, vt diximus, eſſe maximè temperatum, atque ex omnibus quatuor qualitatibus operari: quoniam & ægrotos ſanat, & morbos curat calidos, frigidos, humidos & ſiccos. Nec obſtat, quod Ariſtoteles præcipit 2. de generatione, contrariorum contrarias eſſe cauſas. Et Auerroes primo de generatione, contrarium non accipere ſuum contrarium. Neque enim ſimpliciter & abſolutè diuerſos & contrarios qualitatibus morbos & ægrotos curat lignum, vt imperitè hactenus creditum eſt. Sed variè ac diuersè pręparatum & alteratum: intenſum, maiori portione ligni infuſi: remiſſum, maiori aquæ infuſiõe. Quo pacto contraria poſſunt contingere in eodem ſubiecto, alterum videlicet in intenſo, alterum in remiſſo, authore Auerroe 4. Me theor. Temperatiſsimę autem naturę hoc lignum eſſe, licet cognoſcere ex Auerrois doctrina quinto Colliget, aliorúmque authorũ ſimplicium qualitates indagantium per primas operationes, ſecundas & tertias. Primę verò operationes ſunt calefacere, frigefacere, ſiccare, humectare. Secundæ ſunt, quæ ex primis proueniũt: vt à calido & humido molle reddi, à frigido & ſicco durum fieri. Tertias virtutes dicimus, quæ fiunt in proprio

Cap. 3.
Ligni ſancti mira tẽperies.

ac determinato ſubiecto, vt prouocare vrinam, educere choleram. Ex primis autem operationibus liquet, temperatam eſſe naturam ligni ſancti, quoniam ſumpta hæc medicina, nequaquam plus iuſto aut calefacit aut refrigerat, aut exiccat, aut humectat, nec vnquam temperiem excedit: non enim conuertitur in calidiorẽ chilum, ſed in temperatum. Temperata verò medicina eſt, vt ait Auerrois, quæ cùm ſumitur exigua portione, comparata materiæ, per illam è corpore eductæ, non inducit affectionem extraneam in corpore. quod potiſsimum in hoc ligno reperitur. Nunquã enim ęgrotis etiam diu ipſum ſumentibus, extraneam inducit affectionem. Ex ſecundis item operationibus & tertiis temperatum apparet lignũ ipſum: nam & ſtringit, & laxat, & illa omnia moderatè operatur. Et ſi vel pulmonem purgat, vel hepar, vel ſi vrinam prouocat, vel ſudorem educit, vel ad quodcunque remedium adhibetur, omnia efficit temperatè ſine læſione corporum vel moleſtia. Quapropter manifeſtum eſt ex operationibus temperatiſsimum eſſe natura lignum ſanctum. Licet difficile credat eſſe Auerrois, medicinã inueniri in cunctis operationibus temperatã. Sed id nos ita ſe habere, et experimẽtis intelleximus, atque ita nos iure affirmamus atque

que præcipimus. Ariſtote. enim tradit 2. Poſteriorum, ex ſenſu memoriam fieri, ex memoria experientiam, ex experientia artem conſtare. Quanquam verò temperata natura eſt, & complexio ligni ſancti, tamen eſſe prædominium ei neceſſe eſt, quemadmodum ſimplicibus cunctis vnius qualitatis & complexionis. Itaque conſtat apud omnes calidum & ſiccum eſſe hoc lignum: ſed non admodum liquet cunctis, quo gradu caliditatis: nam putant plerique ob maximas illius operationes ad tertium caliditatis gradum pertingere. Nos verò affirmamus ad ſecundum tantùm gradum aſcendere caliditatis, nec hanc metam caloris excedere illius naturam: idque probamus ex medicinæ ratione in hunc modum: Quicquid manifeſtè operatur, neque inde nocumentum aliquod contingit in corpore, eſt in ſecundo gradu propriæ complexionis: lignum ſanctum manifeſtè operatur, nec tamen inde nocumentum aliquod corpori contingit: ergo lignum ſanctũ eſt in ſecundo gradu propriæ complexionis. Maior aſſumptio confirmatur Gal. authoritate quinto de ſimplici medicina, qui ait: Quæ ſunt in ſecundo gradu complexionis, hæc fieri poteſt vt calefaciant vel refrigerent, aut humectét, aut exiccét ſine corporis læſione aut moleſtia. quod

Qualis ſit complexio ligni.

Cap. vlti.

idem teſtatur Auicenna, fen 2.1. canonis doctrina 2. Gradus, inquit, ſecundus eſt, vt ſit inde operatio fortior, quàm primi, non tamen vt operationes corporis impediat, aut mutet earum curſum naturalem, niſi id fiat per accidens, vt ſi ſæpius agat, aut multum ſit quod agit. Notandum autem eſt id, quod dicit multum, quoniam in ligni ſancti medicina, ſi magna ſit portio ligni, & aquæ parua, neceſſe eſt vigorem intendi propriæ caliditatis: contra autem, remitti. Minor verò aſſumptio frequenti ac manifeſta confirmatur experientia, dum tantas videmus ac tam varias illius operationes in corporibus medendis ſine vllo nocumento aut vlla perturbatione. Nam ſi tertium caliditatis gradum hoc lignum attingeret, ægrotis tandiu ipſum ſumentibus febres omnino induceret, aut inflammationes, aliáſque affectiones noxias ex vi caloris. Quin apud eas gentes, vnde hoc lignum affertur, infantes (vt vulgò accepimus) corpore naſcuntur plurimis puſtulis corrupto, paucóſque poſt dies ab ortu, corpus omne inficitur à vertice ad pedes: quàm primum verò decoctione ſumpta radicum ligni ſancti, mundari corpuſcula, atque abſolutè ſanari paucis diebus. Et radices tamen vehementiores ſunt reliqua arbore. Infantium verò tenera corpora ſunt, et læſioni magis

Cap. 15.

gis obnoxia. In terris quoque noſtris, vt diximus, & operationes magis videmus manifeſtiſsimas ligni ſancti, & nulla nocumenta. Ex quibus omnibus planè conſtat, lignum ſanctum calidum & ſiccum eſſe in ſecundo gradu, non vltra, & eſſe in vniuerſum complexionis, & naturæ temperatiſsimæ.

lignu eſt cal. et ſicca in 2° gradu

De proprietate ligni ſancti, & operationibus.

CAP. V.

PROPRIAM eſſe naturam ligni ſancti, atque complexionem diximus calidam & ſiccam: verùm præclaræ huius medicinæ ingens eſt, ac multiplex virtus & operatio, nec vnius tantùm complexionis ægrotis ac morbis medetur, ſed in omni operatur complexione, modò rite præparetur, morbóſque atque ægrotos curat diuerſos qualitatibus & diſpoſitionibus. Nam præter vim intrinſecam ſuæ naturæ, ac formæ ſubſtantialis, ex qualitatibus etiam operatur, non tantũ calida et ſicca, ſed humida quoque, atque vbi opus eſt, etiam frigida. Itaque & calefacit, & exiccat, & humectat, & refrigerat. Neque id eſt à ratione alienum, vt idem operetur diuerſa & contraria, ſi modò diuersè diſpoſitum operetur, ex Ariſtotelis, Auerroíſque doctrina, vt ſuperius demonſtrauimus. Galenúſque oſtendit primo de ſimplici medicina, virtutes eſſe diuerſas in aliquo

Ligni ſancti varius & multiplex vſus in medicinis.

ſimplici cōiunctas. Atque in vna eademq́ue medicina vim inueniri, quæ calefaciat, vim quæ exiccet, vim quæ humectet, & vim quæ refrigeret. Quod idem contingit in ligno ſancto. Ipſum enim omnia hæc aptum natū eſt operari, ſi rectè præparetur, & exhibeatur pro ea qualitate, ſecundum quam eſt operaturum, ex portione videlicet ligni, & aquæ infuſionis, ex quantitate medicinę, & ex numero potionum. Itaque ligni ſancti operationes magnæ ſunt, atque ſalutares, variæ item atque multiplices, & ex intrinſeca virtute ſubſtantiali, & ex omnibus quatuor primis qualitatibus: quàm pluriſmosq́ue atque diuerſos curat morbos, ægrotosq́ue diſpoſitionibus diuerſis, ſi ritè præparetur & exhibeatur, vt ordine inferius explicabitur.

Quæ permutatio ſit medicinæ ligni ſancti.

CAP. VI.

PERMVTATIO medicinæ ligni ſancti fit præcipuè in morbo Gallico, vt curetur vnguento argenti viui. Quod tamen fieri debet in veteri morbo, atque in corpore malè affecto & diſpoſito. Neque tamen ad vnctiones veniendum eſt prius, quàm ex medicina ligni ſancti bis térve ſumpta cognitum fuerit ægrotum non conualeſcere. Nam hęc ligni medicina propria eſt ad morbum Gal

licum

licum curandum, ac præter cæteras maximè ſalutaris, nullæque remanent ex ea corporum offenſiones. Quod minimè fit ex argenti viui aut cinapri medicina, ex qua offenſiones corpori remanẽt, læſiones que perpetuæ, vt nos ex longa experientia cognouimus, & propria diſputatione demonſtrabimus, de cinapro & argento viuo. Minimè verò quiſpiam proficeret, ſi his non intellectis diu noctuque in horum correctione ac præparatione laboraret. Nam argentum viuum omnino inficit ac lędit principalia membra, atque etiam cætera, oſſaque & neruos corrumpit, nodosque inducit oſsibus & iuncturis. Et nos quidem diu laborauimus in argenti viui correctione vſque ad ingenioſam illius diſtillationem, & tamen nullam illius inuenimus correctionẽ: vnde corrigi omnino non poſſe cenſemus. Quamobrem ligni ſancti medicina in morbo Gallico non aliter cum argenti viui vnguento permutanda eſt, quàm vbi ea bis térve ſumpta, non conualuit æger & ex morbo vetuſto. At tunc demum venit ad vnctionis medicinam. De qua enim nihil attinet nos hoc opere tractare, quod de ligno ſancto inſtitutum eſt, præſertim cùm abundè alii ſcripſerint de ipſa vnctione. Atque hactenus de medicina ligni ſancti communia quædam, vt plerique vete

Argenti viui nocumenta.

rum conſueuere,tradidimus.Poſt hæc de varia,diuerſáque ipſius præparatione & exhibitione in variis diuerſiſque & diſpoſitionibus & morbis propria præcepta ſumus polliciti, trademus ſigillatim. Ac prius communia quædam & vniuerſalia præponemus in curatione obſeruanda. Nam ex Ariſtotelis præcepto primo Phyſic.ab vniuerſalibus ad particularia procedere oportet,vt eodem loco teſtatur Auerr. & ſecundo de anima. Quoniam commune atque vniuerſale magis notum eſt, quàm particulare ac proprium, atque propterea conſideranda cuiuſuis rei ratione,propriis debent communia præponi,vt eodem loco Auerroes præcipit. Nam quę magis nota ſunt nobis,ea ſunt communia:quæ minus nota, ſunt propria, vt in eodem loco tradit Ariſtoteles,atque in aliis plurimis. Ordo verò intelligendi eſt, à magis notis ad minus nota intellectui. Quod Auerroes oſtendit ſecundo de generatione,primo Phyſicorum,ac multoties aliis locis. Iure igitur nos in ratione multiplicis medicinæ ligni ſancti communia prius exponemus,deinceps propria ſeorſum ſingula demonſtrabimus.

Cur

Cur medicinæ ligni ſancti tanta vis eſt in morbis curandis.

CAP. VII.

QVo magis medicina quælibet ſimilis fit calori corporis noſtri, & ſucco vitali, atque in eum conuertitur ſuccum, cùm ſumitur, eò vehementius operatur, & tutius ac manifeſtius. Eáque medicina perfectiſsima eſt, quæ medicum nutrimentum dici poſsit, cùm in ſubſtantiam corporis conuertatur, vt tradit Auic. fen 2. 1. Canonis. Cibus autẽ potúsque ſalubris ille eſt, qui ita afficit corpus noſtrum, vt in ſimilitudinem ipſius corporis, hoc eſt in ſubſtantiam conuertatur, quod eodem loco præcipit Auic. Hæc verò medicina ligni ſancti maximè omnium ſimilis fit ſucco vitali corporis noſtri, atque in eius naturam conuertitur, inſigneque prębet corpori nutrimentum ſupra omnes cibos & potus: hanc enim ex ligno potionem cum exiguo alio cibo tandiu ſumentes ægroti, ita nutriuntur, ac ſi ex quauis alia materia, cibo veſcerentur multò maiore. Nec minus nutrit potio hæc, quàm ius pulli conſumpti. Quamobrem nil mirũ eſt, ſi tãtum valeat medicina hæc ad ſanandos hominum morbos, quãdo tanta illi ſimilitudo eſt cum ſubſtãtia corporis humani, ac pręterea vim habet ſalutarem. Omnium enim natura eſt

Quæ optima medicina.

Cap. 15.

Quis cibus potúsue optimus.

operatrix, vt tertio Tech. tradit Gal. Itaque tam mira operatur hæc potio, quoniam dum ſumitur, vt diximus, continuò ac maximè inducit virtutem ſucci vitalis in corpore, illumq́ue mirificè auget ac roborat, tum ex propria vi ſuæ naturæ, ſimilitudineq́ue ſuæ ſubſtantiæ corporis humani, arcet expelliťque ab ipſo corpore omne aduerſum & officiens atque extraneum. Atque ita & ratione ſui ipſius iuuantis, & nocentis extranei ſemoti, vehementer operatur in morbis tollendis. Purgat enim ſanguineum, & officientes materias reſoluit, atque ita totius corporis mẽbra conualeſcunt: imbuta enim membra ſtypticis pharmacis, vim ſalubrem tranſmittunt per omne corpus. 3. Tech. Galeno præcipiente.

Quòd alij morbi, quemadmodum Gallicus, curentur ligno ſanĉto.

CAP. VIII.

Quos curet morbos ligni ſanĉti medicina. Cap. 2.

NON ſolùm Gallicus morbus curatur ligni ſanĉti medicina, vt initio apud nos fuit illius vſus, ſed heĉticæ ſalutaris eſt, podagræ, & epilepſiæ, atque aliis morbis quàm plurimis. Nam licet effeĉtus diuerſi differãt, vel propter agens, vel propter ſuſcipiens, vt ait Auerrois 2. Metheororum, ac propterea videatur non poſſe eadem medicina curare morbos diuerſos: aliter tamen ſe res habet, quoniam

quoniam eadē medicina variis modis atque diuerſe præparata & confecta diuerſas acci pit diſpoſitiones, ac diuerſe afficit: nec idem ſit agens, ſed multiplex & variū, vt ſuperius eſt latius demonſtratum. Quapropter varios parit diuerſoſque effectus in morbis cu randis. Sed & Gallico morbo ſæpe contingit iunctos eſſe, quos diximus morbos, alióſque complures, atque dum adhibita eſt ea medicina propter morbum Gallicum, reddi ta ſalus abſoluta eſt ęgrotis, ſublato tā Gallico morbo, quàm quouis alio adiuncto. Quòd ſi tanta vis eſt huius medicinæ, vt quemlibet morbum, non minus quàm Galli cum auferat, multò facilius curare poteſt ſingulos ipſos morbos per ſe ſolos ſine Galli co morbo. Ex dialectica illa ratione, ſi de quo magis, etiam de quo minus, vt Ariſto. tradit 2. Top. Cùm enim aliis morbis eſt morbus Gallicus admiſtus, vehementius ma lum eſt, curatúque difficilius, quod additur illis noxius humor contagionis. Valde autem difficilis cura eſt omnis morbi, qui ex contagione contingit, raróque tollitur ope medicinæ, vt tertio Colliget, tradit Auer. Quod verò de hectica diximus curanda, non eſt de omni ſpecie ipſius morbi intelligendum, vt proprio capite inferius exponemus. Omnino autem id in omni morbo cu-

rando ſeruandum eſt, vt quum aliis medicinis minimè ſanantur morbi, confugiatur ad ligni ſancti medicinam. Sed iam ea exponere aggrediar, quæ ſeruanda ſunt in curatione, quæ per hanc medicinam perficitur.

De loco eligendo, in quo curandus eſt æger.

CAP. IX.

Frigus humores denſat.

QVONIAM expellendus à corpore eſt noxius humor, materiáque morbi reſoluenda, laxentur opus eſt, aperti orésque fiant meatus corporis, qui pori appellantur, vt inde effluat morbus. Quamobrem calido loco æger cõtinendus eſt dum curatur, ne frigus humores denſet, operationémque impediat naturę ac medicinę. Stringit enim frigus, porique corporis fiunt anguſtiores. Itaque vel natura calidus ſit locus curationis, vel arte cubiculum calefiat, in quo æger curatur. Modus tamen ſeruandus eſt in loci caliditate, pro cuiuſque morbi ratione. Nam in frigidis morbis, & in multo humore noxio, calidiore opus eſt habitatione: in calido verò morbo, & in exiguo humore, minus calidus locus eſt neceſſarius. Itaque pro ratione & morbi & ægroti ſedes aut magis aut minus calida adhibeatur.

De

De tempore anni eligendo.

CAP. X.

APTISSIMVM tempus eſt ver adminiſtrandæ huic medicinę ligni ſancti: deinde autumnus, ob mediam temperiem inter calorem et frigus. Aeſtas minus vtilis eſt, atque in calidis morbis & complexionibus etiam pernicioſa, ob nimiam reſolutionem, quæ tunc facilè poteſt contingere. Hyems quoque vitanda eſt in morbis & complexionibus frigidis: magis enim afficiuntur corpora atque læduntur à ſimili qualitate, quàm à contraria. Si autem vis morbi atque neceſſitas vrgeat, ſæuiente etiam hyeme, ita calefieri locus poteſt, vt temperies in eo ſentiatur medii veris.

De cibatione, & quare cibus exiguus præbendus eſt in hac curatione.

CAP. XI.

QVVM decoctio cibi ſit perfectio humoris generati propter actionem caloris naturalis in idoneam materiã, vt Auer. tradit 4. Metheor. cúmque decoctio ligni ſancti non facilè concoquatur, ſi cum illa plenior cibus ſumeretur, non poſſet naturalis calor vtrunque ſuperare, atque hoc pacto concoctio impediretur. Quapropter modicus eſt ſumendus cibus, vt optimè concoquatur.

Cur pane veſcendum eſt bis coƈto potius, quàm alterius modi. CAP. XII.

Bis coƈto potius, quàm alio pane veſcendum eſt, cum decoƈtione ligni ſanƈti, quòd is panis eſt maximè ſiccus, vt ſua ſiccitate diu retineat ligni decoƈtionem in ſtomacho. Sicci enim proprium eſt retinere. Itaque ne ligni decoƈtio ſumpta citò effluat à ſtomacho, crudaq́ue atque inanis venas permeet, ſiccitate retinenda eſt panis bis coƈti. Nam cùm potio illa ligni humidum quid ſit, citò ad hepar defflueret, atque illi admiſceretur. Humidum enim, ait Ariſt. quarto Meth. facile terminari, difficileq́ue ſiccum. Miſtio autem & coniunƈtio, vt eodem libro tradit Auer. fit neceſſariò propter humidũ, diuiſio & ſeparatio propter ſiccum. Vt igitur diu permaneat potio ligni in ſtomacho, concoquaturq́ue iuxta omnes concoƈtiones, atque ita ſubueniat corpori, & morbo medeatur, dum abſolutè cōcoƈta fuerit, ac iam concreta, cohibenda eſt & glutinanda cibo vnà ſumpto quàm ſiccisſimo, hoc eſt, pane bis coƈto. Nam, vt tradit Auer. 4. Metheor. ſiccitas facit humidum accipere concretionem & difficultatem ſeparationis. Præterea is panis leuisſimus eſt, vt præcipit Celſus 1. libro de Medicina, capite ſexto. Quapropter eo cibo ſtomachus minus grauatur

Cap. 1.

uatur

uatur. Nec etiam ita opilat bis coctus panis, vt communis. Parum verò refert, ſi tardius penetrat panis bis coctus. nam ea re non multùm ſuperatur à reliquo pane. Sit tamen in ſuo genere is panis perfectus quinque illis qualitatibus, quas tradit Auic. 2. canone, capite proprio: hoc eſt, vt ſit mundus, ſalitus, confectus, fermentatus, bene coctus. Fiat autẽ ex ſimila, potius, quàm ex farina communi, quoniam is vtilior eſt, & magis nutrit, vt eodem loco præcipit Auic. Neque tamen adeò refert, ſi pro bis cocto præbeatur panis communis, qui bene coctus ſit, perfectusque qualitatibus aliis, quas diximus, præſertim in conſumptis ægrotis & in morbo calido, & complexione eadem. Non enim propter communem panem, ſi optimus ſit, prohibebitur, quin abſoluta fiat cõcoctio potionis ex ligno ſancto, etiam in maximè languidis & infirmis.

De medica cibatione, quam diætam dicunt, & qualis debeat eſſe in hac cura, diæta regularis, qualis reſumptiua.

CAP. XIII.

DIAETAM regularem conſtituimus in curatione ligni ſancti ab initio ad finem curationis, tam in prandio, quàm in cœna, panis bis cocti vncias tres, vuæ paſſæ vncias duas, amygdalarum toſtarum vnciam

vnam

vnam. Si autem paulò egentior cibi ægrotus ſit, addi poteſt vncia panis, vt quatuor vnciæ ſint, & in prandio & in cœna. Diætam verò reſumptiuã ab initio curationis vſque ad finem conſtituimus, carnem pullaſtræ, gallinæ, caponis, phaſianæ, auicularum, hœdorum lactentium. Modus autem erit vt tres vnciæ carnis ſumantur, & totidem panis, tam in prandio, quàm in cœna: aut ſi vel ægroti vel morbi ratio exigit, & panis & carnis vnciæ quatuor. Tutius verò à carne incipietur pulli non coeuntis, vſque ad ſtatum curationis, deinceps cæteræ, quas diximus, carnes pro arbitrio præberi poſſunt. Si autem neceſsitas interuenerit, præbendum eſt, vel contuſum gallinæ ſeu caponis, vel ius pulli conſumpti ab initio ad finem curationis.

Quòd varianda diæta eſt ratione vel morbi, vel ægroti.

CAP. XIIII.

NON eadem ſemper diæta ſeruanda eſt in curatione ligni ſancti, ſed varianda nonnunquam eſt, & pro varietate diſpoſitionum, & præcipuè ac maximè pro varietate complexionum & ætatum. Pro varia enim ægroti diſpoſitione, vt infirmitatis ratio poſtularit, alia erit diæta initio curationis, alia in incremento, alia in ſtatu, alia in declinatione.

tione. Aliquando etiam diæta ſeruetur regu laris, aliquãdo reſumptiua, vt qualitati mor bi conueniet, & ægroti. Variæ enim comple xiones & ætates, varia etiam diæta curandæ ſunt. Sanguinei verò & cholerici quanuis ex parte conueniant, facilius tamen tolerant inediam ſanguinei quàm cholerici, cæteris paribus: tum quia ſanguineus minus inflam matur, propter caloris tẽperiem, tum quia humor in eo tardius reſoluitur propter hu midã complexionem. Phlegmaticis quoque quanuis ex parte conueniat cũ melancholi cis, facilius tamen propter maximam humi ditatẽ fert inediam phlegmaticus, quàm me lancholicus, qui ſiccus eſt: propter frigidita tẽ verò phlegmaticus hac re ſuperat ſangui neum. Itaque cholericus minimè omniũ eſt patiens inedię, ob feruorẽ et ſiccitatem. Qua re varia eſſe diæta debet variarum comple xionum. Idémque obſeruandum eſt in va riis ætatibus. Firma enim ætas minus cru ciatur inedia, quàm iuuentus, cæteris pari bus, iuuenes minus quàm pueri. Omnino autem in die purgationis, carne cibandus eſt æger, propter laſsitudinem, quam efficit inanitio: illud tamẽ curetur, ne cruditas con tingat. Si verò ſtomachus imbecillior fuerit, contuſo gallinæ ſubleuetur, tam in prandio, quàm in cœna. Caro autem vel elixa ſit, vel

aſſa

aſſa ſuper prunas, nulloq́ue inficiatur ſalſamento, aut quouis condimento. Salis verò aut nihil, aut perparum adhibeatur, ne hebetetur, aut corrumpatur vis, atque operatio decoctionis ligni ſancti. Neque enim faſtidiũ ſtomacho timendum eſt, aut nauſea. Ipſa enim decoctio ſua virtute ſtomachum roborat, adiuuatq́ue ad concoquendum.

Quòd æger purgandus eſt in curatione ligni ſancti, & quoties.

CAP. XV.

Qui curatur ligno ſancto, purgandus eſt omni octauo die, vel ſaltẽ in duodecimo.

IN vnoquoque morbo, qui curatur ligno ſancto, æger purgandus eſt octauo quoque die vel ſexto, ſi multitudo apparet humoris noxii. Si autem noxius humor exiguus eſt, ſat erit duodecimo fieri purgationem. Itaque peritus medicus in hac re conſiderabit qualitatẽ morbi & ægroti, & maximè humoris noxii quantitatem. Hęc enim ligni decoctio digerit corporis humores, trahitq́ue illos ab extremis partibus ad medium, variis modis iuxta varias materias multò perfectius, quàm reliquæ medicinæ. Tenues autem humores per ſudorem eiicit: craſſos ad decoctionem facit aptiores. Itaque ſæpius æger purgandus eſt. Sed omnino initio curationis. Intra curationem verò, quo die purgatio fit, non ſumat ægrotus ſyrupum ex ligno ſancto, nec mane nec veſperi.

ſperi. In ipſa verò purgatione, & operatione medicinæ, ſi fuerit acer dolor, & pungens in ſtomacho vel inteſtinis: Item ſi remiſsius medicina operabitur, aderitque hebetatio: tunc præbendum eſt ius pulli ſeu gallinę ſine ſale, atque cum ſaccharo, aliáque adhibẽda ſunt adiumenta, quibus vtitur medicina. Id enim nihil officit curationi ligni ſancti.

A quibus abſtinendus eſt ægrotus, in curatione, & quæ ſeruanda.

CAP. XVI.

A Coitu omnino abſtineat ægrotus tempore curationis. Si quis verò in Venerem pronior fuerit, vngantur illius renes cerato aliquo frigefaciente, vt libido prohibeatur, & pollutiones. Sed & peracta curatione abſtineat prorſus à Venere, ſaltem per triginta dies: curas etiam omnes ab ſe fuget qui curatur, atque animi moleſtias, & perturbationes. Hæc enim, vt Gale. ait 3. Tech. malè afficiunt corpora, mutántque ab ea, quæ ſecundum naturam eſt, conſiſtentia. Is igitur, cui facultas eſt, detineatur, exhilaretúrque amicorum iucundis ſermonibus, factis dictiſque ridiculis, muſicæ dulcedine, rebúſque alijs, quæ illum voluptate afficiant, atque ab omni moleſtia quàm longiſsimè abſit. Si autem aufugerit ſomnus ab ęgroto, nimiúmque illum vigilia vexarit, periculo-

A coitu abſtineat qui purgatur.

ſum eſt malum, atque illi maturè ſuccurrendum. Nam quemadmodum ſomnus eſt vinculum quoddam virtutum corporis & confirmatio: ſic vigilia, quæ ſomni priuatio eſt, eneruat vires ipſas, atque diſſoluit, vt Auer. de ſomno & vigilia, & 11. Colliget, oſtendit.

Somnus prouocandus eſt.

Itaque ſomnus prouocandus eſt, vel ſyrupo papaueris, vel alio adiumento. Vt autem tutius æger curetur, vſque ad incrementum curationis ſemper decumbat. In ſtatu verò & declinatione, poſt matutinum ſudorem ſurgere poterit, reliquúmque diei ducere pro illius arbitrio: ita tamē vt nec frigus ſentiat, nec laſsitudinem. Ob hanc igitur cauſam, aliáſque plures, partiendus eſt morbus, & curatio per quatuor tempora, quanuis curatio breuiſsima procuretur, quæ eſt viginti dierum. Nam communis curatio, & vſitatio eſt dierum quadraginta. In curatione verò, particularia localia non debent apponi loco ægrotanti, niſi poſt initium vel incrementum curationis. Aliter enim augeretur cauſa morbi coniuncta.

In curatione nunquā lauet manus aqua frigida.

Per totā autem curationem nunquam aqua frigida æger lauet manus, nec eam tangat, ne frigiditas aquæ actiua repellendo humores ab exterioribus ad interiora nocumentum aliquod inferat membris nobilioribus: quare abluantur manus vel vino albo calido, vel aqua calida.

De

De ſudore, & quæ in illo ſeruanda ſunt.

CAP. XVII.

POtio ligni ſancti, vt ſuperius diximus, ſuapte natura educit ſudorem, qui initio ferè curationis, & incremento ſolet fieri copioſior, remiſsior verò in ſtatu & declinatione: vbi per totam curationem, ab initio ad finem largior fuerit ſudor, argumentum eſt multæ morbi materiæ, ac noxii humoris. Interdum tamen ſudor plurimus contingit ex ægroti caliditate, aut ex laxitate pororum, aut ex vtroque. Si cui verò non per ſe ſudor fluit, arte prouocãdus eſt, atque educendus, puta latere calefacto albóque vino ſuperinſperſo, ac plantis pedũ ſuppoſito. Hoc enim adminiculo facilè ſudor educitur. Prouocandus autem ſudor eſt non ſemper eodem modo, ſed aliquando largus, aliquando mediocris, aliquando perexiguus, prout conducere videbitur & morbo & ægroto. Vt verò humiditas, præſertim capitis, non officiat, tondeatur ad cutem qui curatur, ac poſt ſudorem ab ſummo vſque capite ad plantas imas diligenter abſtergatur atque ſiccetur. In reliquis quoque membris nulla ſudoris pars relinquatur, ne humor ille maius afferat nocumentum, atque augeat morbum. Ergo optimè totum corpus ſiccetur, ſed maximè caput.

Sudor eſt prouocandus, ſi quis per ſe non ſudat.

Qua forma conficiatur ligni ſancti medicina.
CAP. XVIII.

NOn ſunt audiendi, qui putant fieri poſſe medicinam ligni ſancti per catapotia ſeu pilulas, aut etiam per paſtillos, ſeu electuaria, nec etiam idonea eſt confectio florum ipſius ligni ſancti, aut teneri arboris ſurculi ſaccharo conditi, aut ſyrupus ex ſucco ipſorum ſurculorum. Hæc enim particularem faciunt medicinam, nec per illā mundari poſſunt reſtituíque membra vniuerſa longo atque aſsiduo morbo affecta. Itaque non tolleretur morbus à particulari ſumptione. Neque ſalubrior eſſet eo pacto medicina ligni ſancti cæteris vſitatis, quæ parum proſunt. Quamobrem optimus modus ac ſalubrior forma medicinę ligni ſancti, eſt decoctio ipſius ligni. Ea enim eſt medicina vniuerſalis, tum maximè nutrit ſumentes, vt verè ſit medicum nutrimentum, quod ſuperius demonſtrauimus. Decoquendus verò ex arbore eſt, truncus mediæ craſsitudinis, mediocris ætatis, non mediocris ponderis, & recens, cortice maximè contiguo & hærenti, colore inter fuſcum & flauum, ex inſula ſancti Ioannis vel ſanctæ Crucis, vt ſuperius diſſeruimus: vbi etiā oſtendimus, apud nos radicem arboris non eſſe idoneā, quanuis in ſuis terris aptiſsima ſit ad medicinalem

lem decoctionem.

Quòd longa mora fieri debeat decoctio ligni ſancti. CAP. XIX.

Lignum ſanctum demonſtrauimus habere materiam ſiccam, denſam & duram. Facilitas verò miſcibilium contingit ex humido, contrà difficultas ex ſicco: vt Auer. ait 1. de generatione. Ariſtotelésque tradit eodem loco, quodque corpus miſcibile fieri, redactum ad humidam ſubſtantiam. Quamobrem lignum oportet diu ac longa mora decoquatur, vt redigatur ad humiditatem, atque etiam vt commiſceatur aquæ decoctionis, vnáque forma liquoris fiat ex aqua & ligno, ab vtroque diuerſa. Nam quæ miſcentur, corrumpunt inuicē intentiones, & proprias qualitates, vt ait Ariſtoteles ſecundo de generatione. Itaque per longā decoctionem lignum ſanctum, ſublata ſiccitate ac denſitate, humidum fiet, ac liquidum & rarum. Quibus qualitatibus, vt teſtatur Auerroes primo de generatiōe, facilè quoduis corpus in ſubſtantiam aliti conuertitur.

Quomodo præparetur lignum ſanctum ad decoctionem.

CAP. XX.

Vt facilius in infuſione macerari poſſit lignum ſanctum, cultro radendum eſt, redigendúmque in tenuiſsima ramenta.

Hæc ligni ramenta in aquam infuſionis mergantur in mundo vaſe. Debet autem vas ad vnum modum decoctionis vitreum eſſe: ad alterum modum fictile ſeu teſtaceum, vt oſtendemus. Mora infuſionis in frigidis morbis duodecim horarum ſit ante decoctionem, vt melius miſceatur, operetúrque validiús. In morbis calidis, aut breuis, aut nulla ſit mora infuſionis, ne nimis intensè operetur, vt ſigillatim ſuis locis exponemus.

Quomodo decoquatur lignum ſanctum, & quot ſint illius decoctiones.

CAP. XXI.

DEcoquitur lignum ſanctum vno modo, poſita infuſionis aqua cum ramentis ligni, vt diximus, in vitreo vaſe. Hoc autem vas vitreum cum infuſione ponitur intra maius alterum vas ęneum plenum aqua communi, mediis paleis intra vtrunque vas, ne vas vitreū frangatur. Feruente verò aqua cōmuni in ęneo vaſe calefacto à ſubito igne, feruet etiam atque decoquitur infuſio in vaſe vitreo calefacto à feruenti aqua cōmuni.

Hoc eſt 8. Methodi, de vnguentis in duplici vaſe calefaciendis.

Conſueuimus, inquit Galenus octauo de ingenio, calefacere olea duplici inſtrumento: quia ſi aliter calefiant, corrumpitur eorum virtus. ſic & de ligno ſancto dicendum eſt. Alter decoctionis modus eſt ſimplex, hoc eſt, vt decoctio fiat in vaſe fictili ab igne calefacto.

lefacto. Prior autem decoctio in gemino vaſe, eſt virtutis alteratiuæ, ac refrigeratiuæ, aptior calidis morbis, & calidis complexionibus, hoc eſt, cholericis & ſanguineis. Altera decoctio ſimplex in vaſe teſtaceo eſt calefactiuæ magis virtutis, frigidis morbis idonea, & frigidis complexionibus, phlegmaticis, & melancholicis. Quoniam verò ſuperius diximus longa mora decoqui oportere lignum ſanctum: id animaduertendum præcipimus, non omnibus morbis, & ægrotis eiuſdem moræ decoctionem conuenire, ſed aliis maioris moræ, aliis minoris. Quamobrem gradus conſtituendi ſunt in ipſa decoctione: vt, verbi cauſa, primus gradus decoctionis ſit, quo decoctio remanet vnius libræ, ſecundus nouē vnciarum, tertius vnciarum ſex aut ſeptem, & ita deinceps. Decoctio autem non ſimplex, aut vnica fit, ſed duæ ac tres fiunt. Eadémque ramenta ligni, facta prima decoctione, atque compreſſa & percolata, iterum ponuntur in aquam infuſionis: & fit ſecunda decoctio, atque iterū comprimuntur, & colantur: tum tertiò, ſi opus erit, ponuntur in aquam infuſionis, & fiat tertia decoctio. Prima verò decoctio dicitur ſyrupus, ſeu prima aqua ligni. Secunda, ſecunda aqua: tertia autem, tertia aqua. Syrupus autē, ſeu prima aqua ligni, magis eſt ca-

leſfactiua, ad morbos apta & complexiones frigidas. Secunda aqua eſt alteratiua magis, & refrigeratiua, calidis complexionibus & morbis adhibenda. Initio autem autumni, & vltimo vere, tertio quoque die, aut etiam altero, decoctio eſt conficienda, quoniam calore anni celeriter corrumpitur. Hyeme verò ſat eſt, vt quarto quoque die vel quinto, aut ſexto conficiatur. Ob frigus enim non ita facilè putreſcit. Quare hyeme libra integra fiat decoctionis, calidiore anni tempore ſemilibra. Atque hoc modo fit decoctio ligni ſancti.

An in decoctione ligni ſancti, alia decoquenda ſint vnà cum ipſo ligno.

CAP. XXII.

IN fine curationis, in complexionibus calidis, decoqui poſſunt cum ligno ſancto frigidæ herbæ: vt cichorea, endiuia, bugloſſa hortenſis, quam borraginē dicunt, aliæque id genus. Id verò fit ad refrigerandam iecoris caliditatem, totiúsque ſanguineæ habitudinis. Quod autem de fine curationis diximus, idem fieri poteſt, non tantùm in actu præſeruatiuo, ſed etiā in curatiuo, præſertim in aliqua diſcraſia iecoris, atque in aliis, maximè quorum tibiç puſtulis vlcerantur, quibus ſola ſubuenit ligni ſancti medicina. In hac autē decoctione, in qua herbæ admiſtæ

ſunt,

ſunt,idem ritus ſeruandus eſt, & regula,de diæta,potione,& cęteris,quę ad curationem abſolutam pertinent ligni ſancti.

Quòd vario gradu & intenſione decoctio facienda eſt ligni ſancti.

CAP. XXIII.

MOra decoquendi, atque gradus, quos diximus,decoctionis, diuerſi eſſe debent,frigido anni tempore,& calido,cęteris paribus.Nam hyeme intenſior debet fieri decoctio,& maiore gradu: vere atque autũno, minore gradu,atque remiſsior.In temporibus item curationis,hoc eſt,initio,incrementóque,ſtatu,& declinatione,non idem ſeruetur modus decoctionis in paribus morbis et ęgrotis. In variis quoque morbis, variis ætatibus,variis complexionibus, varius debet omnino eſſe gradus decoctionis, vt ſigillatim inferius exponemus. Nihil verò refert, quod aiunt,gentes illas,apud quas naſcitur lignum ſanctum,eodẽ ſemper modo ac ſine vllo diſcrimine conficere ac ſumere hanc potionem.Nam imperiti illi ſunt artis medicinæ,ac rationis,vel fortè quoniam recens lignum decoquunt,ſalutaris eſt ea medicina, quocunque alio modo conficiatur, vel quia in illis regionibus antidotaria medicina eſt lignum ſanctum,vel,quod credibilius eſt,decoctionem conficiunt admodum tempera-

tam,vt in omni tẽpore anni ſubueniat ęgrotis omni ętati,omni morbo, omnique complexioni.

Quibus horis ſyrupus ligni ſancti ſumendus ſit.
CAP. XXIIII.

SYrupus ligni ſancti ſumendus eſt ęgrotãtibus & mane,& veſperi. Ante prãdium verò & ante cœnam ſumatur, tanto temporis ſpatio,quanto opus eſt,vt concoqui poſſit, pro ſtomacho vel firmo vel imbecillo. Atque magnopere errarunt, qui præbendũ ſyrupum arbitrati ſunt poſt cibum ſecunda hora. Ea enim res aduerſatur rationi totius medicinæ. Quare tempus concoctionis ſyrupi ſit circiter quatuor horarum ante prandium et cœnã,plus minus,prout vires concoquendi,& ſyrupi quantitas exegerit. Si autẽ morbus in cerebro ſit,tunc ſyrupus poſt cibum præbeatur,vt ſuis locis declarabimus.

Quòd non eadem ſemper quantitas & qualitas ſyrupi ſumenda eſt. CAP. XXV.

NOn eadem quantitate ſyrupus pręberi debet omnibus temporibus curationis. Sed à paucitate incipiendum eſt, paulatímque quantitas augenda. Natura enim nõ fert repẽtinas mutationes: vt III. Tech. pręcipit Galenus. Quare imbecillis ęgrotis præbeantur vnciæ tres ſyrupi mane,tantũdémque veſperi in incremento,quatuor in ſtatu,

&

& declinatione ſex. Aliquando verò prębeatur ſyrupus aut tantum mane, aut tantū veſperi, ſi aut valde nauſeās fuerit ægrotus, aut ſtomacho nimis imbecillo, vt fieri non poſſint omnes decoctiones neceſſariæ. Itaque animaduertendus hic modus eſt ab iis, qui curam gerunt ægrotantis. Sed & ætatis ratio habenda eſt in quantitate potionis, & complexionis, & in vniuerſum totius diſpoſitionis cuiuſque ægroti, vt modus quantitatis ſeruetur in vnoquoque. Hæc verò nos ſuis locis ſingula exponemus. Quod autem de quantitate diximus potionis, idem omnino ſeruandum eſt de qualitate, hoc eſt, de gradu & intenſione decoctionis.

Quid agendum ſit, ſtomacho nauſeante.

CAP. XXVI.

SI cui aſsidua nauſea contigerit, non eſt propterea dimittenda incœpta curatio. Nam paulatim atque in dies nauſea minuetur, ſempérque ſtomachus robuſtior fiet. Si autē eueniat nauſea ex innata ſtomachi caliditate, tunc ſyrupum, & aquam, aut eorum alterum, vt morbus & ægroti diſpoſitio exegerit, ad frigiditatem oportet reuocare, vt minore gradu fiat, & remiſsior decoctio. Vt verò amaror ille frangatur ſyrupi vel aquæ ſecundæ, admiſceri poſſunt, aut coriandri præparati, aut ſaccharum roſaceum,

aut

aut aliud tale, quod & amarorem minuat, & conueniat morbo, & ægroto.

Quòd intermittenda eſt aliquando potio ligni ſancti, aliquando etiam dimittenda.

CAP. XXVII.

Initio curationis dolores ſolent potius augeri quàm minui.

INitio curationis, in quibus morbis dolores ſunt, augeri potius, quàm minui ſolent dolores ipſi, ob agitationẽ factam in humoribus, ex ligni operatione. Neque propterea eſt curatio intermittenda. Nam ſalus omnino futura eſt, procedente ſemper atque operante virtute medicinæ. Nam, vt ait Auer. IIII. Metheor. effectus augetur ex operatione inquieta, ac ſæpe conualeſcit ægrotus non paruo tempore poſt curationem. Si autẽ aliquod accidens intra curationem acceſſerit, puta, febris, vel deſtillatio ſeu catarrhus, præberi poteſt pro ſyrupo aqua ſecunda alteratiua in hora cibi, aut intermittenda eſt ad tempus potio ligni ſancti, &, ſublato accidenti, reſumenda. At ſi perſeuerauerit accidens illud, atq; periculũ timetur, dimittatur omnino curatio ligni ſancti. Cùm verò inerit aliquod nocumentũ internum in ſpiritualibus vel nutritiuis, & aliæ tamen aderunt intentiones medẽdi, per ſyrupos, & electuaria, & alia ſimilia, tunc non eſt relinquenda potio ligni ſancti, ſed præbenda cũ aliis illis medicamentis, vt ſubueniatur maximè interiori nocumento:

cumento:ita tamẽ vt quotidie,ſed ſemel tantùm,ſumatur ſyrupus ligni,aut aqua ſecũda ſola in potu,loco vini,quæ aqua vel intenſæ decoctionis ſit,vel remiſſæ,ad calefaciendũ, vel alterandum,vt conueniet morbo & ęgroto. Atque hunc nos modum curationis experti ſæpe ſumus felici rerum euentu.

Quo pacto adminiſtretur medicina ligni ſancti in morbo Gallico. CAP. XXVIII.

SI morbus Gallicus recens fuerit, nec tres menſes exceſſerit, ſola humectatione opus eſt,et mundatione atq; recreatione mẽbrorum. Quod fit per potionem ligni ſancti alteratiuam,& refrigeratiuam. Nam ſi in recenti morbo intenſiorem decoctionem præberemus,& calefactiuam,(quod fieri debet inveteri morbo)proculdubio recẽs ipſe morbus deterior fieret,& augeretur. Calefactiua enim decoctio ligni,quæ,vt diximus,veteri conuenit morbo,ſua virtute aperitiua, in morbo recenti auget dolores iuncturarum, vomicas excitat oſſuoſas,mẽbra principalia inflãmat,infectáque dimouet à naturali temperamento,ac totum corpus vexat grauiſsimis accidentibus. Quæ omnia contingũt ex intemperata decoctione,ob nimiã illius intenſionem & caliditatẽ. Itaque diuerſa eſt ratio præbendæ potionis ligni ſancti, in veteri morbo Gallico,& recẽti,vt ſuis locis ſigillatim

tim exponemus. Quum verò in hoc morbo vlcera ſunt oris, aliorúmve membrorũ, dum curatio fit per lignum ſanctum, mederi vlceribus poſſumus interea vnctione cum mercurio & ligno ſancto. Et in oris quidem vlceribus ea vnctione ſeptem dies collum vngendum eſt. In aliis verò membris circum ipſa tantũ vlcera vngatur mane & veſperi. Si autẽ vnguenti caliditas officeret vlceribus, alia poterit vnctio adhiberi frigidior alterans & exiccãs, mundatis prius vlceribus. De his verò latiùs inferiùs, ac ſigillatim pręcipiemus.

Quæ post curationem ligni ſancti ſeruanda ſunt CAP. XXIX.

PEracta in quouis morbo curatione ligni ſancti, ad eum modum, qui eſt hactenus deſcriptus, primùm illud ſeruandum eſt, ne aut habitet aut verſetur curatus in frigido loco, nec vnquã omnino ſentiat frigus. Nam ob raritatem pororũ corporis facilè nouus aliquis morbus contingeret, qui eſſet curatu perquàm difficilis, præſertim ſi frigidus eſſet morbus, aut in frigido anni tẽpore. Modus deinde ſeruetur in cibo & potu, ſaltem ad duos menſes, vt carnes edantur facilis concoctionis, ac cætera, quæ nihil omnino officiant. Quantitas verò cibi ea ſit, vt illa minimè grauetur ſtomachus imbecillis ex inedia, quæ præceſsit, atque vt bene concoctus

cibus facilè in ſubſtantiam aliti cõuertatur. Si autem peracta curatione, inflammatio cognoſcetur in iecore & in habitudine ſanguinea, quòd erratum in curatione fuerit, confectum è decoctione nimis intenſa, neceſſe eſt alterari iecur atque refrigerari ſyrupo aut aquæ endiuiæ, aut re alia, quæ refrigerat, aut venã incidi, vt conueniet. Ad tuendam verò valetudinem ex quouis morbo, præſertim ex morbis chronicis, et qui vix euelli poſſunt, vt eſt podagra, poterit curatus procedente tempore quarto aut ſexto quoque die ſumere aquam ſecundam decoctionis ligni, vel ſyrupum, quod eſt multò vtilius. Quòd ſi per legitimã ligni curationem quadraginta dierũ, non receperit quis integram ſalutem, debebit poſt aliquot menſes, aut etiam annos repetere ipſam curationem, atque, ſi opus fuerit, tertiò aut quartò, de integro curari eadẽ ligni medicina eodémque ritu. Neque quicquam inde timendum eſt incolumitati: nam adeò eſt præclara hæc medicina & ſalutaris, vt, ſi ritè adminiſtretur, non modò non officiat ſæpius ſumpta, ſed membra quoque omnia foueat, recreet, ac roboret, corpúſque per illam deducatur ad perfectam habitudinem, ac ferè iuueneſcat.

Atque hęc nobis pertinere viſa ſunt ad cõmunem generalémque rationem huius medicinæ

dicinæ ligni ſanĉti. Poſt hęc de vniuerſis mor bis, de ætatibus, de complexionibus ſigillatim atque ordine præcipiemus. De ratione autem ipſorum morborũ, nihil attinet hoc opere diſputare, de quibus plurimi & præclari authores tractauere: ſed in ſingmorbis demonſtrabimus diligenter quo pačto curandi ſunt hac medicina. Iámque ſedum ponemus primo huius operis libro, ſi prius quaſi corollarium illi addemus, rationem diuerſæ operationis ligni ſanĉti.

Quare diuerſæ contingunt operationes ex me dicina ligni ſanĉti.

CAP. XXX.

Lignum ſanĉtum diximus eſſe naturę atque complexionis calidę in ſecundo gradu, ac ſiccæ. Quamobrem non mirum eſt, ſi curentur illo morbi & ægroti humidę naturæ ac frigidæ. Sed difficile illud videtur, quod nihil minus ſubueniat ſiccis calidíſque morbis & ægrotis. Quare autem id fiat, nos ratione cognouimus, & vſu atque experimentis. Cauſa verò diuerſæ operationis, vt ſuprà tetigimus, eſt varia confečtio ipſius medicinæ. Remiſsior enim decočtio ligni ſanĉti facit vt propriæ ipſius qualitates remiſſæ transfundantur in aquam decočtionis, qualitates verò aquæ minus tranſmutentur vigore ipſius ligni. Quo

fit,

ſit, vt ex vtroque compoſita decoctio ad hunc morbum remiſſa, multò minus habeat ex qualitatibus ligni, multò plus ex aquæ qualitatibus. Ac propterea talis decoctio, ratione commiſtionis non iam calida & ſicca eſt, ſed humidæ potius & frigidæ qualitatis: quia compoſita qualitate coniuncta cum propria virtute atque potentia naturali ipſius ligni, iure ac merito ea medicina morbos curat & ægrotos calidę ac ſiccæ naturæ, humectatiuámque vim habet, & refrigeratiuam. Sed & ratione portionis ligni & aquæ decoctionis, humidam induit decoctio, & frigidam qualitatem, dum pars modica ligni cum aquæ maxima parte cõiungitur, vt exigua ligni quantitas intenſiua ſuperetur à quantitate aquæ nimiùm extenſiua, atque ita decoctio accedat magis ad aquæ qualitates. Itaque ſiccum quidem & calidum eſt id, quod decoquitur, ſed decoctio trahi arte poteſt propter aquam, in contrarias qualitates. Præcipua tamen cauſa, quòd tam mira operatur hæc medicina, nõ tam qualitates ſunt, quàm propria natura, vt diximus, & vis ipſius ligni veri, ſancti & ſalutaris.

LIBER SECVNDVS DE LIGNO SANCTO.

PRAEFATIO.

HOc ſecundo volumine de ſingulis morbis, vt dictum eſt, ſumus tractaturi, curandis per ligni ſancti medicinam. Conſtituimus verò propriam curationem in vnoquoque morbo, non ſolùm quæ ad morbum ipſum pertineat, ſed quæ cuique conueniat habitudini ſeu complexioni ex diuerſis quatuor corporum humoribus, ſanguine, bili, ſeu cholera, pituita, ſeu phlegmate, atra bili, ſeu melancholia: quæ item conueniat cuique ætati, quæ firmo corpori, quæ imbecillo. Incipiemus autem ab eo capitis morbo, qui & moleſtiſsimus eſt, & curatu multò difficillimus.

De cephalea ſeu hemicrania.

CAP. I.

CEPHALEA, morbus,vt ait Celſus,acutus ac peſtilẽs, hemicrania etiam dicitur,quòd frequẽtius certam partem capitis infeſtet,licet variis locis, ſemper tamen qua caput capillo tegitur. Hic morbus varius eſt, ac multiplex malũ. Nos autem de dolore illo tractabimus, qui maximè vehemẽs eſt,& pernicioſus, & qui vix curatur aliqua medicina. Eius mali & ſi multæ cauſæ ſunt,potiſsima tamen eſt cauſa interna,vt dolor ex ipſo corpore naſcatur: ſiue ex ſolo capite oriatur malum,ſeu ex capite & ex alio membro, vt eſt lien,ſeu ſplen, iecur,ſeu hepar, ſtomachus, vulua, quæ & matrix dicitur, & ſimilia. E ſtomacho verò præcipuè oritur is morbus, vt præcipit Auicen. prima tertii, cuius ſignum eſt, quòd plerunque fit dolor in priore parte ſyncipitii. Nam qui in margine ipſius ſyncipitii fit, hunc vulua maximè producit. In dextra autem parte capitis ex iecore transfunditur, ex liene in ſiniſtra, vt docet Auicen. eodem loco. Quoniam verò ex cauſis morbi materialibus,quæ chronicum facit morbum, ſeu diuturnum, eſt. *Cap.7.*

phlegma, aut melancholia, de hoc morbo cephaleæ primùm dicam, quum à phlegmate concitatur: ſiue is humor per ſe talis ſit in corpore, ac (vt aiunt) radicaliter, ſiue talis ſit in ratione alterius humoris, per vlteriorem combuſtionem vel reſolutionem, ſeu etiam talis ſit humor ab ineunte ætate, ſeu ſuccedente tempore mutatus ob qualitatem regionis, vel propter ſex res non naturales.

Curatio cephaleæ, phlegmate exiſtente in cauſa, in iuuene cholerico vel ſanguineo.

CAP. II.

IMminuta primùm cauſa morbi antecedente, humore videlicet phlegmatico, iuuenis eius complexionis, ſi imbecillus ſit, hoc modo curetur: Cibetur tota curatione diæta reſumptiua, ab initio & per totum incrementũ curationis, tam in prandio, quàm in cœna, ſumens tres vncias panis bis cocti, & tantundem carnis elixæ. In ſtatu tres vncias panis, duas tantùm carnis: pòſt redeat ad tres carnis vncias in declinatione, ac demum quatuor etiã vncias eſſe poterit æger circa finem curationis, vt non ſubitò, vel nimis minuatur cibus, vel nimis augeatur. Neque enim ex multa fame, vt Celſus ait, nimia ſatietas, neque ex nimia ſatietate fames idonea eſt. Sumatur autem in potu mane &

ne & veſperi aqua ligni ſancti alteratiua, vt dicemus. Syrupus verò talis fiat: Ponatur in fictili ſeu teſtaceo vaſe, ſemilibra ex ramentis ligni, maneátq; in infuſione horas duodecim in aqua fontana quindecim librarũ, deinde ferueat infuſio ad ignẽ carbonũ, donec redeat decoctio ad libras octo, pòſt coletur, ac reponatur in vitreo vaſe bene operto. Ex eo ſyrupo ſumat ægrotus tã mane, quàm veſperi vncias quatuor ab initio curationis vſque ad ſtatũ. In ſtatu autem & deinceps vncias ſex. Sumatur verò ſyrupus calefactus. In potu talis fiat aqua ſecũda: Ramẽta ligni cõpreſſa poſt decoctionẽ ſyrupi ponãtur in vitreo vaſe in aquã viginti librarũ: hæc ferueat in gemino vaſe ad ignẽ lignorũ, donec redeat ad quindecim libras: poſt hæc coletur, ac reponatur in vitreo vaſe bene operto. Ex hac aqua bibat æger in prandio & in cœna quantũ placuerit. Ea enim refrigerabit calidã iuuenis habitudinẽ. Si autẽ horreat bibens aquæ amarorẽ, tẽperetur amaror ipſe admiſtis aquæ coriãdris, vt ſuperius demõſtrauimus. In robuſtiore verò iuuene idem ſeruetur modus curationis, præterquàm quòd audacius minui poterit quantitas cibi, augeri verò ſyrupi per totam curationem. In hoc enim fortior eſt calor vitalis, faciliúsque ac melius fit concoctio.

In iuuene phlegmatico, vel melancholico.

CAP. III.

CIbetur is iuuenis, ſi imbecillus ſit, diæta reſumptiua, vt ſuprà dictum eſt. Caro autem ſit aſſa, non elixa, amoto cruſto ſuperiore. Si verò fuerit robuſtior, diæta vtatur regulari. Syrupus autem & aqua ſecunda vim habeant calefactiuam, fiántque in hunc modum: Ponatur ſemilibra ex ramentis ligni in vaſe fictili, in aquæ fontanę libras quindecim, maneátque in infuſione horas duodecim, tum ferueat infuſio, donec decoctio redigatur ad ſex libras: poſt hæc coletur, ſeruetúrque, vt docuimus, atque hic ſyrupus ſumatur ab initio curationis, & per totum incrementum. In incremento verò vſque ad declinationem redigatur eadẽ decoctio ad quatuor libras. Secunda aqua in potu talis ſit: Compreſſa ligni ramenta poſt ſyrupi decoctionem ponantur in aquæ fontanæ libras viginti, ferueátque decoctio, donec ad decem redeat libras, eáque, vt ſuprà dictũ eſt, vtatur in potu ægrotus tota curatione in prandio & in cœna.

In ſene cholerico vel ſanguineo.

CAP. IIII.

HViuſmodi ſenex, ſi imbecillus ſit, ac reſolubilis, imminuta prius cauſa morbi antecedente, cibetur diæta reſumptiua

ua tota curatione, etiam cum contuſo gallinæ aut caponis: panis verò præbeatur bis coctus, vel bene coctus, quãtum in iuuene conſtituimus eiuſdem cõplexionis. Syrupus pro hoc ſene talis fiat: Semilibra ex ramentis ligni in aquæ libras quatuordecim ponatur in vaſe teſtaceo, maneat in infuſione, vt ſuprà, ferueátque infuſio ad ignem carbonũ, donec ad ſeptem libras redigatur decoctio. Ex hoc ſyrupo ſumat æger tam mane quàm veſperi ab initio vſque ad mediam curationem vncias quatuor, in reliqua curatione ſemilibram. Intra curationem verò deiectiones ſeu euacuationes non negligantur, vt morbo conueniet & ægroto. aqua ſecunda vtatur in potu, vt de phlegmatico iuuene dictum eſt, tota curatione in prandio & in cœna.

Curatio melancholia exiſtente in cauſa in iuuene cholerico, vel ſanguineo.

CAP. V.

IMminuta primũ cauſa morbi antecedente, cibetur talis iuuenis diæta reſumptiua. Syrupus verò ſic fiat: Ab initio ad mediã curationẽ ſit ſemilibra ligni, aquæ infuſionis libræ quindecim: maneãt ligni ramẽta in infuſione horas duodecim, ferueat infuſio in balneo Mariæ, donec redigatur decoctio ad vndecim libras. Seruetúrque, vt ſuprà, in vitreo

vaſe. Ex eo ſyrupo ſumatur, tā mane, quàm veſperi, ſemilibra. In ſecunda aqua, in potu ſint aquæ libræ viginti, ferueátque infuſio donec redigatur decoctio ad ſexdecim libras, reponatúrque ac ſumatur, vt ſuprá. A ſtatu curationis vſque ad finem, ſyrupus fiat ex ſemilibra ramentorum ligni, & aquæ infuſionis libris duodecim. maneat infuſio, ferueat, & reponatur, vt prior ſyrupus. Intēſio tantùm decoctionis maior ſit, vt duodecim libræ redigantur ad ſeptem. In ſecūda aqua in potu eadem quoque ſeruētur, quæ in priore decoctione, niſi quòd quindecim ſint libræ aquæ infuſionis, atque decoctio redeat ad duodecim. Intra curationem verò non omittantur euacuationes neceſſariæ. Si autem paulò robuſtior iuuenis ſit, eadem ſeruentur in curatione, niſi quòd minor aliquādo cibus ſumendus eſt.

In iuuene phlegmatico vel melancholico.

CAP. VI.

CIbetur talis ægrotus tota curatione diæta regulari. Pro ſyrupo ſit ſemilibra ligni, aquæ libræ decē, fiat infuſio vt ſupra: tum ferueat in fictili vaſe ad ignem carbonum, donec decoctio ad quinque redeat libras. Eo ſyrupo vtatur ægrotus ab initio vſque ad mediam curationem, ſemilibram ſumens mane ac veſperi. Pro aqua ſecunda in

potu ſint libræ quindecim aquæ, redigatúrque decoctio ad decem. Ab incremento autem vſque ad finem intenſior ſit decoctio ſyrupi, vt decem libræ infuſionis ad tres redigantur. Sumantur verò ex eo ſyrupo, tã mane, quàm veſperi vnciæ octo. Intenſior item fiat ſecunda decoctio, vt decem aquæ libræ ad ſex redeãt. Si autem ſiticuloſior ſit ægrotus, ſecundáque aqua poſt ſyrupum non ſufficiat in potu ex compreſsis ligni ramentis, fiat prima ligni decoctio in potu ad hũc modum: Vnciæ tres ex ligni ramentis ponãtur in infuſione in vaſe fictili in libras quindecim aquæ, ferueátque infuſio, donec decoctio ad decem redigatur libras, coletúrque ac reponatur, vt ſæpius dictum eſt. Atque hæc prima aqua remiſsioris decoctionis ſuppleat in potu defectum aquæ ſecundæ.

In ſene cholerico vel ſanguineo.

CAP. VII.

SI is ſenex imbecillus ſit, imminuto prius humore melancholico cibetur diæta reſumptiua, vt ſenex phlegmaticus. Syrupus pro eo per totam curationem fiat calefactiuus, ad hunc modũm: Ponatur ex ramentis ligni libra integra in vaſe fictili, in aquæ libras quatuordecim: fiat infuſio, vt ſuprà, ferueátque quouſque redigatur ad libras ſeptem. Ex eo ſyrupo, tã mane, quàm veſperi,

ſumatur ſemilibra. Pro aqua ſecunda in potu, ramenta primæ decoctionis compreſſa ponãtur in vitreo vaſe in aquæ libras viginti. Ferueat ipſa ſecunda infuſio in balneo Mariæ, donec ad quindecim redeat libras. Si verò paulò ſit æger validior, cibetur interdum diæta regulari, augeatúrque potio ſyrupi duabus vnciis, & octonas ſumat vncias per incrementum & ſtatũ curationis.

In ſene phlegmatico vel melancholico.

CAP. VIII.

Cibetur huiuſmodi ſenex tota curatione, diæta regulari, pane bis cocto, & vua paſſa. Ad ſyrupum ſit libra integra ligni, aquæ libræ ſedecim. fiat infuſio de more, ferueátque ad ignem carbonum, donec redeat decoctio ad ſeptem libras. Coletur de more ac ſeruetur. Ex eo ſyrupo ſumat ægrotus mane ac veſperi, ab initio curationis vſque ad incrementum, vncias quatuor: deinceps vſque ad finem, ſumat ſemilibram. Pro ſecunda decoctione in potu, ſint aquæ libræ viginti, redigatúrque decoctio ad decem & octo. Si autem robuſtior ſenex fuerit, augeatur potio ſyrupi duabus ferè vnciis. Secundáque decoctio fiat paulò intenſior, vt redeat ad ſexdecim libras.

De

De vigilia immodica.

CAP. IX.

Longa & immodica vigilia ex aliqua prouenit quatuor cauſarum, hoc eſt, vel à nimia ſiccitate, vel ab intemperato calore, vel à cholera rubea aut nigra, vel à phlegmate ſalſo. Præcipuè tamen in cauſa eſt ſiccitas cerebri, dum vel à calido iecore, vel ex aliqua materia calida per ſe aut per accidens, calidi vapores exhalantur, ac cerebrum per ſe ſiccum magis exiccant. Primùm igitur in huius morbi curatione, cauſa frangatur antecedens. Deinde ſingulæ complexiones & ætates curentur in hunc modum.

Curatio vigiliæ, in iuuene cholerico vel ſanguineo.

CAP. X.

Cibetur talis ægrotus carne pulli elixi cum frigidis herbis. Sumat verò in potu ſaltem duos menſes, aquam decoctionis ligni ſancti, quæ talis fiat: Ex ramentis ligni ſint vnciæ tres per menſem, deinde quatuor vnciæ alio in menſe, aquæ libræ viginti, fiat infuſio, ac ferueat in balneo Mariæ, donec redeat decoctio ad quindecim libras. Hæc verò aqua in potu ſumpta, alterabit intemperiem, ſeu diſcraſiam membri dolorem immittentis. Corrigit enim atque inſtaurat lapſa mēbra ex quacunque cauſa.

Neque

Neque autem id cuiquam incredibile videatur, quod nos & aliâs experti ſumus, & præcipuè in clariſsimo viro Camillo Muſettula, quem quum immenſa vigilia ex iecoris caliditate penè conſumpſiſſet, ſola potione hac ligni ſancti alterâte, refrigerato iecore, ſublata vigilia eſt, ac perfectæ ſaluti reſtitutus. quod illi quoque fuit ſummo miraculo.

In iuuene phlegmatico vel melancholico.

CAP. XI.

Cibetur huiuſmodi iuuenis, vt ſuperior, ſed parcius aliquantó. Pro eo autem fiat talis ſyrupus: Sint ligni vnciæ quatuor, aquæ duodecim: ferueat infuſio in balneo Mariæ, donec redeat decoctio ad vncias ſeptem. Ex hoc ſyrupo ſumat æger per totam curationem vncias ſex mane tantúm. Aqua ſecunda in potu fiat, vt in iuuene ſuperiore.

In ſene cholérico vel ſanguineo.

CAP. XII.

Senex ſi huius complexionis fuerit ab ineunte ætate, imminuto prius humore noxio, ſi ſit in cauſa, cibetur diæta reſumptiua, fiántque pro eo ſyrupus & aqua ſecũda, quæ alterent illius complexionem. Pro ſyrupo ſit ligni ſemilibra, aquæ libræ viginti. ferueat infuſio in balneo Mariæ, donec ad quindecim libras decoctio redigatur. Inde ſumat ægrotus mane ac veſperi ſemilibram

tota

tota curatione. Pro ſecunda decoctione ramenta ex priore decoctione preſſa ponãtur in aquæ libras vigintiquinque, hæc ferueat in eodem balneo, donec ad viginti redeat libras. Quòd ſi aqua ipſa ſecunda non ſufficiat ad potum ob ſitim nimiam ſenis, fiat aqua prima in potu, qualis deſcripta eſt in iuuene cholerico.

In ſene phlegmatico vel melancholico.

CAP. XIII.

EAdem in hoc ſene ſeruentur, quæ in ſuperiore. Nam licet cõplexio per ſe humida ſit, humectandus tamen eſt ob morbũ ſiccisſimum.

De perturbatione intellectus, defectu & amisſione memoriæ.

CAP. XIIII.

PErturbatio intellectus, & defectus memoriæ non differunt, niſi per maiorem aut minorem vim cauſæ faciẽtis morbum, & per diuerſas capitis partes, & proprias ſedes. Conueniunt verò in materia & noxio humore, vnde oritur morbus. Atque de ea perturbatione intellectus hîc præcipimus, quæ ſine febre eſt, quum ex phlegmate putrido fit, vel ex cholera. Speciéſque illas notamus huius morbi, in quibus communitas eſt in cauſa morbi pluribus membris principalibus, in quibus pręcipua ſunt iecur & cerebrum.

rebrum. Ex iecoris quidem caliditate fit morbus, dum comburit humores, ac cinericios reddit, gignítque choleram nigram, ex qua morbus hic naſcitur. Sed & cerebrum ſolum nonnunquam eſt in cauſa, ob ſui intemperiem ſeu diſcraſiam. Nam eius frigiditate augetur phlegma. Sæpe etiam, vt diximus, vtrunque membrum eſt in cauſa, & plerunque alia membra, ex nimia frigiditate aut humiditate, quæ ſolent morbum afferre, vt prima tertii tradit Auic. In quacunque autem ſpecie huius morbi maximè conuenit curatio ligni ſancti, quoniam tenui opus eſt materia in nutrimento, ob virtutem ligni nutritiuã: & in hoc morbo valde noxia eſt repletio ex cibo & potu, maximéque aduerſatur ſenſui animæ interiori, Auic. ibidem præcipiente. Sed & ob id vtiliſsima eſt ligni ſancti medicina, quod exiccat, & tenuat ſanguinem, & temperatè calefacit. Atque ita ſenſus interior purgatur, & inſtauratur, vt eodem loco præcipit Auicenna. Primùm autem omnium in huius morbi curatione imminuatur cauſa antecedens noxius humor.

Cura

Curatio perturbationis intellectus & amiſsionis memoriæ, phlegmate exiſtente in cauſa, in iuuene cholerico vel ſanguineo.

CAP. XV.

HViuſmodi iuuenis cibetur tota curatione diæta reſumptiua, ſi imbecillus ſit, Syrupus pro eo fiat ex ligni ſemilibra, aquæ libris octo. Ferueat infuſio in vaſe fictili ad ignem carbonum, donec redigatur decoctio ad quatuor libras. Hoc vtatur ęgrotus ab initio vſque ad mediam curationem, quatuor ſumens vncias mane ac veſperi. In ſecunda decoctione, in potu ſint aquæ libræ duodecim, redeátque decoctio ad ſeptem. Reliquo tempore curationis ſyrupus fiat ex eadem ligni & aquæ menſura, ſed intenſior ſit decoctio, vt ad tres tantùm redeat libras, ſumátque inde ægrotus mane ac veſperi ſemilibram. Secunda decoctio in potu fiat ex decem libris aquæ, atque ad ſeptem redigatur. Si autem validior ſit iuuenis, eadem ſeruentur, niſi quòd minuenda cibi quantitas eſt, augenda ſyrupi.

In iuuene phlegmatico vel melancholico.

CAP. XVI.

CIbetur huiuſmodi iuuenis, ſi imbecillus ſit, diæta reſumptiua vſq; ad mediã curationem, deinceps vtatur diæta regulari

vſque

vſque ad finem, niſi deficientibus viribus ad reſumptiuam ſit aliquando redeundum. Pro eo in tota curatione fiat ſyrupus ex libra integra ligni, aquæ libris decẽ, ferueátque infuſio in fictili vaſe ad ignem carbonum, donec ad quinque libras redeat decoctio. Inde ſumat ægrotus mane ac veſperi initio curationis vncias tres, in incremento quatuor, reliquo tempore ſemilibram. Secũda decoctio in potu fiat ex aquæ libris duodecim, quæ ad decem redeant feruendo.

In ſene cholerico vel ſanguineo.

CAP. XVII.

CIbetur ſenex hic tota curatiõe, ſi ſit imbecillus, diæta reſumptiua: fiátque pro eo ſyrupus ex libra integra ligni, duodecim aquę: ferueat infuſio in vaſe teſtaceo ad ignẽ carbonũ, donec ad libras ſeptem redigatur. Hoc ſenex vtatur vſque ad mediam curationem, ſumens mane ac veſperi vncias quaternas. Secunda decoctio in potu ex duodecim aquæ libris feruendo redeat ad decẽ. A ſtatu, & deinceps, ſyrupus fiat ex vna libra ligni, decẽ aquæ, redigatúrque decoctio ad libras quinque. Sumátque inde ægrotus, tam mane quàm veſperi, ſemilibram. Secũda decoctio in potu ex libris duodecim redigatur ad octo. Si autem robuſtior ſit ſenex, cibus eſt pro illius viribus minuendus.

In

In ſene phlegmatico vel melancholico.

CAP. XVIII.

HViuſmodi ſenex cibandus eſt, vt vires, aut imbecillitas exegerint, diæta vel regulari vel reſumptiua, vel alternis. Prò eo ſyrupus tota curatione fiat ex libra integra ligni, aquæ libris decem, redigatúrque decoctio ad quatuor libras, feruendo ad ignem carbonum in fictili vaſe. Inde ſumat æger mane ac veſperi vſque ad mediam curationem vncias quatuor, deinceps vſque ad finem ſemilibram. Secunda decoctio in potu fiat ex aquæ libris decem, ad ſeptémque redigatur. Si autem ſenis vires maiores ſint, vti poterit tota curatione diæta regulari, & ampliori ſyrupi potione.

Melancholia exiſtente in cauſa, in iuuene cholerico vel ſanguineo.

CAP. XIX.

SI imbecillus ſit talis iuuenis, vtatur diæta reſumptiua per totam curationem, fiátque pro eo ſyrupus ex ligni ſemilibra, & aquæ libris octo. Feruẽat infuſio in vaſe fictili, donec redigatur decoctio ad ſex libras. Inde ſumat ægrotus ab initio vſque ad mediam curationem, vncias quatuor, tam mane, quàm veſperi: reliquo tẽpore, ſemilibrã. Secunda decoctio in potu fiat ex libris aquę ſexdecim, ferueátque in balneo Mariæ quo-

uſque ad duodecim redigatur. Validiori verò iuueni tenuior præbendus eſt cibus.

In iuuene phlegmatico vel melancholico.

CAP. XX.

CIbetur is iuuenis diæta regulari tota curatione. Si autem ſit imbecillior, in ſtatu curationis & deinceps diæta vti poterit reſumptiua. Syrupus pro eo vſque ad mediam curationem fiat ex ligni ſemilibra, aquæ libris duodecim: ferueátque infuſio in vaſe fictili, redigatúrque ad ſex libras. Inde ſumat æger mane ac veſperi ſemilibram. Secunda decoctio ſit ex libris quindecim aquæ: ferueat in balneo Mariæ, redeátque ad libras duodecim. In ſtatu & deinceps pro ſyrupo ſit libra integra ligni, decem aquæ, redigatúrque decoctio ad quinque libras, feruens in vaſe teſtaceo: ſemilibrámque ſumat æger vtraque potione tam matutina quàm veſpertina. In ſecunda decoctione ſint libræ ſexdecim aquæ, redeántque feruendo in balneo Mariæ ad tredecim libras.

In ſene cholerico vel ſanguineo.

CAP. XXI.

DIæta reſumptiua cibetur hic ſenex tota curatione, fiátque pro eo ſyrupus ex ligni ſemilibra, libris aquæ decem, redigatúrque ad libras quinque decoctio, feruens in fictili vaſe. Sumantur vtraque potione vſque

vſque ac ſtatum vnciæ quatuor, in ſtatu & deinceps vnciæ ſex. Ad ſecundam decoctionem in potu libræ quindecim aquæ feruentes in balneo Mariæ, ad decem redigãtur. Si autẽ ſit robuſtior ſenex, intenſior fiat vtraque decoctio, ex vna ſcilicet libra.

In ſene phlegmatico vel melancholico.

CAP. XXII.

IVxta, vel vires, vel imbecillitatem fiat ab hoc ſene diæta regularis aut reſumptiua. Syrupus pro eo fiat per totam curationem ex vna libra ligni, decem aquę, feruens in vaſe fictili, decoctio redeat ad ſex libras. Inde ſumat ſenex vtraque potione ſemilibram, ſi vis hepatis concoctiua id tolerat. Secunda decoctio fiat ex libris ſexdecim aquæ, redigatúrque ad duodecim. Si autem ſecunda decoctio non ſufficiat ad ſitim ſenis & iuuenis, fiat prima decoctio in potu in balneo Marię ex ligni vnciis tribus, aquę libris quindecim, quæ ad decem redigantur.

De melancholia. CAP. XXIII.

MElancholiæ morbus multiplex eſt. Nos tamen de ea tractamus, qua exiſtimatiua vis & cogitatiua perturbatur propter melancholicum humorem noxium: fitque aduſtione alicuius ex quatuor humoribus ob imbecillitatem ſplenis, aut propter iecoris aduſtionem vel alterius membri prę

cipui, vel propter communem aduſtionem. Eámque melancholiam curamus ligno ſancto, quæ non penitus confirmata eſt & obſoleta, ſed quę vix curatur aliis medicinis. Hoc igitur pacto quiſquis eo morbo affectus eſt, præparetur ad curationem ligni ſancti, vt trahatur in habitudinem contrariam cauſæ morbum facientis. Cibetur æger diæta & cibo apto ad eius morbi curationem, vt medici conſueuerunt. Detur autem in prandio & in cœna loco vini per duos menſes aqua ligni ſancti: quæ talis fiat: Ramentorum ligni vnciæ tres, aquæ libræ quindecim. Ferueat infuſio in balneo Mariæ, donec ad decem libras redeat decoctio. Poſt hęc curetur morbus iuxta ſingulas complexiones & ætates, ad hunc modum.

Curatio melancholiæ in iuuene cholerico vel ſanguineo.

CAP. XXIIII.

CIbetur is iuuenis tota curatione diæta reſumptiua, alterata ad humidum, oleribus frigidis, vt decet. Modus autem cibi ſit iuxta vires, item pro complexione & aduſtione membrorum, quę indigent alimento. Pro eo ſyrupus fiat de more ad hunc modum: Sit ligni ſemilibra, aquæ libræ decem. Ferueat infuſio in balneo Mariæ, atque ad libras quinque decoctio redigatur. Inde ſumat

mat æger ab initio curationis vſque ad ſtatum vtraque potione, tam mane, quàm veſperi ſemilibram in ſtatu,& deinceps vncias octo. Decoctio ſecunda in potu fiat ex aquæ libris vigintiquatuor, quæ in eodem balneo feruentes redeant ad viginti.

In iuuene phlegmatico vel melancholico.

CAP. XXV.

EAdem ſeruetur curatio in hac complexione iuuenis, quæ in ſuperiore. Hic enim morbus omnino ex aduſtione gignitur, nec admodum diuerſus eſt in diuerſis complexionibus, niſi craſsitudine aut tenuitate humoris noxii. Quamobrē quò terreſtrior fuerit materia morbi, eò diuturnior erit hęc curatio ſeruanda, quòd minus apta ſit humectationi & reſolutioni & euacuationi.

In ſene cholerico vel ſanguineo.

CAP. XXVI.

CIbetur ſenex huiuſmodi reſumptiua diæta humectante, vt dictum eſt, ſed tenuiore cibo, quàm iuuenis. facilius enim fert ſenex inediam, quàm iuuenis. Pro eo ſyrupus fiat per totam curationem ex ligni vnciis octo, aquę libris quindecim, infuſióque feruens in balneo Mariæ ad libras octo redigatur. Inde ſumat æger tam mane quàm veſperi ſemilibram: minus verò ſi adſit ſtomachi aut iecoris imbecillitas. Aqua ſecunda in

potu fiat ex libris aquæ viginti, quæ in eodem balneo feruentes redeant ad tredecim.

In ſene phlegmatico vel melancholico, eadem ſeruanda de vertigine.

CAP. XXVII.

MVltæ quidem ſunt cauſæ vertiginis primitiuæ, atque ex humoribus: ſed nos eatenus de vertigine tractamus, quatenus fit ex vi corrupta meditationis ſeu imaginationis, ob aliquam cauſam fixam in membro quopiam nobili: veluti eſt caliditas hepatis diſſoluens, aut imbecillitas ſtomachi euaporans, aut etiam totius cerebri euaporatio, aut alia quæpiam intemperies ac diſcraſia in membris ipſis nobilioribus. Et qui hunc morbum patitur, videntur ei locus, in quo ipſe eſt, réſque omnes in gyrum verti ac labi, atque alia quædam ſimilia. Quæ ſępe contingunt ſtudioſis, & vtentibus coitu immodico. Quicunque igitur hoc morbo curandus eſt, præparetur ſaltem per duos menſes, antequam incipiat ſumere ſyrupum ligni ſancti. Vtatúrque dięta reſumptiua, ea quantitate, quæ conueniat complexioni & viribus corporis, abſtineátque ab omni cibo, qui in malum chilum conuertitur. Vtatur verò in potu ſemper tam pręparationis tempore, quàm curationis, aqua ligni ſancti: nec vnquam bibat aquam aliam, aut vinum,

præſertim phlegmaticus vel melancholicus. Aqua in potu pro ſanguineo iuuene vel cholerico fiat ex ligni vnciis quatuor, quæ maneant in infuſione diem ac noctem in aquæ libris quindecim, ferueátque infuſio in balneo Mariæ donec redeat decoctio ad libras decem. Pro phlegmatico verò iuuene vel melancholico aqua in potu fiat ex ligni ſemilibra, aquæ libris ſedecim, ferueátque infuſio in fictili vaſe ad ignem carbonum, donec ad libras duodecim redigatur. In ſene eadem ſeruentur, niſi quòd & in cibo, & in quantitate ligni atque aquæ ad decoctionem, & in ipſius decoctionis gradu, eſt habenda ratio virium, complexionis, & ætatis. Si autem hoc pacto vertigo non tollitur, adhibeatur eadem curatio, quæ deſcripta eſt in melancholia.

De epilepſia.

CAP. XXVIII.

EPilepſia, qui morbus Latinè dicitur comitialis, ſi & non ſimplex eſt, nos tamen de ea morbi ſpecie tractamus, quæ à nonnullis vera epilepſia dicitur, & quæ gignitur à phlegmate. Quanquam & melancholia eſt nonnunquam in cauſa. Ex vtrouis igitur humore producatur morbus, ac ſiue propter cerebri, ſeu propter alterius membri præcipui intemperiem, dummodo con-

tingat ex interna cauſa materiali ac permanente, ſitque id malum diuturnius, nec tolli potuerit alia medicina, curatio fiat per lignum ſanctum ad modum, quem deſcribimus. Ac primùm locus, in quo æger curatur, hoc eſt, cubiculum, ſit temperatè calidum, ab omni ſtrepitu ſemotum, nec minus illuſtre. Sudor prouocetur, ſed in capite copioſius, quàm in reliquo corpore. Seruetur verò modus diligenter, pro ęgroti diſpoſitione, tam in cibo quàm in potione ligni, ne inter curandum aut febricula incidat, aut deſtillatio, aut aliud quoduis accidens aduerſum. Nam ſi ritè fiat curatio per lignum ſanctum, morbus facilè curatur ac tollitur. quod nobis curantibus ſæpius contigit. Sed illud pro miraculo habendum eſt, & eſt tamen veriſsimum, quòd monialis quædam nobilis ex ordine diui Franciſci, in viridi ætate annorum triginta, ſanguineæ complexionis, morbum hunc comitialem paſſa ſex annos, quum à me curata eſſet hac medicina, & hoc ritu, diebus vigintiquinque, nec amplius, priſtinæ ſaluti prorſus reddita eſt, nec vnquam poſtea ſenſit epilepſiam. Sed & alios innumeros curaui deſperatæ ſalutis. Curatio autem fiat in hunc modum.

Curatio

Curatio epilepſiæ in iuuene ſanguineo vel cholerico.

CAP. XXIX.

VTatur hic æger, ſi non ſit imbecillus, diæta regulari ab initio vſque ad mediam curationem, deinceps vtatur diæta reſumptiua, & ſi opus fuerit, etiam regulari, vſque ad finem. Syrupus pro eo vſque ad mediam curationem fiat ex ligni ſemilibra, aquæ libris duodecim, ferueátque infuſio in fictili vaſe ad ignem carbonum, donec ad ſex redeat libras, vſque ad augmentum, inde vſque ad ſtatum ad quatuor tantùm libras redigatur. A ſtatu vſque ad finem ſyrupus fiat alteratiuus hoc pacto: Ligni ſemilibra in aquæ libris decem, maneat in infuſione duodecim horas, feruénſque infuſio in balneo Mariæ redeat ad ſex libras. Per totam verò curationem ſumatur vtraque potione ſemilibra ſyrupi. Aqua ſecunda in potu tota curatione fiat ex aquæ libris viginti, redigatúrque ad quindecim feruens in balneo Mariæ. Si autem non ſufficiet in potu hæc ſecunda decoctio, prima fiat aqua in potu ex tribus vnciis ligni, aquæ libris viginti, quæ in eodem balneo ad ſedecim redigantur. In ſene autem eiuſdem complexionis, eadem ſunt ſeruanda, niſi quòd & ſyrupus, & aqua in vaſe fictili decocta poterunt auda-

cius præberi, propter phlegmatis exceſſum in ea ætate.

In iuuene phlegmatico vel melancholico.

CAP. XXX.

Cibetur iuuenis huiuſmodi, ſi robuſtior ſit, diæta regulari tota curatione. Syrupus fiat vſque ad mediam curationem ex libra integra ligni, libris aquę decem & octo, duodecim horas fiat infuſio. Poſt hæc feruendo redeat decoctio ad ſeptem libras: poſt mediam curationem, fiat ſyrupus ex vna cum dimidia libra ligni, libris aquæ ſedecim. Infuſio, vt ſuperior, ferueat in fictili vaſe ad ignem carbonum, donec ad libras quinque redigatur. In vtraque potione ſumat æger ſemilibram ſyrupi. Secunda decoctio in potu fiat in fictili vaſe ex libris aquæ viginti, ac feruendo redeat ad decem. Eadem verò in ſene ſeruanda ſunt, niſi quòd ſenex, licet faciliùs inediam ſuſtineat, propter ætatis tamen imbecillitatem ſubleuari poterit diæta reſumptiua.

In

In pueris à quarto ætatis anno vſque ad quartumdecimum.

CAP. XXXI.

EA ætate pueri cibentur tota curatione diæta reſumptiua. maiore enim indigent alimento. Caro tamen aſſa præbeatur, non elixa. Quoniam verò difficilis eſt puerorum curatio, ac vix induci poſſunt ad ſumendas medicas potiones, ſi nullo pacto poterit præberi puero ęgro ſyrupus, curandus eſt ſola aqua decoctionis ligni ſancti ſumpta in potu. Ea verò decoctio in potu puero cholerico vel ſanguineo talis fiat: Sint ramentorum ligni vnciæ tres, aquæ libræ ſedecim: ferueat infuſio in gemino vaſe, donec ad libras redeat duodecim. In phlegmatico autem vel melancholico puero ſint ligni vnciæ quatuor, aquæ libræ ſedecim. Ferueat decoctio in vaſe fictili ad ignẽ carbonum, donec ad libras duodecim redigatur. Si autem puer facilis fuerit, vt ſumat potionem, pro cholerico quidem puero ſyrupus fiat ex ligni vnciis quatuor, aquæ libris decem. Ferueat infuſio in gemino vaſe, ſeu balneo Mariæ, donec ad ſex libras redigatur. Sumátque inde puer tam mane, quàm veſperi initio curationis vncias duas, in incremento tres, deinceps vſque ad finem vncias quatuor. Aqua ſecunda in potu fiat tota curatione ex aquæ libris quindecim,

quindecim,quæ feruentes in eodem balneo redeant ad decem. Pro phlegmatico ſyrupus fiat vſque ad mediam curationẽ ex vnciis quatuor ligni,aquę libris duodecim,redeátque decoctio ad ſeptem libras, feruens in fictili vaſe,ſumantúrque vtraque potione vnciæ tres.Aqua ſecunda in potu ex ſedecim libris redeat ad duodecim.A media curatione vſque ad finem ſyrupi decoctio ex libris duodecim redeat ad quinque, ſumantúrque vtraque potione vnciæ quatuor. Aqua ſecunda in potu ex ſedecim libris ad nouem redigatur. Si autem vtranque ſyrupi potionem puer abhorreat, alteram ſaltem ſumat quotidie.At ſi amaror ſit nimis moleſtus,leniatur amaror ipſe, vt ſuprà docuimus,coriandris ſaccharo conditis, vel ſaccharo tabarzet.

In lactentibus infantibus.

CAP. XXXII.

FRequentior eſt in hac ætate comitialis morbus,multis de cauſis, ac maximè propter humiditatem. Curatio verò infantis tota eſt in ipſius nutrice conſtituenda:Vt cùm affectum fuerit nutricis corpus potione ligni ſancti,affecto etiam lacte atque alterato, quo veſcitur infans, alteretur illius corpuſculum lacte ſic medicato, atque curetur.Cibetur itaque nutrix diæta reſumptiua,

ua,ea tamen quantitate,qua tam ipſa,quàm infans poſsit ſuſtentari,& quæ rectè concoquatur. Syrupum ſumat nutrix mane ac veſperi,ſumátque ſemper in potu aquam ſecundam. Qualitas verò & quantitas ſyrupi, item qualitas ſecundæ ſint pro nutricis ætate atque complexione,vt dictum eſt.

De paralyſi.

CAP. XXXIII.

MOrbus, quem Greci paralyſin dicũt, Latinè dici poteſt diſſolutio, quum membra corporis, amiſſo naturali vigore diſſoluuntur. Id verò quum in toto corpore contingit, Græci appellant apoplexiam: quum in parte,ac certo membro, hemiplexiam. Conſuetudo tamen obtinuit,quod Celſus refert,vt quocunque modo ea diſſolutio paralyſis appelletur. Nam non eſt in morbo ipſo alia differentia,quàm ex pauco, aut multo humore noxio,vnde vel vnus cerebri ventriculus,vel omnes ſimul lædantur. Plurimùm verò in cauſa eſt phlegma viſcoſum, nec nimis craſſum, quo meatus neruorum oppilantur, ſpiritúſque vitales præcluduntur,ne permeent membra. Quapropter laſſeſcentibus neruis membra hebetãtur, cum priuatione ſenſus,& motus voluntarii. Stupor autem & tremor ſunt præuię diſpoſitiones

nes ad morbum ipſum, atque ſtuporem debilitas facit in membro, ſubtracta virtute ſpiritus vitalis, tremorem verò eadem virtus corrupta, & tanquam præfocata, atque ab ipſa cerebri origine pręcluſa. Huic malo, quantò citius fieri poterit, ſuccurrendum eſt ligni ſancti medicina. Atque ſi minus prima curatione tollitur morbus, curatio ipſa iterum eſt, ac etiam tertiò & ſæpius repetenda. Neque omittēda hæc medicina eſt, quanuis color in paralytico membro mutatus ſit: quæ res maximè (vt noſtri authores tradunt) oſtendit difficultatem curationis. Fiat autem curatio in hunc modum: Diſponatur æger per dies triginta ad curationem, prius quàm incipiat potionem ſumere ſyrupi, vt aqua ligni ſancti vtatur in potu, loco vini, quæ ex ſemilibra fiat ligni, libris aquæ triginta, decoctióque ad viginti redigatur, feruens in fictili vaſe. Membrum læſum hoc pacto foueatur: Fiat tale balneum: ſumantur cortices radicum althææ, acori, vlmi, bryoniæ, cucumeris aſinini, ſingulorum manipulos ſex. Capita liliorum alborum numero decem, ſeminis lini, fœni græci, vtriuſque vnam libram, baccarum lauri ſemilibram, chamæmeli, meliloti, vtriuſque manipulos quatuor, inteſtinorum arietis pinguium & purgatorum libras decem: ferueant hæc omnia in

aqua

aqua fontana, fiátque calidum balneum quotidie peracta concoctione ante cœnam. Ex quo balneo ſuffimentum fiat diligenter paralytico membro, poſt ſuffimentum vngatur membrum hac vnctione: Sumantur althęæ vncię quatuor, olei ſeſamini, amygdalarum dulcium, liliorum alborum & cærulcorum, ex ſingulis ſemilibram, miſceantur hæc omnia, fiátque vnctio, qua actu calida vngatur membrum læſum: deinde inuoluatur cannabina ſtupa, faſciáque de more vinciatur. Poſt hæc ſumat æger aliquod electuarium reſumptiuum, vt eſt electuarium ex gemmis cum aromatibus, aut talem aliquem cibum, cum quo bibat nonnihil ex ligni decoctione in potu. Poſtquam verò æger ad hunc modum per triginta dies paratus fuerit ad legitimam curationem ligni ſancti, curatio ipſa hoc pacto inſtituatur.

In iuuene cholerico vel ſanguineo.

CAP. XXXIIII.

Cibetur hic iuuenis tota curatione diæta regulari. Syrupúſque pro eo fiat vſque ad mediam curationem, ex libra vna tamen torum ligni, aquæ ſedecim libris, redeátque decoctio ad libras ſex, feruens in fictili vaſe. Sumátque inde ægrotus vtraque portione ſemilibram. Aqua ſecunda in potu

ex

ex viginti libris feruens in fictili vaſe redeat ad duodecim. In ſtatu & deinceps fiat ſyrupus itidem ex vna libra ligni, & ſedecim aquæ: fiátque infuſio per horas duodecim: ferueátque in vaſe fictili, donec ad libras quatuor decoctio redigatur. Inde ſumantur tam mane, quàm veſperi, vnciæ octo vſque ad declinationem, deinde ſemilibra. Secunda decoctio in potu fiat ex libris aquæ decem & octo, quæ feruendo redeant ad nouem. Si autem circa finem curationis refrigerandus fuerit ægrotus ob nimiam caliditatem decoctionis ligni ſancti, fiat ſecunda decoctio ex viginti libris aquæ, quæ ad ſedecim redeant feruentes in gemino vaſe. Atque hoc pacto puella quædam à me curata eſt ex morbo diuturno, à tertio videlicet ætatis anno vſque ad duodecimum, mutato colore corporis, membriſque diſſolutis, ab inferiori furcula vſque ad imos pedes.

In iuuene phlegmatico vel melancholico.

CAP. XXXV.

Cibetur talis quoque iuuenis diæta regulari tota curatione. Syrupus pro eo fiat vſque ad declinationẽ ex libra vna ligni, ſedecim aquæ, fiat infuſio per horas duodecim, ferueátq; in vaſe fictili, donec ad libras

quinque

quinque redigatur. Inde ſemilibra ſumatur vtraque potione. Secunda decoctio in potu fiat ex aquæ libris viginti, quæ feruendo redeant ad decem. In declinatione vſque ad finem ſyrupus fiat ex vna libra ligni, aquæ quindecim, feruénſque redeat decoctio ad ſeptem libras: ſumatúrque itidem vtraque potione ſemilibra. Ad ſecundam decoctionem in potu libræ viginti aquæ feruendo redigantur ad quatuordecim. Atque hic ſyrupus & aqua in declinatione curationis temperabunt caliditatem, qua corpus affectum fuerit priore ſyrupo calefactiuo, & aqua ſecunda, quibus domanda erat vis morbi.

In ſenibus eadem ſeruanda ſunt.

CAP. XXXVI.

POſt curationem verò aliquot diebus, ne curatus recidat in morbum, cibus quidem communis ſumendus eſt, ſed qui nihil noxius ſit, & quantus facilè concoqui poſſit: potus verò ſit ex ligni decoctione, quæ talis fiat: Sit ſemilibra ramentorum ligni, libræ aquæ vigintiquinque, ferueant vnà in fictili vaſe, donec ad viginti libras decoctio redigatur.

De ſpaſmo ſeu contractione.

CAP. XXXVII.

DE ea contractione tractamus, quæ ex noxio humore fit, ſiue in vno membro fiat, ſiue in pluribus, & quæ emproſthotonus dicatur, opiſthotonus, vel tetanus: talémque morbum phlegma ſæpius gignit craſsius illo, ex quo fit paralyſis. Itaque de ſpaſmo nũc tractamus, nõ vt ex ſiccitate cõtingit, aut inanitate, propter vigilias, aut morbũ diuturnum, ſed vt ex noxia gignitur materia, & qui eſt difficilis curatiõis. In talis igitur morbi curatione prius quã ſumi incipiat potio ligni ſancti, purgandus eſt æger, tollendáq; aut minuẽda cauſa morbi antecedens, hoc eſt, noxius humor phlegmatis craſſioris: cibo quoque atque aliis obſeruationibus diſponendum corpus ægroti ad legitimam ligni ſancti curationem. In ipſo autem curationis initio contracta membra idoneo cataplaſmate fouenda ſunt, quod bis quotidie actu calidum apponendum eſt. Ipſum autem cataplaſma fiat in hunc modum: Libra vna ligni ſancti in puluerem redigatur, incernatúrque, tum ferueat in aqua communi in vaſe fictili duas horas, deinde addãtur ex corticibus radicum althææ præparatis, acori, bryoniæ, enulæ campanæ, ſingulorum manipulos tres: rurſúſque ferueant vnà hæc

omnia

omnia cum ligno ſancto. Poſt hæc tundantur in mortario lapideo, atque in formam deducantur cataplaſmatis. Hac autem curatione nos vſi ſumus optimo ſucceſſu, præſertim in Ioanne Cordubenſi milite, ab eáque clariſsima vrbe, parentes noſtri originē trahunt, qui diutino ſpaſmo afflictus fuerat toto corpore, præſertim in octo muſculis vētris inferioris, ac ſępe à peritiſsimis medicis curatus, nihil profecerat: imò in paralyſin incurrerat & epilepſiā. Is itaque per nos curatione ligni ſancti præuia, quā diximus, diſpoſitiōe, & decima curationis die leuatus cruciatu eſt atq; dolore, vigeſima verò prorſus eſt morbo liberatus, redditúsque perfectæ incolumitati. Hæc autem legitima curatio eſt per ligni ſancti potionem.

In iuuene cholerico vel ſanguineo.

CAP. XXXVIII.

HIc æger, ſi imbecillus fuerit, reſumptiua vtatur diæta tota curatione. Pro eo vſque ad mediam curationem ſyrupus fiat ex ligni ſemilibra, aquę libris duodecim, quę ad nouem redigantur, feruentes in fictili vaſe. Inde ſumatur vtraque potione ſemilibra. Secunda decoctio in potu ex tredecim aquæ libris redeat ad nouē, feruēs in balneo Mariæ. In ſtatu & deinceps fiat ſyrupus ex libra vna ligni, aquæ ſedecim, quæ in vaſe fictili

redeant ad ſeptem. Semilibráque item ſumatur vtraque potione. Aqua ſecunda in potu ferueat in gemino vaſe, atque ex viginti libris ad quindecim redigatur.

In iuuene phlegmatico vel melancholico.

CAP. XXXIX.

CIbetur is æger tota curatione diæta regulari. Pro quo vſque ad mediam curationem fiat ſyrupus ex vna libra ligni, aquæ ſedecim, fiátque infuſio per horas duodecim, ferueátque in vaſe fictili ad ignem carbonum, donec ad ſex libras redigatur. Sumátque ſemilibram æger tam matutina potione, quàm veſpertina. Secunda decoctio in potu fiat in gemino vaſe, redigatúrque è viginti libris ad decem. In ſtatu, & deinceps ſyrupus fiat ex libra vna ligni, ſedecim aquæ: fiátque infuſio, vt ſuperior, ferueátque in vaſe fictili, donec ad quatuor tãtùm libras redeat decoctio. Inde ſumat æger vtraque potione, ſi robuſtior fuerit, octo vncias: ſi minus robuſtus, ſex: quatuor verò, ſi nimis imbecillus. Aqua ſecunda in potu ex viginti libris feruendo redeat ad octo. In ſenibus eadem ſeruanda, niſi quia propter exceſſum phlegmatis in ea ætate, audacius fieri poterit intẽſioris decoctionis ſyrupus & aqua ſecunda. Hæc autem ſpaſmi curatio ſeruanda etiam eſt in tortura oris, cæteriſque morbis,

bis, in quibus ineſt contractio.

De fluxu nimio lacrymarum.

CAP. XL.

DE lacrymarum fluxu tractamus contingenti, non natiuo, de eo tamen, qui diuturnior eſt, nec facilè curatur. Isque humor, vel è medio cranio, vt ait Auicéna, tertia tertii, vel extra cranium ſcateat, ac per oculos fundatur. De cancro autem, aut duritie cuiuſuis apoſtematis oculorum tunc tractabimus, quum de apoſtemate in vniuerſum diſſeremus. Fluxus igitur lacrymarum, hoc ritu curandus eſt per lignum ſanctum.

In cholerico iuuene vel ſanguineo.

CAP. XLI.

CIbetur hic æger tota curatione diæta regulari. Syrupus pro eo fiat initio curationis ex ligni ſemilibra, aquæ libris decem, quæ in vaſe fictili feruendo ad ſex redigantur. In incremento & ſtatu fiat ſyrupus ex ſemilibra itidem ligni, duodecim libris aquæ, fiátque infuſio per horas duodecim, tum ferueat in fictili vaſe, donec ad quatuor libras redeat decoctio. In declinatione fiat ſyrupus vt initio curationis. Sumatur verò per totam curationem ſemilibra vtraque potione. Secunda decoctio in potu ex libris quindecim in eodem vaſe fictili feruẽdo redeat ad decem.

In phlegmatico vel melancholico.

CAP. XLII.

EAdem ſeruetur diæta in hoc ægroto: Syrupus verò fiat pro eo tota curatione ex libra vna ligni, aquæ ſedecim, redeátque decoctio ad libras quatuor, feruens in fictili vaſe. Inde ſumantur in vtraque potione vſque ad mediam curationem vnciæ quatuor, deinceps vſque ad finem ſemilibra. Aqua ſecunda in potu ex libris viginti, feruens in eodem vaſe redeat ad decem. Atque hoc pacto nos inter cæteros curauimus filium viri magnifici Raphaelis Vitalis, ex veteri morbo fluxus lacrymarum cum graui ophthalmia, nec poſtea recidit vnquam iuuenis in morbum, ſed permanſit abſolutè incolumis. In ſenibus idem ſeruandus eſt ritus curationis, habita tamen ætatis ratione, vt ſæpius admonuimus.

De aurium morbo, auditu videlicet obtuſo.

CAP. XLIII.

OBtuſus grauiſque auditus & ſi multiplex eſt, de illius tamen generis morbo hîc tractamus, qui ex frigido humore contingit, ſiue neruo anteriore auditus affecto, ſeu ipſa tantùm aure. Is igitur morbus, ſi iam inueterauit, nec aliæ illi ſubuenerint remedia, imminuto prius humore noxio, & cauſa ipſius morbi, hoc ritu curetur

tur per lignum ſanctum. Cholericus iuuenis vel ſanguineus cibetur initio curationis diæta regulari. A ſtatu autem vſque ad finem diæta ſit reſumptiua. Ab initio vſque ad augmentum fiat pro eo ſyrupus ex ligni ſemilibra, aquæ libris decem. Ferueat infuſio in fictili vaſe, donec ad libras quinque redeat decoctio. Aqua ſecunda in potu, ex duodecim libris ad nouẽ redigatur. Ab incremento ad finem curationis fiat ſyrupus ex ſemilibra ligni, decémque libris aquę, ſed ad tres tantùm libras redeat decoctio. Aqua ſecunda ex libris duodecim ad ſex redeat. Ex ſyrupo ſumatur ſemilibra, tam mane, quàm veſperi, tota curatione. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis regulari diæta vtatur tota curatione. Syrupus pro eo vſque ad declinationem fiat ex libra vna ligni, aquæ duodecim, redeátque decoctio ad libras quinque. Semilibráque inde ſumatur vtraque potione. In declinatione, atque vſque ad finem curationis, in ſyrupo ſit vna quoque libra ligni, ac nouem aquæ, redigatúrque decoctio in fictili vaſe ad tres libras, atque vtraque potione ſumatur vna libra. Aqua in potu fiat ex libris aquæ duodecim, quæ decoctæ redeant ad decem. In ſene ſunt eadem ſeruanda, niſi quòd adhiberi potius debet diæta reſumptiua.

UNIVERSIDAD BIBLIOTECA

*De naſi morbis, polypo videli-
cet aliisq; vlceribus.*

CAP. XLIIII.

POlypus eſt vomica in naſo, ſeu apoſtema, quod craſsius eſt atque carnoſum. Oritur ſæpius ex hæmorrhoidibus, deſinítque in cancrum. Quapropter facilius hæmorrhoides curantur, quàm polypus, cancer polypo difficilius. In cauſa eſt polypo pituita & atra bilis ex morbi calore corrupta, reſoluto tenui humore, craſſóque concreto in materiam carnoſam. Diminuto igitur ante legitimam curationē humore noxio, amoueatur à perito chirurgo, quantum fieri poterit, materia illa carnoſa, vel ferro, vt à me complures curati ſunt, vel cauterio, vel alio quouis inſtrumento artis aut remedio, ita vt cauſa coniuncta penitus deleatur, morbúſque non recidat, membrúmque ſuſcipiens foueatur, curetur emittens. Poſt hæc ligni ſancti curatio adhibeatur. Cholericus iuuenis vel ſanguineus diæta regulari cibetur tota curatione. Syrupus fiat ex octo vnciis ligni, aquæ libris decem, redeátque decoctio ad quatuor libras. Inde ſumatur vtraque potione vſque ad mediam curationem ſemilibra, reliqua curatione ſumantur vnciæ octo. Aqua in potu ex duodecim fiat aquæ libris, quæ ad octo redigantur deco-

ctæ. Si autem robuſtior fuerit æger, poterit in ſyrupi decoctione apponi libra integra ligni. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis regulari quoque diæta vtatur tota curatione. Syrupus fiat ex aquæ libris quindecim, ligni verò vſque ad mediam curationem libra vna & ſemis, deinceps libra tantùm: redigatúrque decoctio in fictili vaſe ad libras quinque. Aqua in potu in eodem fictili vaſe decocta, ex viginti libris redeat ad quatuordecim. Senibus cibo vtendum eſt ampliore, propter ætatem imbecillem, remiſsiore ligni decoctione. Notãdum autem, quòd eodem ſyrupo licet polypum ipſum vel vlceroſum vel ſine vlcere fomentare vel lauare, vel aliquo inſtrumento artis decoctionem quoquo modo iniicere atque apponere. Incredibilem enim præſtat opem decoctio ipſa extrà appoſita, digerendo, mũdando, ſolidando vlcera vomicáſque.

De linguæ ſpaſmo & ranula.

CAP. XLV.

LInguæ ſpaſmus & ranula polypi eodem ritu curandi ſunt. Ranulæ verò, ſi ad cancrum vergit, diligenti manus operatione ſubueniendum eſt, & ligni ſancti potione.

De gingiuarum imbecillitate, de fluxu humoris, de vlceribus, ac dentium commotione.

CAP. XLVI.

GIngiuarum imbecillitas, & emollitio, vlceráque, fluxúſque humoris, atque commotio dentium, cauſam habere ſolent à membris principalibus affectis: vt ex calidiore cerebro humores nimios attrahente, refundentéque gingiuis, quibus humoribus noxiis illæ corrumpuntur: Ex aduſto etiam iecore ſtomachóque affecto, humores corrumpente, qui permeant ad ipſas gingiuas. Cauſa igitur cognita morbi, ſi alia remedia non ſubuenerint, imminuta prius ac fracta ipſa morbi cauſa, ligni ſancti curatio adhibeatur, ad hunc modum: Cholericus iuuenis aut ſanguineus, diæta cibetur reſumptiua, ſed tenui, quantum complexio patitur, tota curatione. Syrupus pro eo fiat vſque ad mediam curationem ex libra vna ligni, aquæ duodecim, redeátque decoctio feruens in fictili vaſe ad ſex libras: reliqua curatione ſiat cum vna libra ligni, quindecim aquæ, ac redeat decoctio ad quatuor libras. Atque in vtraque potione ſumatur libra ſemis. Aqua in potu ex libris viginti decocta redeat ad quindecim. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis cibetur diæ-

ta regulari vſque ad mediam curationem, deinceps reſumptiua. Syrupus pro illo fiat tota curatione ex libra vna ligni, duodecim aquæ, fiátque infuſio per horas duodecim: inde feruens in fictili vaſe ad quatuor libras decoctio redigatur. In ſecunda decoctione libræ aquæ vigintiquinque, ad quindecim redeant in eodem vaſe feruentes. In ſenibus idem ſeruandus eſt ritus, habita, vt toties diximus, ætatis ratione. Adhibeatur præterea gingiuis frequens lotio, atque omnibus horis, vel ex decoctione ligni, vel alio quouis humore medicato ad morbum pertinente. Percoctus autem aut bis coctus panis, propter putres gingiuas macerandus eſt vel iure pulli, vel aqua ſyrupi.

De pectoris morbo aſthmate, hoc eſt difficili anhelitu.

CAP. XLVII.

ASthma, hoc eſt, difficilis reſpiratio atq; anhelitus, nō ſimplex eſt morbus, atq; in quatuor ſpecies diſtribuitur: omnibus tamen eadem poteſt cauſa cōtingere humoris noxii. Atque in ſenibus quidem non eſt fortaſſe morbi materia diſſolubilis. Quū tamē ex viſcoſo humore factus eſt aſthmati morbus, licet peruetus ſit, ſi non profuerunt aliæ medicinæ, tenuata prius morbi materia, & imminuta,

imminuta, ligni ſancti curatio adhibeatur. In ligni autem decoctione admiſceri licet palmarum fructus, quos dactylos dicunt, hyſſopus, aliáque ſimplicia, vtilia morbo. Eadémque facienda curatio eſt in veteri tuſsi, apoſtemate, cæteríſque pectoris morbis aſthmati ſimilibus. Ante legitimam verò ligni curationem, æger hoc pacto præparetur, vt duos circiter menſes vtatur quidem conſueto cibo, ſed tali, qui & facilè concoquatur, nec excitet morbum. In potu autem, loco vini ſumatur ligni decoctio, quæ talis fiat: Sint vnciæ tres ligni, aquæ libræ viginti, fiat infuſio per diem & noctem, inde ferueat in vaſe fictili ad ignem carbonum horam vnam, tum ponatur in decoctione hyſſopi manipulus vnus, dactylorum libra ſemis: poſt hæc rurſus ferueat, donec ad quindecim libras redeat decoctio. Legitima verò curatio talis fiat: Cholericus iuuenis vel ſanguineus cibandus eſt vſque ad mediam curationem diæta regulari, deinceps reſumptiua. In ſyrupo ſit libra vna ligni, aquæ duodecim, hyſſopi & dactylorum quantum oportebit, fiat decoctio in fictili vaſe, redigatúrque ad ſex libras vſque ad mediam curationem: deinceps ad libras redeat quinque. Sumantúrque vtraque potione vnciæ quatuor. Aqua

ſecunda

ſecunda ex libris viginti ad quindecim redigatur. Phlegmaticus iuuenis vel melancholicus vtatur tota curatione diæta regulari. Syrupus fiat ex libra vna ligni, aquæ viginti, redeátque decoctio feruens in fictili vaſe ad libras decem. Poſt hæc apponatur in decoctione hyſſopi & dactylorum, quantum ſat fuerit, agarici verò drachmæ duæ: tum feruere pergat decoctio, donec ad ſeptem libras redigatur. Ex eo ſyrupo ſumatur tam mane, quàm veſperi, ſemilibra vſque ad augmentum, deinceps vſque ad finem curationis vnciæ octo. Aqua ſecunda in potu ex vigintiquinque libris redeat ad decem & octo, appoſitis in decoctione dactylis, aut tale aliquid pectori vtile. Eadem verò in ſenibus ſeruanda ſunt, habita ætatis ratione. Ac licet non poſsit in ea ætate ſalus reſtitui ab eo morbo, non tamen deſerendi ſunt ſenes vel decrepiti. Continendus enim eſt curatione in ſenibus morbus, ne augeatur.

De phthiſi, hoc eſt, tabe.

CAP. XLVIII.

ET ſi tabes, lethalis morbus, qui phthiſis Græco nomine dicitur, nullam habet ſpem certam ab arte medica, non tamen eſt omnino illius curatio deſperanda, præſertim initio morbi, atque vſque ad ſtatum:

tum:nec propter incertam ſpem curationis destituendus eſt æger ope medicinæ, vt certiſsimè pereat, vt Galenus præcipit in methodo in libro de ingenio ſanitatis. In recenti igitur morbo, atque per incrementum, ſeruari præcipimus legitimã curationem, quæ ab artis authoribus tradita eſt. Ligni verò ſancti medicinam contendimus eſſe huic morbo ſalutarem, cùm præſtet hoc lignum ſimplicibus vniuerſis, quibus medicina vtitur, vt priore libro docuimus, atque ex omnibus qualitatibus, aduerſúſque omnes operari poteſt, ob variam ipſius medicinæ confectionẽ, multiplicíque ſua ac ſalutifera virtute, modis omnibus malè affecto corpori ſubuenire. Calida enim vi & ſicca viſcoſas materias incidit, ne pulmonem corrumpant: vlcera verò ipſius pulmonis exiccat, purgat, integrúmque pulmonem reddit: frigida vi & ſicca ſolidat, ac fluxum ſanguinis, ſi quis eſt, reſtringit: frigida & humida vi humectatis atque refrigeratis, febrem oſsium frangit, humidum quoque vitale reficit ac fouet. Itaque quoniam huic morbo varia eſt adhibenda medicina, variíque neceſſarii ſunt effectus, vt Auicen. præcipit prima quarti de hectica curatione, nulla poteſt alia medicina curari tam commodè phthiſis ipſa, quàm ligno ſancto,

in

In quo diuerſæ virtutes & operationes, maximéque ſalubres. Quoniam verò multa ſunt hecticæ communia cum phthiſi, eadem erit curatio ſeruanda in vtroque morbo, vbi eadem erit ratio vtriuſque, vt eo tantùm differant, quo excedens & exceſſum, Authore Iſaac ſecundo libro de febribus. Et quum eadem cauſa eſt hecticæ, quæ phthiſis, vt idem author tradit 3. libro. Quum igitur hectica febris non habet aliam rationem à phthiſi, ſed illius eſt potius accidens quoddam, idem ſeruandus eſt modus in curatione. Illo tamen in primis præcepto ſeruato Auicennæ prima quarti, vt ſi cauſa hecticæ fuerit apoſtema, aut læſum aliter aliquod mēbrum, in eo primùm curatio adhibeatur, cauſáque auferatur morbi, & origo. Præterea eadem inſtituatur curatio in hectica & in phthiſi, ad hunc modum: Ante legitimam ligni curationem duos circiter menſes, præbenda ægro ſunt electuaria iuxta artem, vel ſyrupus, vt morbus exegerit. In potu autem, loco vini ſumatur ab ægroto decoctio ligni, quæ talis fiat: Ponantur in aqua hordei purgati vnciæ tres ex ramentis ligni, ibíque permaneant quatuor horas: deinde proiecta aqua ipſa hordei, in qua fuerat lignum, in alteram rurſus hordei aquam ponantur ipſa ligni ramenta, ſintque

aquæ

aquæ ſedecim libræ, ferueátque infuſio hæc in gemino vaſe, donec ad libras vndecim redigatur. Poſt hæc ad legitimam curationem aptius erit ægri corpus tam diu affectum, aſſumpta huius ligni Sancti decoctione.

Cholericus iuuenis vel ſanguineus cibetur diæta reſumptiua, addito etiam contuſo pullo, vel iure pulli conſumpti. Pro ægri corporis imbecillitate ſyrupus huiuſmodi fiat: Ramentorum ligni vnciæ quatuor, aquæ hordei purgati ſint libræ decem. Fiat infuſio per duos dies & noctes, poſtea ferueat in gemino vaſe, donec ad libras ſeptem redigatur: inde ſumatur in potione libra ſemis. Si autem intentio magis ad vires ſit, quàm ad morbum, vna tantùm ſit quotidie potio ſyrupi, vt largius poſsit æger cibari, melíuſque concoquere. Si magis ad morbum eſt intentio, duæ ſumantur ex more ſyrupi potiones, mane ac veſperi. Quòd ſi electuarium præberi viſum fuerit reſumptiuum hora ſyrupi, vel ſyrupi potio minuatur, vel ſpatium tribuatur concoctioni. Si verò ſyrupum ipſum quis, & curatiuum eſſe voluerit, & reſumptiuum, apponendum eſt in decoctione pectus gallinæ vel caponis. Tunc aqua in potu fiat ſecunda ligni decoctione ad hunc modum: Sint vnciæ tres ligni, aquæ hordei libræ viginti. Ferueat infuſio, donec ad quindecim

decim libras redigatur. Atque hæc fiant vſque ad incrementum curationis. Deinceps vſque ad finem, ſyrupus fiat ex ligni libra vna, aquæ hordei libris duodecim: fiátque infuſio per diem & noctem: deinde ferueat in vitreo vaſe, donec redeat decoctio ad libras quinque, ac ſi pectus caponis in decoctione poſitum eſt. Aqua in potu fiat ex quatuor vnciis ligni, aquæ hordei libris viginti. Ferueat infuſio, donec ad tredecim redeat libras. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis cibetur vt ſuperior. Syrupus fiat ex ligni ſemilibra, aquæ libris duodecim: ferueátque infuſio in fictili vaſe, donec ad quinque libras redigatur. inde ſumatur vtraque potione libra ſemis. Aqua in potu fiat ſecunda decoctione de more, in vitreo vaſe, ſíntque aquæ libræ quindecim, quæ feruendo redeant ad decẽ. De ſenibus hoc loco, præſertim decrepitis, nihil præcipimus, quoniam perraro in eis curatio contingit.

De faſtidio cibi.

CAP. XLIX.

FAſtidii cauſas tradit Auic. ſen decimatertia tertii canonis, tum malam complexionem frigidam, frangentem duas virtutes, ſenſitiuam & attractiuam, tum magis phlegma plurimum viſcoſum, hærens in

ſtomachi orificio, quæ ſedes eſt appetitus cibi, quemadmodum in fundo ipſius ſtomachi fit concoctio. quod eodem loco præcipit Auicenna. Quamobrem quod de faſtidio cibi præcipitur, ad languidam quoque concoctionem eſt referendum. Siue ex cerebro id eueniat, ſeu ex hepate ad frigidum inclinante, ſeu ex alio membro atra bile affecto, cauſáve alia quacunque. Cùm igitur morbi cauſa fixa fuerit, nec alia profuerint remedia, ad ligni ſancti eſt medicinam confugiendum. Præparetur verò æger ante legitimam ligni curationem, ſaltem diebus triginta: quo tempore cibo vtatur reſumptiuo, ſed eo tenui, & qui nihil officiat. Vinum autem non bibat, nec aliud quàm ligni decoctionem, quæ talis fiat: Ramentorum ligni vnciæ quatuor ſint, libræ quindecim aquæ, redeátque decoctio ad libras duodecim. Poſt hæc legitima curatio ineatur. Cholericus iuuenis vel ſanguineus vtatur vſque ad incrementum curationis diæta regulari, deinceps vſque ad finem, reſumptiua. Syrupus tota curatione fiat ex ligni ſemilibra, aquæ libris octo, redigatúrque decoctio feruens in fictili vaſe ad quatuor libras, atque libra ſemis ſumatur vtraque potione. Aqua in potu ex libris quindecim redeat ad nouẽ. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis cibetur

tur tota curatione diæta regulari. In ſyrupo ſint octo vnciæ ligni, aquæ libræ duodecim: fiat infuſio per diem & noctem: tum ferueat in fictili vaſe, donec ad libras quinque redigatur, ſumatúrque libra ſemis tota curatione mane ac veſperi. Aqua in potu ex libris quindecim redeat ad decem. In ſenibus eadem ſeruanda ſunt, habita ætatis ratione.

De fœtido ſpiritu.

CAP. L.

EAdem fiat curatio, quæ de faſtidio cibi tradita eſt, in ægro phlegmatico.

De ſtomachi apoſtematibus.

CAP. LI.

DE eo apoſtemate ſtomachi hîc præcipimus, quod fixam habet cauſam, nec facilè curatur. Huiuſmodi verò apoſtemata frigida, diuerſa fiunt & loco & ſitu. Cauſam verò tradit Auicen. fen decimatertia tertii tractatus, phlegma eſſe, vel atram bilem in ſtomacho paulatim congeſtam. Aliis igitur non iuuantibus medicinis, ligni ſancti curatio adhibeatur. Itaque cibetur æger tota curatione diæta regulari. Pro eo ſyrupus fiat ex libra vna ligni, aquæ duodecim, redigatúrque decoctio in fictili vaſe ad ſex libras. inde ſumatur vtraque potione ſemilibra vſque ad finem curationis. Aqua in potu ex libris decem & octo redeat ad duodecim. In

frigida verò complexione & ætate, ſyrupi decoctio ad quatuor tantùm libras redeat ex duodecim.

De iecoris ſeu hepatis morbis.

De carnoſo ac duro apoſtemate.

CAP. LII.

VAlde difficile eſt in vno quouis ſimplici proprietates inueniri, quæ affecto iecori neceſſariæ ſunt, vt in decimaquarta præcipit Auicenna, ſic ipſas enumerando, videlicet, amaritudinem, ſtypticitatem, odorem, maturationem, lenificationem, mundificationem, penetrationis velocitatem, ſuauitatem, & his ſimilia. Quas omnes proprietates, ac multò plures virtutes habet lignum hoc ſanctum & ſalutiferum. Quapropter in iecoris morbis, præſertim apoſtemate duro & lethifero, hac maximè opus eſt medicina. Subueniendum verò huic malo quàm primùm eſt: quoniam, vt eodem loco tradit Auicenna, cùm inualuerit morbus, non prodeſt medicina. Verùm & ſi maximè induruerit ipſum apoſtema, non tamen eſt ſalus deſperanda ex ligni medicina tam ſalutari, in quo virtus eſt tenuatiua, & abſterſiua, cæteræque, quas eodem loco Auicenna oſtendit, quæ ſpem certam faciunt ſalutis. In præparando ægro ad iecoris curationem per quancunque

cunque medicinam, illud obſeruandum eſt, quod eodem loco præcipit Auicenna, vt maximè animaduertatur complexio in iecore, quod curatur, ne ita refrigeres, vt ad hydropiſim deducas, aut ita calefacias, vt maximè areſcat. Quum igitur durum eſt & carnoſum hepatis apoſtema, ſiue ab antecedente altero apoſtemate profectum ſit, ſeu per ſe incœperit, cauſámque habeat coniunctam, fixam, auferríque difficilem, (quod per ſigna cognoſces, quę ab eodem traduntur authore Auicenna) ligni ſancti curatio fiat ad hunc modum: Cholericus iuuenis vel ſanguineus cibandus eſt diæta reſumptiua tota curatione, cum contuſo etiam caponis, gallinæ've pectore, ſeu iure pulli conſumpti. Syrupus pro eo tota curatione fiat ex octo vnciis ligni, aquæ libris duodecim, quæ in fictili vaſe feruentes ad ſex libras redigantur, ſintque vnciæ quatuor in potione mane ac veſperi. Quòd ſi alia ſunt adhibenda remedia, vna ſit tantùm quotidie potio ſyrupi. Aqua in potu fiat in vitreo vaſe, atque ex libris quindecim redeat ad duodecim. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis vt ſuperior cibetur. Pro eo ſyrupus fiat tota curatione ex libra vna ligni, aquæ duodecim, fiátque infuſio per horas duodecim: inde ferueat in vaſe fictili, donec ad libras qua-

tuor redigatur. Sumatúrque in potione libra ſemis, bis die, aut ſemel, vt in ſuperiore. Aqua in potu ex viginti libris in eodem vaſe feruens redeat ad ſedecim. Si autem leuius æger curandus videatur, in potu tantùm, loco vini ſumat ligni decoctionem, quæ talis fiat: Sint ramentorum ligni vnciæ quatuor, aquæ libræ viginti, quæ ferueant in fictili vaſe, donec ad quindecim libras decoctio redigatur. At ſi ſyrupus ſumatur, poterunt in ipſius decoctione admiſceri herbæ iecori vtiles, calidæ ſeu frigidæ, pro morbi & complexionis ratione.

De hydropiſi ſeu aqua inter cutem.

CAP. LIII.

AQua inter cutem Græcè hydropiſis eſt, cuius genera & cauſas latè tradit Auic. fen quartadecima. Eius nos morbi reliqua genera curauimus ligno ſancto, præter tympanitem. Quum verò habet morbus ipſe fixam cauſam, perdifficilem recipit curationem, atque propterea opus eſt ligni medicina: Cholericus vel ſanguineus iuuenis reſumptiua diæta vtatur tota curatione. Syrupus in fictili vaſe fiat initio curationis vſque ad ſtatum ex ligni ſemilibra, aquæ libris quindecim, decoctióque ad ſex libras redigatur. In vtraque potione ſit ſemilibra. Aqua in potu ex libris viginti redeat ad duodecim.

decim. Reliqua curatione fiat ſyrupus ex octo vnciis ligni, libris aquæ duodecim, fiat infuſio per horas duodecim, ferueátque in fictili vaſe, ac redeat ad quatuor libras, ſumatúrque ſemiſſibra vtraque potione. Pro aqua in potu ex ſedecim libris redeat decoctio ad octo. Phlegmaticus iuuenis vel melancholicus regulari diæta cibandus eſt tota curatione, niſi vires defecerint. Syrupus in vaſe fictili fiat ex libra vna ligni, decem aquæ: factáque infuſione, per horas duodecim ferueat, donec ad quatuor libras deueniat. Sintque in vtraque potione vnciæ quatuor vſque ad mediam curationem: deinceps vſque ad finem, ſemiſſibra. Pro aqua in potu ex viginti libris decoctio in eodem vaſe facta redeat ad duodecim. Atque in hoc etiam morbo admiſceri herbæ poſſunt in ſyrupi decoctione aptę ad morbum, cum vini præparatione, vt in IIII. libro dilucidabo, cùm hydropicus à viſione aquæ, nedum à potu ipſius, quantam poſsibile eſt, ſit prohibendus, vt Auicenna præcipit fen XIIII. tertii. Eadem verò adhiberi curatio poteſt regio morbo, ſeu arquato, vel icterico, item ſplenis apoſtematibus, vt nos multos cognouimus eſſe curatos.

De morbis renum. De veſicæ ac renum vlceribus.

CAP. LIIII.

VEſicæ ac renum vlcera, quæ cauſam habent ab humore aliquo noxio corrodente, incidente, aut exulcerante, aliámve ſimilem cauſam, eadem ferè ratione curari poſſunt. Quum is verò morbus inueterauit, non ſuſcipit curationem, niſi cum ingenti moleſtia, vt proprio capite tradit Auicenna. Hac tamen curatione ligni ſancti ſpes maxima eſt ſalutis, vt ſæpius nos experimento cognouimus. Quendámque vidimus decrepitum ſenem octogenarium, qui viginti annos vlcera paſſus fuerat in ſubſtantia renum, cum dolore vehementi, medicina ligni ſaluti reſtitutum, atque omnino incolumem. Iuuenis igitur cholericus vel ſanguineus vtatur tota curatione diæta regulari, talique ſyrupo: Ex libra vna ligni, quindecim aquæ, fiat infuſio communis per horas duodecim, feruénsque in fictili vaſe ad libras quinque deueniat. Sítque in vtraque potione ſemilibra. Aqua ſecunda ex viginti libris redeat ad quindecim, feruens in balneo Mariæ. Phlegmaticus quoque vel melancholicus iuuenis regulari diæta cibandus eſt. Syrupus vt ſuperior fiat, ſed ad quatuor tantùm libras redeat decoctio. Aqua ſecunda ex libris vigintiquinque

triquinque redeat ad quindecim in fictili vaſe. Eadémque fiat curatio in ſene. Illud verò animaduertendum eſt, quòd ad omnem intentionem curandi vlcera veſicæ, maximè etiam prodeſt extrinſecus prima ligni decoctio, iniecta intra veſicam aliquo artis commodo inſtrumento.

De vuluæ morbis, ſeu matricis.

De fluxu ex matrice.

CAP. LV.

QVum ſunt in mulieris corpore ſuperuacanei humores, ac noxii, præter menſtruos, ad matricem omnes defluunt, tanquam ad corporis ſentinam: itaque fluxus fit nimius ex matrice. Eius morbi & cauſas & qualitates Auicenna docet fen vigeſimaprima. Id malum conceptionem omnino prohibet, & præterea eſt ipſi mulieri pernicioſum. Quamobrem cùm alia remedia non profuerint, curatio adhibeatur per lignum ſanctum ad hunc modum: Mulier fluxum ex matrice patiens propter iecoris caliditatem, cibetur vſque ad ſtatum curationis diæta regulari, deinceps reſumptiua. Pro ea ſyrupus tota curatione fiat ex libra vna ligni, quindecim aquæ, fiatque decoctio in vaſe fictili, redeátque ad libras ſeptem, ſitque ſemilibra in vtraque potione vſque ad ſtatum, deinceps venciæ octo.

Aqua ſecūda in potu ex libris viginti redeat in eodem vaſe ad duodecim. Mulier verò fluxum patiens propter frigiditatem iecoris aut alterius membri, cibetur tota curatione diæta regulari, niſi vires defecerint. In ſyrupo ſit libra vna ligni, libræ ſedecim aquæ, fiátque communis infuſiō per horas duodecim, tum feruens in fictili vaſe ad ſex libras redigatur. Sumatúrque libra ſemis tota curatione mane ac veſperi. Aqua in potu ex viginti libris in eodem vaſe redeat ad viginti.

De ſterilitate.

CAP. LVI.

STerilitatis cauſę traduntur ab Auicenna fen vigeſimaprima. Cognita igitur cauſa, prius quàm ad ligni decoctionem veniatur, purganda eſt ſæpius mulier, noxiáque materia, & cauſa morbi tollenda, aut, quàm maximè poterit, minuenda. Poſt hæc decem aut quindecim dies vtatur balneis mulier: deinde cibetur duos circiter menſes communi cibo, ſed qui non officiat. In potu autem hac omnino vtatur ligni decoctione loco vini: Ligni ſancti ſemilibra, aquæ ſint libræ viginti quinque: fiat communis infuſio, tum feruens in vaſe fictili ad libras decem & ſeptem redigatur. Ad hunc modum diſpoſitio mulieris corpore, legitima fiat curatio per ſyrupum, quæ deſcripta eſt ſuperius in fluxu

ex matrice, ſi læſio matricis cauſa ſit vt mulier non concipiat. At ſi caliditas iecoris eſt præcipuè in cauſa, curatio adhibeatur iuuenis cholerici iecoris apoſtemate laborantis.

De cancro in matrice.

CAP. LVII.

Matricis cancer ab aduſta melancholia ortum habet, vt docet Auicen. tertia quarti, qui omnem deſcribit eius morbi rationem. Is morbus ægrè curatur recens, confirmatus autẽ vix retineri poteſt, ne augeatur. Quapropter cùm cętera non profuerint remedia, confugiendũ eſt ad ligni ſancti medicinã. Cholera igitur aduſta exiſtẽte in cauſa morbi, cibetur mulier diæta reſumptiua tota curatione. Concoquãturq́; carnes cum frigidis herbis, vt cibus refrigeretur. Syrupus tota curatione fiat ex ſemilibra ligni, aquæ libris duodecim. Fiat infuſio per diem & noctem, tũ ferueat in fictili vaſe, redeatq́; ad libras quinque. Sitq́; libra ſemis in vtraq; potione. Aqua in potu ex quindecim libris redeat ad decem in vitreo vaſe. In phlegmatica verò mulieris complexione ſecundum naturam, intenſior ſit decoctio ſyrupi, vt ad tres tantùm libras redigatur. Phlegmate verò vel melancholia aduſta exiſtente in cauſa, vtatur mulier diæta regulari tota curatione,

curatione, niſi nimia imbecillitas obſtet. Syrupus in fictili vaſe fiat ex libra vna ligni, duodecim aquę. Fiat infuſio per horas duodecim., redeátque decoctio ad quatuor libras. Sumatúrque libra ſemis tota curatione, mane ac veſperi. Aqua in potu ex libris viginti redeat ad decem. Eadem verò decoctio prima ſyrupi, in matricē ſæpius inficienda eſt actu calida, vt extergatur cancer, dematúrque aliquid de cauſa coniuncta. Atque hæc extrinſecus appoſitio decoctionis mirificè prodeſt. Eadem verò curatio ſeruanda eſt in cancro mamillæ, vel in quocunque membro cancer fuerit tā mulieris quàm viri. Ipſa autem curatio non ſemel adhibenda eſt in morbo hoc tenaciſsimo & teterrimo, ſed ſæpius eſt, ſi opus fuerit, repetenda.

De vlceribus cæteris matricis.

CAP. LVIII.

Reliqua matricis vlcera curatione ſanentur vlcerum renum, & veſicæ. Si autem vomicas habeant, ſintque, vt aiunt, fiſtuloſa, curatio adhibeatur cancri in matrice. Qualia ego curaui Neapoli in Polyxena vxore nobilis militis Calderonis, quæ fiſtuloſa vlcera patiebatur, & magnum cancrum in matrice inſtar oui gallinacei, ob nimium fluxum, ac propter præcedentem abortum.

De

De hernia.
CAP. LIX.

Plura ſunt herniæ genera deſcripta ab Auicenna, fen vigeſimaſecunda tertii tractatus, itémque à Celſo libro ſeptimo. Duo verò genera ſunt magis pernicioſa, quũ omentum deſcendit in ſcrotum, quam herniam appellant inteſtinalem. alterum genus eſt, quod Græco nomine *.cirſocele dicitur, à pleriſque Latinorum ramex, quoniam ramex fit in teſtibus. alii zirbalem dicunt, Arabico nomine. In his tamen ipſis herniæ generibus penè deſperatis, curatos cognouimus complures ligni ſancti medicina, ſenes quóque atque decrepitos, eóſque etiam veteri morbo Gallico laborantes. Itaque his duobus generibus hernia hoc pacto curetur in ægro naturæ calidioris. Cibetur tota curatione diæta regulari. Sit in ſyrupo libra vna ligni ſancti, ſedecim aquę. fiat communis infuſio, tum feruens in fictili vaſe ad ſex libras redigatur, ſumatúrque mane ac veſperi ſemilibra tota curatione. Aqua in potu ex viginti libris redeat ad duodecim. In ægro frigidioris complexionis eadem fiat curatio, præterquam quòd ſyrupi decoctio ad quatuor tantùm deueniat libras. In reliquis herniæ generibus, carnoſa, aquoſa, varicoſa, eadem curatio fiat, quæ ſuperius in cancro de-

·· Inteſtinũ legendũ eſt, vt primũ genus ſit enterocele, quæ Latinis ramex ſeu hernia inteſtinorum dicitur. Aepiplocele legẽdũ eſt, quæ hernia zirbalis dicitur, Arabico nomine. Nã omentũ quod Græci epiploon vocãt, Arabice zirbus dicitur. Cirſocele autẽ hernia eſt varicoſa, cuius paulò poſt meminit.

ſcripta

ſcripta eſt. Ac propterea extrinſecus apponendum eſt emplaſtrũ ex ligno ſancto, quod magnopere prodeſt: duobuſque id modis inſtituimus. Vnum emplaſtrum tale fiat: Libra vna pulueris ligni ſancti tenuiſsimè cribrati, ponatur in aqua fontana, quæ ferueat in vaſe fictili duas horas, deinde addatur corticum radicum althææ, acori, bryoniæ, cucumeris aſinini, ſingulorum ſemilibra: rurſúſque ferueat decoctio: qua perfecta, dũ remouetur ab igne, addantur vnciæ tres hermodactylorum pulueris tenuiſsimi, conficiatúrque ex arte emplaſtrum in mortario, nihilque ex aqua abiiciatur. Alterum emplaſtrũ. Adde ſuperiori deſcriptioni, ammoniaci, bdellii, ſagapeni, ſingulorũ vnciam vnam cum dimidia, mucilaginis altheæ, fœnigræci, ſeminũ lini, ſingulorũ vnciæ tres: fiatq; ex arte emplaſtrũ ad formã cataplaſmatis. Prius autẽ in curatione apponatur emplaſtrũ iuxta priorẽ deſcriptionẽ: deinde hoc alterum vehementius, in carnoſa præcipuè hernia.

De elephantia & varicibus.

CAP. LX.

Difficilis eſt curationis vterq; morbus elephantię, ſeu leprę, & varicũ longóque tẽpore parũ proficitur, authore Auenzoar. Itaq; ligni ſancti opus eſt medicina, quæ aut abſolutè auferat morbũ, aut preſeruet. Cura

tio autẽ fiat eadẽ, quę fit in cancro matricis.

De doloribus iuncturarum.

De podagra, iſchiadica, & ſimilibus.

CAP. LXI.

EAdem ferè ratio curationis eſt in podagra, iſchiadica, reliquiſque morbis grauibus iuncturarum. Horum nos curationem ligno ſancto inſtituimus, non modò ratione ipſa ſuadente, ſed quòd frequẽti cognouimus experimento feliciter ſuccedere ligni ſancti curationem. Hoc autem loco ſuperuacuum putauimus, genera & cauſas & materias podagræ, iſchiadicę, arthriticæ'que deſcribere, quæ diligentiſſimè à Galeno principe tracta ta & pręcepta ſunt. Item ab Auic. fen xxii. & ab aliis illuſtribus authoribus artis medicinæ. Neque vero mutari quicquam præcipimus his morbis curandis de ipſorum authorum præceptione, ſed ſeruanda potius diligentiſſimè illorum præcepta. Itaque ante legitimam ligni ſancti curationem, materia morbi & cauſa minuẽda eſt, iuxta morbi & ægroti qualitatem. Atque purgato ægro, & rectè diſpoſito, ablata, quantũ fieri potuit, morbi cauſa, & noxio humore, legitima curatio ineatur ad hũc modũ: Cholericus iuuenis vel ſanguineus vtatur diæta regulari vſq; ad mediam curationem, deinceps reſumptiua. Syrũpus initio fiat ex ligni ſemiſſibra, aquæ

libris

libris decem, redeátque decoctio feruens in
fictili vaſe ad libras quatuor. Sumatúrque
ſemilibra vtraque potione. Aqua in potu ex
libris quindecim redeat ad nouē, feruens in
eodē vaſe. In incremento ſyrupus fiat ex vna
libra ligni, quindecim aquæ: redeátque deco
ctio ad libras quinque. Aqua in potu ex li-
bris viginti redeat ad decem. Reliqua cura-
tione pro ſyrupo ſit libra vna ligni & ſemis,
aquę libræ ſedecim, factáq; infuſione cōmu-
ni redeat decoctio ad quatuor libras. Aqua
ſecunda ex libris vigintiquinque ad decē re-
digatur. Phlegmaticus verò iuuenis vel me-
lācholicus, reſumptiua diæta cibetur tota cu
ratione. Syrupus fiat vſque ad ſtatū ex libra
vna ligni, ſedecim aquæ, fiatq; cōmunis infu
ſio: deinde feruēs in vaſe fictili redeat ad ſex
libras. Atque in vtraq; potione ſumatur ſemi
libra. Aqua in potu ex libris decē & octo re-
deat ad duodecim. Reliqua curatione in ſyru
po ſit libra & ſemis ligni, quindecim aquę, in
fuſioq; feruens in eodē vaſe ad libras redeat
quinq;: ſintque in vtraq; potione vncię octo.
Aqua in potu ex libris vigintiquinq; ad qua-
tuordecim redigatur. Circa finē verò cura-
tionis, ſi adfuerit in doloribus humor noxius
vt cauſa cōiuncta, emplaſtrū apponendū eſt
ligni ſancti affecto mēbro, quemadmodum
eſt in hernia demōſtratū, prius, & poſterius.

Prius

Prius autem emplaſtrum ſit ſine hermodactylis. Initio autem curationis, non ſunt adhibenda emplaſtra: quoniam magis attraherent, augeréntque morbi cauſam coniunctã. Atque hoc ritu curata eſt à me Illuſtriſsima domina Dorothea Gõſaga Bitoni Marchiona ab Iſchiadica, cùm nulla ei antè remedia alia profuiſſent. Peracta verò curatione legitima dierum quadraginta, æger veſcatur ſolido cibo, ſed qui nihil illi poſsit officere: loco autem vini, duos aut tres menſes bibat ligni ſancti decoctionem, quæ talis fiat: Sint vnciæ ligni quatuor in calida complexione, ſex in frigida, libræ aquæ xxv. fiat decoctio in fictili vaſe, atque ad decem & ſepté libras redigatur. Quod ſi tã pertinax morbus non auferetur vnica ligni ſancti curatione, bis, ter, ac ſæpius eſt curatio eadem repetenda.

De frigidis apoſtematibus.

De ſtrumulis ſeu ſcrophulis puerôrum.

CAP. LXI.

IN frigidis apoſtematibus, vt cætera omittamus, in cauſa ponimus durãm pituitam & craſſam, tãquam morbi radicem, quanquam ex humore oriantur melancholico, vt Auic. tradit tertia quarti de nodis, & ſecunda primi, vbi tria diſtinguit genera, durities, glandulas, & cancrum. Neceſſaria autem eſt euacuatio, & diæta: vomitúſq; præcipue cõ-

fert. In purgatione verò, neceſſe eſt craſſum phlegma educi, vt tertia quarti docet Auicē. Aegro igitur bene affecto & purgato, curatio ineatur ligni ſancti ad hunc modum: Cibetur puer ſolito cibo, ſed eo quā aptiſſimo & optimo, parciúſque quàm pro conſuetudine. In potu autē ſumat ligni ſancti decoctionem, nec aliud quicquā bibat per duos menſes, quæ fiat huiuſmodi: In puero cholerico vel ſanguineo, ſint ramentorum ligni vnciæ tres, aquæ libræ vigintiquinque, redeátque decoctio ad ſedecim libras, feruens in fictili vaſe. In phlegmatico puero vel melancholico, ſit ligni ſemilibra, aquę libræ triginta, redeátque decoctio ad viginti. Atque hoc pacto à me curatus eſt Neapoli puer ſeptennis Lucius Piſcicellus. Si autem in ætate prouectiore permanſerint ſcrophulæ, aut recenter contingant, huiuſmodi fiat curatio: Cholericus iuuenis vel ſanguineus vtatur diæta regulari tota curatione. Syrupus fiat vſque ad ſtatum curationis ex ligni ſemilibra, aquæ libris duodecim, redeátque decoctio ad libras quinque, feruens in fictili vaſe. Semilibráque ſumatur vtraque potione. Aqua in potu ex libris quindecim redeat ad nouem. A ſtatu & deinceps decoctio ſyrupi redeat ad libras quatuor. Phlegmaticus vel melācholicus iuuenis diæta regulari cibādus eſt vſque ad ſtatum,

tũ, deinceps reſumptiua. Syrupus tota cura-
tione fiat ex libra vna ligni, duodecim aquæ,
fiatque cõmunis infuſio: tum ferueas in vaſe
fictili ad libras quinque redigatur, ſumatúr-
que ſemilibra vtraque potione. Si autẽ ſcro-
phulæ ſint cancroſæ, atque multiplices, & col
lectæ in modum racemi, ægérque ex toto ſit
melancholicæ complexionis, adhibenda cu-
ra eſt cacri in matrice. Præter ligni ſancti cu
rationem apponẽda hoc loco videtur noſtra
vnctio, quam ſalutarẽ ſæpius experti ſumus
in ſcrophulis curandis. Ea vnctio fit ad hunc
modum: Sumatur axungiæ gallinæ, anatis,
anſeris, vrſi, taxionis marmontani, aſini, &
muris, ſingulorum vncia vna, olei ſeſamini,
amygdalarum dulcium, liliorum alborum,
ex ſingulis vncia vna, radicum althææ, aco-
ri, bryoniæ, fœnigræci, ſeminis lini, ſingulorũ
vncia vna, argenti viui vnciæ tres deſtillati,
vt inferius dicemus de morbo Gallico, & ex-
tincti in mortario lapideo, guttatim impoſi-
ta vrſi axungia, tundente ligneo pilo atque
agitante aſſiduè, donec veſtigium non appa
reat ipſius argenti viui. Deinde reliqua, quæ
diximus, ſimplicia ponantur in mortario,
vnáque omnia piſtillo agitata optimè com
miſceantur, redeántque in formam vnctio-
nis, qua æger tertio quoque die aut quarto
vngatur ad ignem ante cœnam.

DE MORBO GALLICO.

LIBER TERTIVS.

CAP. I.

DE morbo, quem Gallicum appellant, neminem ex antiquis ſcriptoribus aliquid in ſpecie atoma ſcripſiſſe cõperio. In genere verò nonnullos ex veteribus recentiores autumant aliquid tetigiſſe coniectura quadam, non quòd res ita ſeſe habeat. Nempe Celſus de elephantia, Suetonius de vita Cæſarum, Hippocrates tertia particula Aphoriſmorum, atque Gal. Ioannes Alexandrinus commentator ii. Epidemiarum, & libro primo Epidemiarum, de Feſto qui ſe interfecit, & Gal. de cholera nigra, neſcio quid de hoc morbo referre videntur. Sed crucient ſe iuniores vſque dum libet in interpretanda nominis ſignificatione, ac verbi vim, quatenus pro eis facit, interpretentur: nemo tamen ſpeciale capitulum de huius morbi genere editum demonſtrabit. Quamobrem quoniã optimus terminus eſt, quẽ ſubſtantialem vocant, vt ait Sapiens in primo Tech. De morbo Gallico dicturi, aliis definitionibus reiectis, ipſum quid inquiramus

mus cum Ariſto. præcepto 11. Poſteriorum. Morbus Gallicus mala eſt epidemialis diſpoſitio totius corporis & humorum eius, vnde ſymptomata mala ſequuntur, quorum quodlibet per ſe natum eſt morbi genus exiſtere. Sin autem & quid, & propter quid definias: Morbus Gallicus eſt multiplex morbi genus, quum mala qualitas cõtagione per coitus, vel aliqua ſiderum cauſa inficit pudibũda, quibus infectis vitiantur venæ capillares, deinceps magnæ venæ, atque arteriæ, necnon & hepar ipſum & reliqua principalia membra: Quibus ita malè affectis demum cæteræ totius corporis partes à tali morbo læſionem ſuſcipiunt, vel quouis alio modo contagionis, vt patet exemplo, in definitione febris peſtilentialis (liceat enim nobis aliorum ſententias exempli gratia admittere) quæ febris contagioſa eſt ex putrefactiua ebullitione in altero quatuor humorum cordi propinquorum principaliter & ſecundum plurimum contingens. Cuius cauſa immediata ſeu coniuncta eſt vapor putridus attractus ab aere corrupto, & quaſi venenato. hac de cauſa huiuſmodi morbi difficulter curantur. Difficile enim eſt medicamen inuenire, quod tot támque diuerſa humani corporis membra ſanare & inſtaurare poſſe videatur. Et meritò dico diuerſa, ob

diuerſam complexionem, diuerſum ſitum, craſsitudinem, tenuitatem, duritiem, mollitiem, & poſitionem, ac etiam ob innumeras alias differentias. Quis enim in tot diuerſitatibus vicem ſupplere poterit, quin in medio curſu prorſus non deficiat? ſiue hic morbus contingat ob incurſum ſiderum, ſeu planetarum, ſiue ab India, quam dicunt nouam, originem ducat, cùm in ea regione nemo ferè ſit, quin aliquando illum morbum paſſus ſit, vt referunt qui illinc peregre rediere, vt hac ratione aliqui morbum Indicum vocent. Quapropter diſcraſiam hepatis & maſſæ ſanguineæ malam qualitatem & contagioſam, ſiderum influxu contingere putandum eſt. Quæ cauſæ & ſi primitiuæ & antecedentes ſunt, tamen diuerſimodè componuntur, & operantur pro diuerſitate conditionis & complexionis indiuidualis. Nam ſi maxima totius corporis repletio adeſt, & ſanguinis & choleræ dominium cum pororum amplitudine, ſine dubio puſtulis totum corpus inficietur: & tunc à prædominante denominationem accipiet. At ſi melancholicus fuerit æger cum meatuum anguſtia, & humoris groſſi, tenacis, & ſicci dominio, rara aut nulla apparebit puſtula: quæ res melancholiæ dominium arguit. Ita de cæteris dicendum eſt. Quare non vnus humor tantùm,

tùm, vt aliqui retulere, eſſentialiter peccat in hac dira ægritudine, ſed diuerſi pro diuerſitate complexionis & conditionis indiuidualis. Quare non mirandum eſt, ſi nunc raræ, nunc innumeræ puſtulæ: nunc vnum ſymptoma, nunc plurima appareant. Habes ex his cauſas huius morbi, & varias ipſarum commiſtiones. Non igitur in aduentu huius morbi vnicum ſemper motum ſignorum ſiue affectuum expectes, vt iuniores ſentiunt. Interdum enim plurimis cum puſtulis, interdum ſine, vel cum vnica tantùm, talis morbus initium ſumit: aliquãdo in pectine, vel in mento, vel in fronte, vel in capite, vel quauis alia parte corporis: aliquando cum doloribus immediatè, vel poſt paucos menſes apparet: aliquando dolores exuſcitat, vel longum poſt tempus ipſos ciet: interdum nec puſtulæ in principio morbi, nec dolores apparent, nec aliquod aliud ſignum, ſed macies & pallor quidam totum ferè corpus occupat, ob pororum obſtructionem, vel ob aliam cauſam præſeruantè, & poſt multos annos tuberoſitates aſſuetæ, ac acerrimi dolores, aliáque his ſimilia ſymptomata oboriuntur, quæ omnia per ſua ſigna demonſtratiua dignoſcũtur, quum de vnoquoque accidente ſpeciale capitulum faciemus. Tunc enim quid ſit illud acci-

dens,& quibus cognoſcendum ſit ſignis,indicabimus, ac eius curam. Sed vt ſingulas ægritudines à tali morbo genitas ordine curemus, eiúſque eſſentiam ſimul cognoſcere valeamus, ponamus Socraté infici tali morbo, taliáque ſymptomata pati, videlicet vlcera virgæ, puſtulas iuncturarum, ac capitis dolores, aliorúmque membrorum apoſtemata oſſuoſa, diuerſa vlcerum genera, oris ſcilicet, aliorúmqre membrorum, manuum & pedum ſerpiginoſas fixuras, ac alias paſſiones à capite ad pedes ſibi ſimiles. Hunc igitur Socratem ſi cholericę iuuenies vel ſanguineę complexionis, ad cauſæ remotionem prius deuenias, cum præcepto Galeni dicentis: Vnum commune præceptum habere oportet: efficientem vnamquanque cauſam abſcindere, deinde & eam, quæ facta eſt, diſcraſiam. Fieri enim non poteſt vt morbus remoueatur, cauſa ipſius permanente, inquit Auicenna quarta primi. Phlebotomandus igitur eſt ęger in principio morbi. Quod ſi fieri difficile eſt, propter impediens aliquod, digeratur & euacuetur pro morbi exigentia. Et quia communi omnium ſententia, & præcipuè Galeni primo regiminis acutorum, humores raro ſimplices corrupti inueniuntur, ſed commiſti vt plurimum: hinc eſt quod pharmaca adhibenda ſunt

compo

compoſita. Quare huiuſmodi cholerici humoris aduſtione, tale Socrati digeſtiuũ præbeas, ne vacua (quod dicitur) manu in caſu propoſito procedere videamur. Recipe ſyrupi de ſucco boraginis vnciam vnam, ſyrupi de ſucco fumiterræ vnciam ſemis, aquæ fumiterræ vncias tres; digeſtáque materia, vt decet, tali minuenda eſt lenitiuo: Recipe caſſiæ nouiter extractæ vnciam vnam, diacatholici Arnaldi drachmas ſex, ſacchari violati vel mannæ vncias duas, aquæ fumiterræ, decoctionis myrobalanorum & tamarindorum, vel quo malueris, quantum ſufficit. Fiat potio vel bolus cum ſaccharo, qua diminuta materia, denuò digeratur & euacuetur. Nam, vt Hippocrates aſſerit ſecunda Aphoriſmorum, ægritudines, quæ ex repletionibus fiunt, euacuatio ſanat, cuius ſyrupus ſit. Recipe ſyrupi de ſucco cichoreæ vnciam vnam, ſyrupi lupulorum vnciam ſemis, aquæ cichoreæ vncias tres: miſce, & euacuetur cum ſyrupo compoſito Auguſtini Sueſſani dicto, poſito à Guidone de Cauliaco, cap. de lepra, cuius forma talis eſt: Recipe myrobalanorum omnium, ſingulorum vncias tres, rheupontici, foliorum ſenæ, epithymi, ſingulorum vnciam vnam, polypodii quercini recentis libram vnam, foliorum fumiterræ, & lupulorum recentium,

ſingulorum libram vnam,& ſemis, iuæ arthriticę recentis vnciam vnam & ſemis,glycyrrhizæ mundæ drachmas quatuor, florum boraginis, florum bugloſſæ,& violarum, ſingulorum vnciam ſemis: omnium fiat decoctio & colatura vſque ad libras duas, in qua miſceatur ſucci fumiterræ & lupulorum recẽtium,ſingulorum libra vna, ſacchari optimi quantum ſufficit. Fiat ſyrupus ſecundum artem & aromatizetur, & cum muſci & ambræ pauco, ligatorum in panno lineo raro ſuſpenſorum in dicto ſyrupo,cuius doſis eſt vnciarũ quatuor vſque ad quinque cum aqua lupulorum. Aliqui addunt vnciam vnam vel duas confectionis amech,vel electuarii de ſucco roſarum, pro humoris & morbi exigentia, vel cum ſyrupo noſtro expertiſsimo. Recipe ſucci boraginis,ſucci roſarum rubearum, ſingulorum libram vnam,myrobalanorum citrinorum, chebulorum, & Indorum,& in dictis ſuccis infuſorum per diẽ, ſingulorum vncias duas cum dimidia. Exinde leniter bulliant & colentur.Deinde accipe polypodii quercini recentis libram vnam, radicis acori vnciam vnam,ſeminis fœniculi drachmas duas, ſecundum artem fiat decoctio in aqua fontis, de cuius colatura & præfata infuſione cum ſufficientia ſacchari tabarzet fiat ſyrupus.

De

De Socratis curatione virgæ vlcera patientis.

CAP. XI.

FActa diminutione cauſæ antecedentis, ad cauſam ipſam coniunctam deuenias, & primùm ad vlcera priapi, quæ cùm fuerint in principio, & ſiccam membri læſi complexionem intueri volueris, vt præcipit Auicen. quarta quarti, hac medicina vtaris ex deſcriptione noſtra: Recipe thutiæ præparatæ cum vino albo, viridis æris bene combuſti, ſingulorum drachmas duas, aquę plantaginis vncias duas: ferueant vnà vnico feruore, & ea vtaris aqua cùm fuerit intentio mundandi pariter & conſolidandi: nam ſi cõſolidandi intentio fuerit tantùm, tũc thutiæ drachmarum duarum ſit doſis, & viridis æris drachma ſemis, nec aliud in huius morbi cura medicamen adhibere tentes. Eſt enim bezoarticum medicamen omnium vlcerum, quæ in virga fiunt. Et ego tibi propono medicamina magis approbata in arte & mea praxi. Quòd ſi mundandi tantùm intentio ſit, ſuprà dicta aqua ſic fiat: Recipe viridis æris bene combuſti drachmas tres, thutiæ præparatæ cum vino albo drachmam vnam, vini albi aromatici vnciam ſemis, aquæ plantaginis vnciam vnam & ſemis, ferueãt ſimul vnico feruore.

Et in adminiſtratione aquæ vas ſeu aquam ipſam agites, pro maximo ſecreto. Si autem vlcera ad corroſionem, ac latẽtem fraudem tendere videbuntur, cum Aegyptiaco mundentur totius cõmunitatis. Quòd ſi in mundando huiuſmodi vlcera inobedientia fuerint, hanc in mea praxi vſitatam miſtionem cõficias: Recipe ſublimati grana quinque, vnguenti albi camphorati drachmas tres, opii grana duo: miſce, ac ita benè confecto tantundem Aegyptiaci prædicti addatur: & eo in vlcere ſordido, corroſiuo, ac fraudulento vtaris. nam mirum in modum operabitur. Deinde facta vlceris mundatione, ad aquam prædictam mundantem, & pro tuæ intentionis curatiuę exigentia, redeas. Quòd ſi frequens prædictæ aquæ adminiſtratio eſt in cauſa, vt membra malè affecta, & vlcera nullam denique ſuſcipiant ſiccationem, tunc puluis ex deſcriptione noſtra nobilis, & in noſtra longa praxi expertiſsimus, inſpergatur. Recipe thuſiæ præparatæ cum aqua plãtaginis, antimonii, plumbi vſti, lithargyrii aurei, ceruſſæ, ſingulorum drachmas quatuor: in puluerem quàm minutiſsimè redigantur, & decies in aqua roſarum præparentur, ac in vmbra exiccentur: deinde adde ſanguinis draconis electi, aloes hepaticæ ſingulorum drachmas duas & ſemis, cariei ligni

drachmas

drachmas tres: conficiantur ſimul minutiſ-
ſimè in formam alcohol,& eo vtaris pulue-
re recentibus & antiquis vlceribus conſoli-
dandis,ac ad quācunque virgæ excoriatio-
nem: mirabiles enim effectus videbis. Nec
ignoramus quidem quin puluis minus effi-
cax ſit, quàm illud, quod ex eis eſt cum oleis
& ceratis:nam neceſsitas producēs ad olea,
hinc eſt quòd materiæ ſiccæ & propriæ quæ
ſunt,vt merdaſengi, non ſubmergantur vſ-
que ad profundum,neque penetrant in po-
ros, vt inquit Auicenna vbi ſuprà. Quòd ſi
volueris aliquod experiri in cicatrizando
vlcera priapi, & ſi in tali membro neruoſo
vnctuoſa abhorream,tamen ob prædictam
Auicē.rationē vnguentū hoc expertus ſum,
& in magnatibus quotidie vtor in hyeme.
Recipe olei antiqui centum annorum vel cir
ca libram vnam, ceruſſæ cribellatæ vncias
tres cum dimidia,ceræ citrinæ q.ſemis. fer-
ueant lento igne ſemper agitando, donec ad
fuſcedinem & colorē corticis caſtaneæ ma-
turæ deueniat: ac eo vnguento vtaris, cùm
non ſolùm vlcera virgæ,ſed etiam quorum-
cunque membrorum conſolidare volueris.
Eſt enim principum medicamen.& animad
uertas quòd velamine & propriè clauſura
ipſius mentulæ tumefacta exiſtente, ſi eius
inuerſatio acquiri non poteſt, ac ſui inepti-
tudo

tudo ad alia medicamina te deuenire cogit, lotionem hanc intrinſecus mundificantem adhibeas: Recipe hordei pugillum vnum, plantaginis manipulum vnum, abſynthii manipulum ſemis, balauſtiarum contuſarum numero tres, ferueant in aqua pluuiali & vino albo, & colaturæ adde viridis æris bene combuſti drachmas tres, rhodomellis vncias tres: miſce, & fiat lotio, & cum oriculario ſæpius lauetur actu calido. Et ſi extrà mala complexio ac durities aliqua phlegmonodes affuerint, hac lotione membrum foueatur: Recipe folia maluarum cum radicibus ſuis, plantaginis violarum, ſingulorum manipulos tres, ferueant in aqua fontana, & actu calida membrum epithemetur, deinde cum eiſdem herbis calidis cataplaſmetur. Facta autem reſolutione & mundificatione cauſæ coniunctæ, tali lotione ipſius vlcera conſolidabis in declinatione: Recipe nucum cupreſsi, balauſtiarum, ſingulorum numero ſex, roſarum, myrtorum, ſingulorum pugillum vnum. ferueant in vino rubeo & aqua plantaginis, partes æquales. In quorum colatura & ſufficientia libræ vnius diſſolue thuriæ præparatæ cum vino albo vnciam ſemis, viridis æris bene combuſti drachmam vnam cum dimidia: miſce, & cum oriculario adminiſtretur, & petiæ

cum

oriculario es
la Xeringa

cum prædicto vnguento fuſco ponantur intus, more experti chirurgi. Quòd ſi durities aliqua gummoſa aderit in mentula, fueritque inepta reſolutioni, tale apponas emplaſtrum: Recipe emplaſtri diachilon minoris vncias tres, axungiæ vrſi drachmas tres, mucilaginis althææ, fœnigræci, & ſeminis lini, ſingulorum vnciam ſemis, conficiantur lento igne ad formam emplaſtri, ſecundum artem: & ſi durities non reſoluitur, fiat hoc aliud: Recipe emplaſtri diachilon maioris cum gummi, & minoris, ſingulorum vncias tres, axungiæ vrſi, mucilaginis, fœnigræci, & ſeminis lini, & radicum althææ, ſingulorum vnciam, conficiantur ſimul lento igne ad formam emplaſtri ſecundum artem. Quòd ſi mentulæ inuerſatio demum acquiri non poteſt, tunc ad inciſionem ſecundum longitudinem virgæ deuenias, inciſióque in ſiniſtro latere fiat ob venarum carentiam: & vlcus cures more aliorum vlcerum, digerendo ſcilicet, mundificando, & conſolidando, pro morbi exigentia. Ne obliuiſcaris tamen digeſtionis materiei & eius eradicationis: reminiſcaris etiam regimen in ſex rebus non naturalibus, quod gratia breuitatis omitto, quum de eo abundè alii dixerint.

De

De curatione Socratis morbi Gallici puſtulas patientis.

CAP. III.

POſtquam vniuerſalia non oblitus es, vt valeas particularia operari, puſtulis frequenter corpus inficitur, quæ diuerſæ pro diuerſitate humoris peccãtis exiſtunt. Nam quæ cholericæ ſunt, citrinæ ac magis extrinſecæ apparent: & quantò calidior & aduſtior cholera fuerit, tantò nigrior, & magis fuſca ac cruſtoſa eorum ſuperficies apparebit. Sin autem ſanguineæ ſunt, quodammodo ſanioſæ, & in toto eorum circuitu, vel in aliqua parte tantùm, rubicundæ videntur, ac ſi phlegmaticæ ſint, baurachinæ, ſubalbidæ, & profundæ, membrúmque quadam cum tenacitate amplectuntur. Si melancholicæ, cũ duritie quadam & tenſiõne in membro fixa profundantur, & liuiditate quadam aſſociãtur carnoſa & calloſa, qua atra bilis dignoſcitur manifeſtè, qua mediante puſtulæ tardæ difficiliſque curationis efficiuntur. Hac de cauſa inter iſtas puſtulas quidam ſunt gradus: nam melancholicæ difficilius quàm phlegmaticæ ſanantur, & phlegmaticæ difficilius quàm cholericæ: & ſic de aliis dicendum eſt, etiam ſi ex pluribus humoribus cõpoſitæ videantur. Et quia huiuſmodi puſtulæ interdum facilè, interdum difficulter curantur,

rantur, ac etiam frequenter recidiuam petunt, quum in facie apparent: tunc ne fœdis cicatricibus facies deturpetur, ſingulas puſtulas ſingulis remediis exiccare tutiſsimè poteris, tū quia vniuerſalia præceſſere, tum ob prædictas rationes bis in die illas madefacito cum aqua noſtræ deſcriptionis. Recipe ſumach, fructus tamariſci, thuris, maſtiches, ſingulorum drachmam vnam, tartari vini rubei drachmas duas cum dimidia, ceruſſæ drachmas duas, ſublimati puluerizati grana tria, vel loco ipſius ſublimati ponatur aluminis drachma ſemis, aquæ plantaginis, & roſarum, ſingulorum vnciam vnam cum dimidia, ſucci limonum maiorum vnciam vnam: bulliant ſimul lento igne in vaſe vitreo ad vnius quartæ partis conſumptionem, & clarificetur, & coletur, & ea vtaris aqua audacter. Vniuerſas enim puſtulas in quocunque membro exiſtentes exiccabit, & curabit. Si verò hæc aqua non ſufficiat puſtulis curandis, citiúſque te expedire volueris, ob ægrotantis moroſitatem, condimentum ex noſtra deſcriptione adhibeas: Recipe albumen vnius oui recentis: agitetur, deinde adde ſublimati in puluerem redacti grana tria; agitentur iterum ſimul, donec vnguenti formam ſuſceperint: tum puſtulas illinito biduo, vel ad ſummum triduo, & curabuntur.

& cùm in declinatione fuerint, hoc oleo inungantur, tum puſtulæ, tum partes circunſtantes. nam maculas fœdas in membro fieri prohibebit. Et ſi quę ſunt in cute, deſtruet, ita vt nullum earum in cute veſtigium remaneat. Recipe tartari combuſti, & in puluerem redacti libras duas: ponatur in panno lineo, ſuſpendatúrque in loco humido ſubterraneo: ſuppoſitóque vaſe, in quod decidant guttæ deſtillantes ex ipſo panno lineo, & oleum in vaſe vitreo ſeruato, bíſque in die maculas ac veſtigia à puſtulis derelicta illinias: necnon & ipſas puſtulas, quæ quoties recidiuantur, toties eiſdem remediis curentur. Quòd ſi vtilius videbitur vt puſtulæ extra cutem pellantur, humoréſque ad cutem ipſam attrahere cupis, veſcatur æger aſsiduè herba ſtellari ſatis nota, vel in ferculis, vel ex ea ſuccum bibat, vel crudam manducet cum aceto paſſulato, vel quouis alio modo, ſemper aliquibus euacuationibus intermediis. Quòd ſi copiam varietatémque medicinarum abhorreat, talem præbeas infuſionem vſitatam, & à communi medicorum ſchola approbatam: Recipe quatuor florum cordialium, ſenæ, florum fumiterræ, ſingulorum pugillum ſemis, polypodii quercini conquaſſati drachmam vnam: infundantur in aqua lactis libræ vnius, ſucci cichoreæ, lupu-

lorum

lorum & fumiterræ purificatorum, ſingulorum vnciam ſemis, vel ferueant ſimul, & doſis ſit ſemilibra in mane ſemel vel bis in hebdomada.

De curatione Socratis oris vlcera patientis.

CAP. IIII.

VLcera oris, quæ per ſua dignoſces ſigna, difficillimæ curationis exiſtunt, vt refert Galenus, quia locus calidus eſt & humidus, putredinique paratus & corroſionitum etiam quia loci ineptitudo medicaminum cohærentiam prohibet, & ob ſaliuæ commiſtionem vlcera profundiora fiunt: quæ cùm fixam habeant cauſam, eorúmque corroſionem ac deambulationem cum duritie, & liuiditate baurachina, ſiue melancholica, conſpicies, his vtaris vniuerſalibus pilulis, ſcilicet fumiterræ, aggregatiuis, fœtidis, & ſimilibus. exempli gratia: Recipe pilularum fumiterrę drachmam vnam, pilularum aggregatiuarũ ex inuentione noſtra drachmam ſemis, formentur pilulæ ſeptem cum confectione hamech, & deaurentur, & poſt duas horas aſſumptionis pilularũ accipiatur apozema. Recipe diabugloſſati, vel mannæ electæ vncias duas, aquæ hordei vel bugloſſæ quantum ſufficit: diſſoluantur, & fiat potio. Quòd ſi cauſæ coniunctæ mala complexio calida cum duritie viget, tunc venæ ſub

lingua incidendæ ſunt. Mala autem complexio calida duritiéſque illa remittenda & reſoluenda eſt tali gargariſmo: Recipe quatuor florum cordialium, hordei, ſingulorum pugillum vnum: ſebeſten, iuiubarum, ſingulorum numero decem, paſſularum enucleatarum vnciam vnam: ferueant in aqua pluuiali, & aqua plantaginis partes æquales, in quarum colatura & ſufficientia libræ vnius cum dimidia, diſſolue pulpæ caſſiæ nouiter extractæ per ſetam drachmas duas cum dimidia, rhodomellis ſaccharini, diamoron, ſingulorum vncias duas, miſce, & fiat gargariſmus. Facta digeſtione cauſæ coniunctæ, ac remota mala complexione aliqua ex parte, ad fortiora mundificantia deuenias. Recipe fructus tamaricis, cupulorum glandium, roſarum incompletarum cum ſuis ramis, myrtorum, ſingulorum drachmas quatuor, hordei pugillum vnum, teneritatum rubi, & oliuarum, ſingulorum manipulum vnum cum dimidio: ferueſiant in aqua pluuiali & vino albo aromatico, in quorum colatura & ſufficientia librarum duarum diſſolue aceti ſcillitici vnciam vnam, oxymellis ſcillitici vnciam vnam cum dimidia, rhodomellis vncias duas: miſce, & fiat gargariſmus. Quæ ſi in mundificando minimè ſufficiunt, inuolue cotum in cuſpide inſtrumenti argentei vel lignei,

gnei, & dictum cotum ita inuolutum madefac in aqua noſtra dicta in Capitulo de Socrate patiente puſtulas morbi Gallici, bis vel ter in die oris vlcera tangendo. Tali nanque aquæ adminiſtratione tutè ac celeriter vlcera mundificabis. In declinatione autem vlcerum oris talem adhibeas gargariſmum exiccantem ac conſolidantẽ, & membrum ſuſcipiens confortantem: Recipe ſumach vnciam vnam cum dimidia, nucum cupreſſi viridium, balauſtiarum Arabicarum conquaſſatarum, ſingulorum numero quinque, aluminis drachmam ſemis, roſarum, myrtorum, ſingulorum pugillum vnum: bulliant in vino rubeo aromatico & aqua pluuiali vel aqua plantaginis, partes ęquales, in quorum colatura & ſufficientia librarum duarum diſſolue diacarydion, Syrupi myrtorum, ſingulorum vncias duas cum dimidia: miſce, & fiat gargariſmus. Si verò puluerem aliquem in vlcus cum cannulo iniicere velis, hunc per me probatum puluerẽ mundificantem adhibeas: Recipe aluminis ſaccharini drachmã vnam, ſanguinis draconis drachmas duas, balauſtiarum drachmas quatuor: in puluerem minutiſsimè redigantur, & miſce.

De caſu pilorum.

CAP. V.

QVoniam ab hoc morbo alienum non eſt, ſæpe pilorum caſus inducere, corporáque humana moleſtiſsimè deturpare, conſentaneum pro communi omnium ſalute fore cenſui, membris ab huiuſmodi morbo malè affectis, ab eorúmque pilis denudatis, aliqua præſentanea medicamenta adhibere, hanc videlicet infrà ſcriptam decoctionem: Recipe ſenę manipulum vnum, radicis lapathi acuti vnciam vnam, florum roriſmarini manipulum vnum cum dimidio: omnium ſimul fiat decoctio. Aqua etiam decoctionis fœnigræci calida actu adhibita & embrochata, necnon & lixiuium cum eodem fœnogræco decoctum mirificè conferunt. Pinguedo item ſerpentis, vel talpæ, leproſos illos ſuccos lenit & curat, capillorúmque caſum prohibet, & delapſorum ortum accelerat: vel vinum nigrum cum aloe decoctum idem operatur. Medicamen inſuper capillorum caſum prohibens euulſóſque regenerans. Recipe ladani, ſucci myrtillorum, ſingulorum vnciam vnam, papaueris nigri, ſpicæ nardi, capillorum Veneris, ſingulorum manipulũ vnum, cyperi, corticis pini, ſeminis apii, ſingulorum ſemunciam, olei ſeſamini, olei myrtini,

ni, ſingulorum libram vnam, terantur & ſer ueant in duplici vaſe, & colentur, & colatura vſui reſeruetur. Aliud idem obtinens: Recipe abſynthii viridis manipulum vnum, corticum auellanarum vſtarũ vncias duas, cum oleo myrtino ferueant & colentur, locúſque à pilis denudatus actu calido inungatur. Neque prætermittatur regimen diæteticum & pharmaceuticum aut phlebotomia pro noxii humoris exigentia. Syrupúſque noſter de polypodio prædictus mirificè confert frequenter ſumptus.

De fiſſuris ſerpiginoſis manuum & pedum.

CAP. VI.

SErpiginoſæ manuum ac pedum fiſſuræ, quæ à baurachina pituita vel aduſta cholera frequenter ortum habent, ob fortem hepatis, aliorúmque membrorum virtutem expulſiuam, hepatis ipſius mala complexione prius alterata, ac pro noxii humoris exigentia, digeſtione euacuationéq; adhibita, cũ noſtro præcipuè ſyrupo de polypodio dicto in capitulo primo, necnõ optimo regimine diętetico, fiſſuras & calloſas ſquamas tali decoctione bis in die madefacies: Recipe radicũ althęæ pręparatarum, maluarũ cum radicibus ſuis, foliorum violarum, ſingulorum manipulum vnũ, cum capite arietis & ſeui arietini ſemilibra: ferueant ſecundũ artem:

& colatura vtaris modo prædicto. Poſt verò dictam balneationem, cum panno valde aſpero tandiu fiſſuræ fricentur, donec ſanguis excaturiat. Hoc autem peracto, ſingulas fiſſuras cum aqua dicta in capitulo de Socrate patiente puſtulas, madefacito, eundem ſcilicet modum applicationis aquę obſeruando: ſic enim digeſtionem ac mundificationem per menſem perficies. In declinatione autem, tali lauacro fiſſuras ipſas lauabis: Recipe ſtipitum caulium veterum manipulos duos, auripigmenti ſubtiliter cribrati vncias duas, pinguedinis equi ſemilibram: ferueant in aqua fontis ſecundum artem. Poſt autem egreſsionem à balneo tali, puſtulæ linimento inungãtur: Recipe olei ſeſamini ſemilibram, vel olei amygdalarum dulcium, polypodii quercini recentis & conquaſſati vncias duas cum dimidia: ferueant ſecundum artem, & colentur. Deinde recipe lithargyrii aurei, antimonii, plumbi vſti, ceruſſæ, thutiæ præparatæ cum vino albo, ſingulorum ſemiunciam, ſucci radicis lapathi acuti, ſucci chelidoniæ, ſingulorum vnciam vnam cum prædicto oleo in mortario plumbeo ad formam vnguenti redigantur. Quòd ſi dicto vnguento ſublimati grana quinque vel ſex addantur, tutiſsimè curabit, fiſſuráſque penitus delebit. Et quoniam huiuſmodi fiſſuræ paratam

tam habent recidiuam, quoties recidiuantur, toties cura hæc & vniuerſalis & particularis reiteretur, donec ad optimam valetudinem ægrotus reducatur.

De curatione Socratis prædicta ſymptomata recentis morbi Gallici patientis, quæ curationem non ſuſcipiunt à prædictis medicinis.

CAP. VII.

QVum verò vlcera oris, & mentulæ, ſeu puſtulæ, à pręfatis medicinis alleuiationem non ſuſcipiunt, cùm morbus recens exiſtat, imò in deterius in dies labuntur, & capitis aliorúmque membrorum dolor aduenerit, tunc ad curam ligni ſancti confugias. Cholericus iuuenis, vel ſanguineus, cibetur initio curationis diæta regulari: à ſtatu autem vſque ad finem dięta ſit reſumptiua: ab initio vſque ad augmentum, fiat pro eo ſyrupus ex ligni ſemilibra, aquæ libris decem: ferueat infuſio in fictili vaſe, donec ad libras quinque redeat decoctio. Aqua ſecunda in potu ex duodecim libris ad octo redigatur. Ex ſola huius aquæ ſecundæ potatione curaui puellã ab hoc prauo morbo cruciatam, ætatis duorum annorum in priſtinam ſalutem reſtitutam. Ab incremento ad finem curationis, fiat ſyrupus ex libra vna ligni, duodecimque libris aquæ, redeat-

que decoctio ad octo. Aqua ſecunda in potu ex quindecim ad nouem redeat. Ex ſyrupo ſumatur ſemilibra, tam manè quàm veſperi, tota curatione. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis regulari diæta vtatur tota curatione. Pro eo ſyrupus fiat vſque ad ſtatum ex vna libra ligni, & duodecim aquę, redeátque decoctio ad libras quinq;. Aqua ſecunda in potu fiat ex libris aquæ quindecim, quæ decoctæ redeant ad decem. In ſtatu autem vſque ad finem curationis, in ſyrupo ſit vna quoque libra ligni, decoctióque in fictili vaſe feruens, ad tres tantùm libras redigatur. Aqua item ſecunda fiat ex libris aquę quindecim, quæ decoctæ redeant ad decem. Quòd ſi Socrates calidæ vel frigidæ complexionis, in declinatione curæ aliqua hepatis, vel alterius membri, ſuper calefactione malè affectus fuerit, tunc ei ſyrupus & aqua ſecunda ad frigidum alterentur, ſcilicet augendo doſim aquæ, & ligni diminuendo. Vt de Socrate calidæ vel frigidæ complexionis dico ætate iuuentutis, ita etiam & de ſene, niſi quòd propter debilem digeſtiuam & doſim ſyrupi minuere, & reſumptiuã diætam præbere, audacius poteris. Hoc etiam animaduertendum eſt, quòd in curatione prædictorum accidentium, per lignum ſanctum, tali mercuriali vnguento vti potes in curandis

vlceribus

vlceribus virgæ, hac ſerie: Facta prius curatione & mundificatione vlcerum, mentulam ipſam, inguina ac pecten inungito actu calido, necnon & in vlceribus oris, collum vnà cum ſpatulis, ſepties de tertio in tertium diem. Et cùm gingiuarum excoriatio ac copioſus ſaliuæ fluxus affuerit, & ſi in tertio die hoc contingat, ab ipſa vnctione deſiſtere debes. Prædictique vnguenti forma talis eſt: Recipe olei chamæmelini, anethini, laurini, liliorum cœleſtium, & roſati, ſingulorum vncias duas, terebinthinæ Venetæ vnciam vnam, axungiæ porcinæ ſine ſale clarificatæ libram ſemis, lithargyrii aurei, ceruſſę, ſubtiliſſimè puluerizatarum, ſingulorum vncias duas: feruęant ſimul vnico feruore: & in remouendo ab igne adde cineris vitis, thuris, maſtiches, ſingulorum ſemiunciam. Conficiantur omnia ſimul ad formam vnguenti, deinde accipe argenti viui purificati ex noſtra deſcriptione, & extincti in mortario lapideo cum terebinthina vel oleo roſaceo, donec nullum extet veſtigium, vncias tres, ſtyracis liquidæ vnciam vnam: hoc autem peracto, ipſum vnguentum in dicto mortario ponatur, & tandiu agitetur, donec omnia bene conficiantur, & eo vtaris more artis: vel cum ceræ quantitate ad formam ceroti redigatur, eóque vtaris more artis.

Quæ ſit argenti viui complexio.

CAP. VIII.

NAturam huius metalli perſcrutaturus, non paruas apud antiquos reperio diuerſitates. Quidam nanque authorum antiquiſsimi, frigidum & humidum argentum viuum eſſe aſſerunt, alii autem calidum & ſiccum. ∴ Galenus nanque, nono de ſimplici medicina, nullam de eo refert habere experientiam, niſi occidentis, ſi extrà apponatur vel bibatur, ſortitum tamen lithargyrium. Auicenna præterea ſecundo canone, capite proprio, frigidum inquit & humidum eſſe in ſecundo gradu. Albertus tamen Magnus libro tertio Meteororum refert quòd proceſſus ex materia à generatione miſtorum eſt, quòd vapor cōmiſtus humido aqueo, quod in ſe ſubtile terreum habet, reſoluitur & inGroſſatur in ipſo, & de ſubſtantia ſpirituali fit corpus groſſum, & fit quaſi aqua, ſicut eſt argentum viuum: in illo enim humidum aqueum eſt. & quæ ſequuntur. Inſuper Gulielmus Placentinus, frigidum & humidum cum cæteris argentum viuum eſſe aſſeuerat, libro quarto. Hermen Alchimiſtarum primum de eo ſcripſiſſe referunt antiqui, ipſúmque frigidum & humidum reponere. Arnaldus de Villanoua in Roſario philoſophorum, refert argentum viuum compoſitum

∴ Galenus de hydrargyro ſic ſcribit: hydrargyrus non eſt ex ſponte naſcentibus medicatis, ſed ex iis, quæ præparantur, velut pſimmythiū, ærugo, pſoricum, lithargyros. Nullum autem eius fecī periculum, neque quòd interimat ſi deuoretur, neque vbi foris admota ſit.

eſſe ex terra alba, ſulphurea, cum aqua clara. Platearius ſimiliter capite de argento viuo: in quibuſdam tamen libris ſubdit, Reperitur quòd frigidum eſt in quarto gradu. Ex effectu quidem eius tale eſſe probatur, quia eſt valde actualiter frigidũ. Geber, argẽtum viuum, inquit, manifeſtum quòd mercurius appellatur, antiquorum vſu eſt aqua viſcoſa in viſceribus terræ, ſubſtantiæ ſubtilis, albæ, tinctæ per calorem temperatiſſimum, vnita tali vnione per minima, quouſq; humidum contemperatur à ſicco, & ſiccum item ab humido: ideóque facilè ſuperficiem planam fugit, propter ſui aquoſam humiditatem. Qui quidem authores his fundantur mediis, & primò à denominatione argenti viui, ὑδράργυρος enim dicitur Græcè ab ὕδωρ, quod eſt aqua, & ἀργύριον, quod eſt argentum, quaſi aqua argenti. Secundò, per eius ſubſtantiam ponderoſam, quę frigiditati magis, quàm caliditati teſtatur. Tertiò, quia in adminiſtratione vnguenti ex eo calor naturalis reuocatus ad interiora membrorum ob vnguenti narcoticam vim, fortis factus eſt ad ſenſibiliter vel inſenſibiliter reſoluendum, ad maturandum, vel ad aliquam materiam congelandum, quæ deinde paratam recidiuam habet, vt luce clarius patet in actu practico. Præterea actualis eius frigidi-

tas

tas ipſum eſſe frigidum demonſtrat, per quam materiæ de circunferentiis ad centrum repelluntur. Ergo eius natura narcotica eſt, vt per eius effectus indicatur, per paralyſim & tremorem. qui quidem calor vnitus ac vigoratus, ſi per aliquam regionem non excerneret, membrum multitudine materiei proculdubio ſuffocaret. Quòd calidũ ſit metallum iſtud, Ariſto.IIII. Meteor. teſtatur: Incoagulabilia autem, inquit, quæcunque aut humiditate aquoſa carent, aut non aquæ ſunt, ſed plus calidi & terræ, puta mel & muſtum: aut plus æris, ſicut oleum & argentum viuum. Galenus nanque quarto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ad hæc, inquit, arſenicum, ὑδράργυρος, & id genus, craſſarum ſunt partium, ac poteſtate calida. Iſaac autem Iſraelita in ſecundo ſuę practicæ de medicinis in quarto gradu refert, Argentum viuum calidiſsimum eſt, & humidiſsimũ in quarto gradu. Et item Conſtantinus de virtutibus ſimplicium medicinarum, argentum viuum de his, quę in quarto gradu calida ſunt, enunciat. Raſis autem vltimo Continentis tractatu primo cũ Paulo Aegineta, refert calidum eſſe ac corroſiuum. Platearius, calidum, inquit, & humidum eſt in quarto gradu. cap. de argento viuo. Aliabas, acutum & comburens eſt argentum

tum viuum, inquit. Hac enim ratione moti ſunt veteres authores, vt Conciliator diffe-rentia CLI. quod corrodit & mordicat, calidum eſt: argentum viuum eſt huiuſmodi: igitur, & cætera. Prǫterea diſſoluit, incidit & penetrat. Hæc autem caliditatem teſtantur per ſe primò: iure igitur calidum argentum viuum eſſe putarunt veteres. Accedit, quòd humores ſubtiliat atque calefacit, illóſque mobiles redditos, ſua acuitate expellit, nunc per os facile ſputum habentibus, nũc per ſeceſſum mollem habentibus aluum. Et ſi difficillimum ſit hos conciliare authores, cùm doctorum diſcordantia difficultatẽ arguat, quod vel ex parte rei, vel ex parte noſtri modi cognoſcendi (vt Philoſophus inquit) contingit: eſt enim hæc difficultas veluti pelagus. Verùm pro nunc in re tam ardua, vnà cum Conciliatore dicamus, quòd argentum viuum dupliciter poteſt conſiderari penes eius ſubſtantiam duplicem, differentem: quarum vna quidem aquea eſt, altera verò terrea ſulphureáque. Quantum igitur ad partem terream, ſulphuream, calidum dicitur & ſiccum, qua ſublimatione eius humidum reſoluitur. & ſic ritè ſentiunt, qui calidum argentum viuum poſuerunt. Quantum autẽ ad eius ſubſtantiã aquoſam, quǫ ſicut eius materia exiſtit, quǫ ſtatim ca-

lido

lido concitato, ob imperfectam eius cum terreſtri ſulphureo miſtionem, in fumos euaporat, morbos inducit frigidos. Hæc pro nunc in tanta controuerſia ſufficiant: nam aliâs, Deo dante, conabimur dicato opere veritatem magis inueſtigare.

Nunquid cinaprum idem ſit quod argentum viuum, vt quidam exiſtimant.

CAP. IX.

QVoniam aliqui aberrare poſſunt, vt quidam parum eruditus manifeſtè errauit, dicens cinaprum argentum viuum non eſſe, fortaſſe ignorans ex quibus conficiatur ſimplicibus: idoneum itaque putaui in medium veritatem adducere, & enucleare, atque vt cæteri veritatem agnoſcant. Et quia in libro Seruitoris patet zinzifur, id eſt, cinaprum ex argenti viui & ſulphuris partibus æqualibus fieri: quod argentum viuum ex vero ſulphure non vrente fit, vt Arnaldus de Villanoua in Roſario philoſophorum refert, ibidémque inquit: Manifeſtum igitur eſt, quòd argentum viuum in ſe ſulphur ſuum bonũ ac fixum continet, quo coagulatur. Et cùm omne ſimile adaugeat, illud dicendum puto, ob talem ſulphuris commiſtionem argentiviui, non mutari formam intrinſecam, imò eam fortius acui: quia

quia ſulphur, quoquo modo præparetur per artificium, ſemper comburit & comburitur, omníque in opere nigredinem præſtat. Quare denigratur argentum viuum per talem ſublimationem, non tamen eius forma mutatur. Et quòd argenti viui forma non deleatur, nota quæ Arnaldus enuntiat: Argentum viuum eſt ſolum, quod ignem ſuperat, & ab igne non ſuperatur, ſed in eo gaudens, amicè quieſcit: eſt nanque fortiſsimæ compoſitionis, & naturæ vniformis, quia non ſeparatur in partes, vt nullatenus ſe diuidi permittat: quia aut cum tota ſui ſubſtantia in igne permanet, aut cum tota ipſa ab igne recedit: quoniam in ſua denſitate, ac aduſtionis carentia, ſui diuiſionem non patitur, quæ per ſulphureitatem, intellige tu combuſtibilem, quam non habet, perficitur. Et Albertus Magnus IIII. Meteororum refert, ὑδράργυρον, id eſt, argentum viuum, incoagulabile eſſe, magis tamen oleum. Siccatur tamen per multam ſulphuris aduſtionem, & miſtionem cum ipſo factam, ipſum omnino non adurentis, niſi cum corylo aduratur, vt experientia docuit Albertum Magnum. Quamobrem dicendum puto, quòd cum cinaprum conſtet ex argento viuo & ſulphure, ſulphur autem aſſeruet potius, quàm vt deleat argentum viuum: erit in ci-

napro argentum viuum actu, & in propria forma, licet aſpectum eius ſulphuris infectio occultet. Nullam igitur eſſe inter illa intrinſecam & formalem diſtinctionem aſſeritur. Nec refert ſi aduerſarius adduceret Albertum Magnum quarto Meteor. innuentem: Nota autem, quòd ſi ὑδράργυρος ita per calidum exiccetur, poſtea per calidum non ſoluetur. Et ideo hęc exiccatio potius eſt corruptio argenti viui, quàm coagulatio. Exiccatur enim tunc terreſtre, quod in ipſo eſt, & ad lateris naturã deducitur: & ideo calumnia de prædicto exemplo adducta, locum non habet, ſcilicet quòd coagulata quando ſoluuntur, & ſoluta quando coagulantur, in eadem ſpecie manent, ſicut æs coagulatum & liquidum in vna eſt ſpecie: ὑδράργυρος autem prædicto modo conſtans, non manet ſpecie vna, neque in eiſdem componentibus. Et nota ly, non manet ſpecie vna: illud autem totum quantum ad Alchimiſtas dicitur, non quantum ad medicam artem attinet: quia paulò ſuprà in hoc eodem capitulo, ſi bene ponderas, dictum fuit, in operibus autem alchimicis, & ea quæ ſequuntur.

De

De malis affectibus & ſubſi-
dijs argenti viui.

CAP. X.

QVoniam argenti viui nocumentum, vt plurimùm iuuamento eſt maius: Exordiendum igitur eſt, quæ de eius nocumento antiqui ſentiunt. Galenus quidem vbi ſuprà dixit, quòd ſi extra apponatur, vel bibatur, occidit. & Auicen. vbi ſuprà refert, quòd frigiditate & grauitate ſua paralyſim, tremorémque inducit, membráque recta permanent & inflexibilia: auditui obeſt, oris fœtorem parit, viſum obtenebrat, & cum ſublimatum eſt, interficit. quæ ſublimatio pro cinapro intelligi poteſt in ſuo genere, vt intelligitur de albificatione argenti viui cum chalcantho, vt à Seruitore ponitur, & tandem extinctum ſua grauitate interficit. Ipſum enim, quod ſibi obuiat, ſua grauitate corrodit. Vltimum tamen dictum animaduertas, quia tam extrà, quàm intus intelligi debet: quod à Dioſcoride apertius declaratur. Si enim in igne ponatur, deſtruetur, & fumum faciet, qui omnibus animalibus peſsimus eſt. In hominibus autem ſenſus & voluntariam motum deſtruit: ex quo ſurditas, paralyſis, tremor, vel epilepſia, & per conſequens mors ſequitur: cui fumo quicunque proximus fiet, mox neruorum &

lacertorum, omniúmque membrorum, quæ per motum voluntarium ſunt compoſita, relaxationẽ ſentiet. vnde plerique in paralyſim, tremorem, ſurditatem, animatæq́ue actionis corruptionem incidunt, necnon & peſsimum colorem ac putridum os, cerebríque ſiccitatem habent. Hæc Iſaac vbi ſuprá. Et nota ly, cui fumo quicunque proximus erit: quia de cinapro intelligitur. Quòd ſi quis obiiceret, cur à cinapro accidentia inducta ſæuiora ſunt accidentibus ab argento viuo, in ſputo ſcilicet & oris vlceratione, atque ventris ſolutione, ſi per te ſubtiliatur, & acuitur argenti viui virtus per ſulphuris admiſtionem? Ad quod dico cum Galeno, nono de ſimplici medicina, quòd cinaprum in ſe aliquid ſtypticitatis habet, per quam materierum excreatio atque exitus prohibentur, quà mediante ſtypticitate ſæuius eſt medicamen. Quod fit, cùm duplex ſit in argento viuo ſuperfluitas, vna quidem in ipſius profunditate incluſa in principio ſuæ admiſtionis ſuperueniens: altera verò extra naturam ſuæ naturæ, & corruptibilis: quarum iſta non abſque labore tollitur, altera verò nullo artificis ingenio tolli poteſt. Quare ſulphureitas eius aduſtibilis ignis calcinatione tollitur, atque à corporibus deletur: & illud ideo, quia argentum viuum reſiſtit, & illud

illud quod ſui natura eſt, ab aduſtione defen dit. Hæc Arnaldus de Villanoua in ſuo Roſa rio philoſophorum: qui mali affectus à Gulielmo Placentino libro quarto deſcribuntur. Plinius autẽ libro triceſimo tertio, cap. VI. vomica liquoris æterni argentum viuum appellatur, omnium rerum venenum eſt. Et Auicenna fen VII. quarti canonis: Elonga, inquit, illud, in quo ponitur argẽtum viuum extinctum, quantum poteris à partibus ſtomachi & membrorum nobilium. quare non abſque ingenti timore propinatur. Plateareius præterea capite proprio: fumus, inquit, argenti viui aſtantibus obeſt, quia neruos remolliendo, paralyſim operatur. Serapio autem de ſimplici medicina: Fumus verò eius, inquit, eſt valde nociuus: nam frequens eius vſus neruos deſtruit, paralyſim inducit, ſenſum aufert, & motum corrumpit. Quibus ſanè patet, aſsiduus argẽti viui fumus quantum obeſt. Quod autem argentum viuum bezoarticum ſit medicamen in prauum hũc morbum Gallicum, eiúſque mortifera accidentia, moderni his rationibus eorum infamiam tegere nituntur, nec alium habent modum aliquid perficiendi, niſi argentum viuum tã in occulto, quàm in manifeſto fraudulenter adhibere, dicentes, Quòd etſi argenti viui nocumenta longè plura ſint, quàm

dicendi copia, tamen eo vtimur, tanquam omnium intentionum curatiuarum vltimæ: ad vltimas enim ægritudines, vltimæ intentiones curatiuæ ſunt potentes, vt Hippocrates primo Aphoriſmorum vii. quod Galenus nono & decimo Therapeutices vberius declarauit: Aegritudo, inquit, quæ non habet præter vnam viam ad ſalutem, licet cuilibet ægrotanti ardua ſit & difficilis, tamen ipſo inuito, oportet quòd per illam in omnibus etiam caſibus tranſeat. Multoties enim medicus rebus contra naturam patientis particulæ vtitur, vt bonam valetudinem inducat. Vtitur nanque actuali cauterio ac potẽtiali, crebriſque inciſionibus, & ſimilibus, pharmaco etiam venenoſo & ſolutiuo: ergo & argento viuo vtendum eſt. quod fugias quantum potes, crede mihi. Quòd ſi coactus à natura entis, ſecus fieri non poteſt, illud adhibeas, vt ſæpius per multos annos exercui, ſicut vnctiones, ſuffumigia, & ſimilia, quæ ſunt fugienda, ligno ſancto ſubueniẽte. Hæc de verbo ad verbum de mente antiquorum, de natura argenti viui, atque de cinapro, necnon & de bonis & malis eorum affectibus volui dixiſſe.

De

De mundatione argenti viui, vt minorem membris inferat læſionem.

CAP. XI.

VNaquæque profectò medicina, & quæ ſordida præſertim eſt & fęculẽta, acuitatéque non carens, ab extranea, ſi qua in ea eſt, qualitate, penitus mundari debet. Ab argento igitur viuo omnem ſulphureitatem, omnémque plumbeam terreitatem auferri, ipſúmque ab omni imperfectione, præparatione quadam expoliari fas eſſe iudico, vt validiorem ab ipſo ſubtiliationem ac penetrationem in curandis morbis expectemus, minoríque ipſius doſi eos commodius curare valeamus. Hæc autem mundatio dupliciter, ſublimatione ſcilicet, aut aceti lauacro fieri poteſt. Non enim eodẽ modo argentũ viuũ ſublimatur, vt ab Alchimiſtis fieri ſolet: ſed ſolũ ac impermiſtũ argentũ viuum in vaſe vitreo reponatur, bocciáq; deſuper tortuoſa remittatur: obturatíſque fiſſuris luto ſapientiæ, lentóque igne calefaciẽdo, partes ipſius ſubtiles, veluti fumus volãdo diuidentur, lateribúſque boccię remittẽtur. Depoſito deinde vaſe ab igne, iũcturæ ipſæ aperiãtur, eáque argẽti viui pars, bocciæ lateribus coadhærẽs, diligẽter remoueatur, vſuíq; reſeruetur. Id autem ego matellis vitreis, vt de boccia dictũ eſt, effeci. Mũdificatur autẽ &

ſecundò argẽtum viuũ per aceti lauacrum, vt Geber libro tertio, in patella ſcilicet vitrea vel lapidea fundatur, acetóque fortiſsimo cooperiatur, atque lento igne calefiat, digitíſque tandiu agitando, donec in partes diuidatur minutiſsimas, acetúmque euaporatione conſumatur: deinde toties cum aceto abluatur, donec terreitatis veſtigium non appareat, ac in cœleſtem colorem deueniat. Huiuſmodi enim argentum viuum eligas: nam mea quidem ſententia, vnica iſtius argenti viui vncia ita depurati, alterius non depurati duabus æquiualet vnciis.

De artuum dolore morbi Gallici inueterati.

CAP. XII.

Cap. 2. DOlor, qui triſtis eſt ſenſatio, vt Galenus de interioribus ſecundo, facta ab aliquo ſoluente continuum: qui ſiue morbus ſit materialiter, id eſt, quandam fixionem habens, & permanentiam ſuſcipiens, ſiue formaliter accidentis nomen ſibi vendicet, in alteratione omnimoda exiſtit, ad quem ſcilicet ſequatur torpor, ſtupor, dormitatio, cõgelatióve. Quæ omnia in ſpeciebus omnibus doloris Gallici morbi cõperta eſſe vidimus: cuius cauſa medicè loquendo duplex eſt, Cũ Gal. ſecundo regiminis acutorum, ſubita ſcilicet complexionis alteratio & ſolutio continui. Cùm igitur is morbus iam inueterauit,

nec

nec alia illi remedia ſubuenerint, & auulſa, quantum fieri potuit, cauſa morbi & noxio humore, ligni ſancti curatio adhibeatur ad hunc modum: Cholericus iuuenis vel ſangui neus cibetur tota curatione diæta regulari. Pro eo ſyrupus fiat tota curatione ex ligni libra vna, aquæ libris duodecim: fiat infuſio per diem naturalem, ferueátque in fictili vaſe, donec ad libras quinque redeat decoctio, ex qua ſumatur ſemilibra tam mane quàm veſperi. Aqua ſecunda in potu ex viginti libris aquæ ad decem redigatur. Phlegmaticus vel melancholicus iuuenis diæta regulari vtatur tota curatione. Pro eo ſyrupus fiat ex libra vna cum dimidia ligni, aquæ quatuordecim: fiat infuſio, redeátque decoctio ad libras quinque, ſumatúrque vtraque potione ſemilibra tota curatione. Aqua in potu fiat ex libris aquæ vigintiquinque, quæ decoctæ redeant ad quindecim. In ſene eadem ſeruãda ſunt, præterquam diæta reſumptiua cibari debet. Extrinſecus tamen in declinatione curæ, membra malè affecta hoc vnguento linienda ſunt: quod mirum in modum confert. Recipe ſtœchados Arabicę, ſal uiæ, iuæ arthriticæ, betonicæ, perforatę, chamædryos, ſingulorum manipulũ vnum cum dimidio, radicis acori vnciã vnam: ferueãt in vino albo aromatico ſecundum artem, &

Ordinatio aquæ.

Cerotum.

colaturæ adde vermiũ terreſtriũ lotorũ cũ vino albo librã ſemis, ſtyracis calamitæ cõtuſi vncias tres, axũgiæ porci depuratę & ſine ſale librã vnã, olei laurini, olei anethini, maſtichini, olei thuris, ſpicæ, olei antiqui centũ annorũ, ſingulorũ vncias tres cũ dimidia: olei roſati, butyri recẽtis, ſingulorum vncias quatuor: thuris vncias duas, euphorbii vnciã ſemis. ferueãt lento igne ad vini conſumptionẽ: deinde adde terebinthinæ Venetæ, olei abietis, ſingulorũ vncias duas, lithargyrii aurei ſubtiliter cribrati libram ſemis, ſtyracis liquidæ vncias duas, theriacæ antiquiſſimę vnciã vnã, cineris vitis vnciã ſemis, minii vncias duas & ſemis, argẽti viui colati, vt capituli deſcriptio expoſcit, & extincti cum oleo roſaceo in mortario lapideo vncias duas, cõficiãtũrque ex arte, & fiat vnguẽtũ.

De ſclirofis tumoribus.

CAP. XIII.

DVrities, quæ ex materia cõtingit melãcholica vel aliunde, aliquãdo in carne tãtũ, aliquãdo in offe tantũ exiſtit, vel ex his cõpoſita. Quę oſſuoſa eſt & difficilior vẽtoſitas ſpinæ in potentia denominatur, prout ſub forma permanet apoſtematis, cuius finis eſt oſsis corruptio: quę tripliciter fieri cõtingit, vt triplex eſt dimẽſio. Alia nãq; oſsis corruptio ſuperficialis tãtùm, alia profunda tã-

tùm,

rum,& quædã ſuperficialis eſt & profunda ſimul. Cuius additio vnã oſsis partẽ poſt aliã corrũpit, vt Auicẽna quarta quarti. Cuius ſi Tract. 4. gnum eſt, quod reſolutis partibus ſubtilibus cap. 9. circũferẽtiarũ oſsis alterati, aſperitas in tactu, & inæqualitas ſcopuloſa ſentitur, cute ſana exiſtẽte ac ſuã cõtinuitatẽ ſeruãte. Necnõ & dolor pũgitiuus adeſt in cõpreſsione cum digito, propter oſsis aſperitatis mordicationẽ. Cũ igitur durities iſta inueterauerit, nec alia illi ſubuenerint remedia, diminuto prius humore noxio & cauſa ipſi⁹ morbi, curetur per lignũ ſanctũ, vt de artuũ dolore morbi Gallici inueterati dictũ eſt: liniãturq; tuberoſitates per quindecim dies vnguẽto dicto in capite de ſtrumulis ſeu ſcrophulis puerorũ.

De alguatui curatione. CAP. XIIII.

EAdẽ eſt ratio curationis alguatui, prout eſt ſeparatio contiguitatis oſsis integra, ſecundũ locũ, & non ſecundũ ſitũ, à ſuo naturali loco deſcendẽdo ſecũdum lõgitudinẽ mẽbri, vt de ſclirosis tumoribus dicitur.

De vlceribus corroſiuis, ſordidis, fraudulẽtis, & oſsis corruptione, morbi Gallici inueterati.

CAP. XV.

DE ea propria ſolutione cõtinui carnoſa & ſanioſa intelligo, prout morbus cõpoſitus dicitur, in qua vna vel plures diſpoſitiones exiſtũt, quæ vlcerũ cõſolidationẽ im-

pediunt

pediūt:cuius compoſitio ſiue à cauſa ſit,ſiue ab accidēte,vel à morbo prçcedēte,diſcurrē do per ſingulas ſpecies vlcerū eſſentiales vel accidētales,quātū fieri poterit,remoueatur à perito chirugo cauſa illa cōiuncta cauterio actuali vel potētiali,pro corroſionis vel cor ruptionis exigētia,vel quouis alio inſtrumē to artis,diminuto ſemper prius humore noxio,ligni ſancti curatio adhibeatur,vt de artuū dolore morbi Gallici inueterati dictum eſt:& vt vlcerata mēbra curationē ſuſcipiāt certiorē,foueātur liniātúrq; vnguēto dicto cap.ſeptimo huius tertii libri. Quòd ſi oſsis corruptio appareat,abradatur vſq; ad oſſa ſana , opportunis inſtrumentis raſpatoriis. Nec te terreāt dicta inſciorū, dicentiū cum principe,Melius eſt vt nō feſtinetur in extractione oſsiū violēta.& quç ſequūtur.Verba, inquā,Auic.intelligi debēt de illa praua extractione & violēta oſsiū vulneris,dilacerādo ſcilicet neruos & venas,& oſsis maiorem partē ſanā,quàm corruptā,diſsipando, quæ incōgrua dicitur operatio. Quare melius eſt cū Auic.vbi ſuprà,corruptiōis oſsis curatio, quæ eſt eius fricatio,& ipſius deſtructio, aut eius abſciſsio,& ipſi⁹ ſerratura.Prçſtātiórq; mod⁹,fricatio cū raſpatorio dicitur:qua ablata,per lignū ſanctū curetur curatione prædicta vlcerū vniuerſalibus & particularibus.

De

De vini exhibitione à neotericis nuper comperta,

LIBER QVARTVS.

CAP. I.

CVM ſcientiæ atque artes per additionẽ augeantur, ac quotidie vtiliſsimarum rerũ inuentione perfectiores fiant, adidque iudicium & ſtudiũ hominis plurimùm valeat, propterea multum operæ curæque ponendum eſt, quo ea inueſtigari poſsint, quæ læſis corporibus aliqua ex parte profutura ſint. Eiuſmodi eſt lignum, quod vocant ſanctum, cuius viribus indagandis inſiſtimus, huicque rei omni ſtudio operam damus, quãuis eius vires longẽ plures ſint, quàm quiſquam dicendo ſcribẽdóque conſequi poſsit. Et quoniam experimentũ ſi ratione cõprobetur, ad verã rerum ipſarũ cognitionẽ nos ducit, non inutile fore exiſtimauimus, ſi cũ vini adminiſtratione, ligni quoq; decoctionẽ miſcebimus. Cõpertũ eſt enim multoties, penetrationẽ efficacius fieri, ac vinũ nõ modò ligni huius, ſed multorũ quoq; medicamentorũ, tanquã vehiculũ eſſe. Quamobrẽ operæpretiũ duxi in calce huius opuſculi pertractare, vtrum vinum an aqua humanis corporibus magis conferat:

tum

tum ſi quis ex veteribus medicis in alicuius morbi curatione, vino, in quo ſimplicia aliqua ſint decocta, vſus fuerit: præterea vtrum vinũ aquæ anteponendũ ſit, necnõ quod vinum ſit eligendum: atque alia eius generis, quæ à præſenti materia non fuerint aliena.

Quòd curandis morbis vinum conferat, & ab antiquis vſitatum ſit. CAP. II.

MEdicinæ, quæ tardæ ſunt operationis, ſi in vinũ infundãtur, vigorẽ ſumunt, acuunturq;. Neq; ab re ſapiẽs Abinzoart dixit, nec cibũ nec medicinã vino vnquã priuari debere. Meſue etiã pro meliori præparatione rheubarbarũ molliendũ iuſsit. Ingeniũ, inquit, medici ſit vt ſapor medicinæ in cibariorũ guſtũ cõuertatur: tunc enim natura auidius medicinã amplexabitur: cuiuſmodi eſt vinũ. Quapropter nõ temere recentiorũ nõnulli ægrotis multifariam vinum, in quo ſimplex aliquod ſit decoctum, propinant. Nam ſicuti Auicenna 11. canone, vinum ex hyperico cõfectum, perforatũ vocãt, vel ex chamædry artuũ paſsionibus conferre aſſerit: ſic nonnulli etiam noſtrorum temporum docti viri vinũ præbent, interdum ex ſaluia, vel ex enula, vel ex bugloſſa, vel quod ex roſis, ex ebulis, ex gramine, ex caryophyllis, ex abſynthio conficitur, aliáque eius generis quàm plurima, quæ laxandi vim habeant.

Nunquid

Numquid vinum an aqua magis cõferat: & quibus ægrotantibus præbendum ſit.

CAP. LXI.

NAm vinum cum primis ſimile eſt, calorique innato maximè conuenit in adminiſtrandis nutrimentis naturæ hominum: aquam verò corpus nõ tolerat, niſi valde ſanguineum, vt Auicenna tertia primi. Præterea quis neget vinum ſua penetratione, ſpirituúmque viuificatione cõfortatiuũ eſſe? frigiditas enim & ſiccitas ſpiritibus eos debilitando aduerſantur. Vini verò caliditas roborando non mediocre ipſis affert auxilium. Ad tranſmittendas autem rerum in eo incorporatarum virtutes, per ſingula membra cum quadam naturæ delectatione & apprehenſione, nec ſine vehementi fortitudine qualitates actiuas earum medicinarum, quę in vino exqualificantur, ad reſolutionem præparat, quum ſua ſubtilitate partes adeat longinquas, aquam ſecum trahens ad membra refrigeratiõe pariterque humectatione indigentia: & receptiuum eſt omnis infuſionis bonarum qualitatum in rectificatione vt plurimùm malarum, cùm per eius eſſentiam ad ſpiritum habeat conuerti, magiſque penetratiuum ſit, ac ſpiritibus proportionatum. Qua de re vbi virtutis imbecillitas, appetitúſque deiectio affuerint,

rint, ægréque vẽtriculus cõcoquat, vinũ eligendũ eſt. Inſuper ſi ægrotans phlegmaticæ ſit cõplexionis, humórque pituitoſus vel melãcholicus ſit, vel ſi inueteratã morbus radicẽ habeat, in his omnibus vinũ vtile admodum eſt. Quòd ſi cholericæ ac ſanguineę cõplexionis calidíque hepatis fuerit, atq; etiã ſanguis vel ſuccus bilioſus fortíſque habitudinis ſit, in tempore præſertim calido, tunc aquæ decoctum, lignúmque ſimpliciter exhibitum, mirum in modum proderit.

Quòd in ligni ſancti decoctione cum vino miſcenda ſint alia ſimplicia.

CAP. XIII.

MEdicæ artis peritis omnibus patet, ſingulis membris ſuum eſſe appropriatum ac determinatum pharmacũ: cúmque ab eiuſmodi morbi prauitate complura mẽbra lædantur, ac vitium contrahant, credibile quidem erit ſolam ac impermiſtam ligni ſancti decoctionem tot membrorum læſiones adimere non poſſe. Quare vt ligni ſancti virtus ad huiuſmodi membra dirigatur, medicinæ membra infecta reſpicientes commiſcendæ ſunt, vt ligni ſancti virtus ipſarũ medicinarum ſuffragio, validius ſalubriúſque ſuas imprimat vires, digerendo ſcilicet, mundificando, reſoluendo, confortando & deſiccando, vt decet, morbum.

Quod

Quod vinum eligendum ſit.

CAP. V.

CVm diuerſæ operationis ſit vinum, diuerſarúmque qualitatum: infrigidata enim corpora ſenum & iuuenum calefacit, calefactáque infrigidat, exiccata humectat, & humectata exiccat: eiuſmodi eligendum erit, quale mox dicam. Anni vnius vinum, frigidum eſt & humidum. Vetus verò, quod à quarto in ſeptimum tranſcendit annum, calidum & ſiccum in tertio reponitur gradu. Inter hæc autem medium calidum eſt & ſiccum temperatè: & huiuſmodi quidem vinũ cholerã nigrã ſua calefactione & humectatione temperat, & præſertim ſi ſecundũ non excedat annum. Reſiſtit etiam melancholicis à tota ſpecie, calefactíſque non obeſt. Vinũ, inquit Auicenna, album & ſubtile calefactis confert: capitis enim dolorẽ non efficit. Id præterea vinum cholera abundantibus rubea melius eſt, eo quòd choleram rubeam vrinam prouocando expellit: & humidis, eò quòd humiditates maturat. Huiuſmodi etiã vinum non modò naturalem calorem cõfortando iuuat, verùm etiam turbidi ſanguinis claritatem reducit. Quamobrem album & ſubtile eligatur, ętate quidem medium, colore verò purum ac lucidum, odore verò ſuaue, in guſtu non aquoſum omnino, nec ali-

quam vehementem oſtendens qualitatẽ ſtypticam vel amarã vel dulcem. Quòd ſi morbus frigidus eſt & antiquus, corpúsque frigidum, ac oppilationibus malè affectum, & maiori penetratione ac inciſione indigens, tunc vetus vinum eligatur.

De vini præparatione, & regulis in ea obſeruandis. CAP. VI.

EAdem quoque ratione vini præparatio canonicè conficienda eſt, vt de decoctionis exhibitione diximus: eámque in omnibus ſeriem obſeruabis. vnum enim pharmacum omnibus nequaquam conuenire poteſt. Qua de re cùm vini decoctionem præbere inſtitues, decoctionis ligni ſancti aquam, illiúſque morbi curationem & capitulum à capite ad pedes inuenies, ac illius aquæ & ligni graduationem, quam ibi deſcripſimus, exequere. in fine cocturæ opportunas medicinas artéq; decoctas, ac pro illius morbi & membri læſi exigentia adhibebis, vt exemplariter illas diuiſim connumerabo in ſecunda conſideratione. Hoc autem peracto, in vaſe fictili vitreato ligni abraſi libram pones, ibique vini albi clari libras decem iniicies: quibus miſtis decoctionem prædictam pro morbi & indiuidualis complexionis exigentia, partibus æqualibus cum vini quantitate calidã, vt ab igne deferს, adiicies:

factáque

factáque miſtura nec aliter feraeant, ſed per diem naturalem infuſio fiat, & colatuꝛam vſui reſerua in curatione, pro ſyrupo ſcilicet mane & veſperi, & pro potu in prandio & in cœna. remiſſa enim decoctionis caliditas, ipſorúmque ligni & aquæ, iam tẽperata gra duatio igneas vini, ſi quæ ſunt, qualitates extinguet, ne humanis calidæ cõplexionis corporibus obſit. Et vt lucidior tyronibus doctrina ſit, ſequẽtes ponũtur conſiderationes.

Conſideratio prima eſt, quòd in vini aſſumptione, in qualibet decoctione corticis ligni ſancti ſubtiliter cribellati, quatuor adhibeantur vncię, ac ſimul cũ ligni ſancti doſi adnotata ferueat, vt capituli deſcriptio expoſcit.

Secunda. Quòd ſi hepatis vitium in cauſa morbi ſit calidũ, ſimplicia eius caliditatem adimentia eliges, endiuiam ſcilicet, cichoream, fumum terræ, ſantalos omnes, & id genus eligendos, eáque in fine coctura ſemper appones: & ſi aliqua obeſſet oppilatio, aperitiua eodem modo adhibeantur.

Si autem cerebri læſio frigiditatiſque mala affectio adſit, ſtœchas Arabica, vel non Arabica, betonica, & huiuſmodi calida frigidáque pro morbi exigentia apponantur.

Quòd ſi iuncturæ dolore, vel aliqua hebetentur duritie, iua arthritica, radix acori, ſtœchados ac perforata adhibeantur.

Si verò præcordia malè affecta ſint, bugloſſa, borago, ipſarúmq; radices, enula cãpana, ſcabioſa, & id genus, in fine cocturæ ſunt admiſcendæ decoquendǽque, deinde ipſa decoctio in vino prædicto iniiciatur.

Tertia. In qualibet vini præparatione, in morbo quolibet Gallico, præſertim curando ob ſui antiquam contagionem cardui benedicti manipulus, cum reliquis ſimplicibus membra confortantibus infecta, addatur.

Quarta. In vnaquaque ipſiùs vini adminiſtratione ſuprà dictæ decoctionis eadem ſit doſis cum vini quantitate.

Quinta. Quòd in ipſiùs vini exhibitione morbi nõ vniformiter in eodẽ tẽporis ſpatio curãtur: quidã enim quindecim aut viginti dierũ ſpatiũ exigunt, nonnulli quadraginta incluſiuè, multi etiã ſpatium hoc tranſcendunt. Huiuſmodi autem diuerſitas contingit iuxta morborũ qualitates: multum enim intereſt, vtrũ morbus calidus vel frigidus ſit, antiquus vel recẽs. Pariq; modo cõſiderãda ſunt ea corpora, quæ mediocriter ſe habẽt.

Sexta. Quòd in hac vini aſſumptione tempus purũ ac temperatũ eſt eligẽdũ. Ver quidem optimũ erit: huicque proximus eſt autumnus. Aeſtas enim nimis calefacit. Hyems nullã admittit penetrationem. minor itaque operatio & in æſtate & hyeme expectatur.

Septima.

Septima. Quòd diæta ſemper vtatur reſumptiua, cùm vini caliditas innatũ excitet calorẽ, eiúsque digeſtio celerior, ac penetratio velocior efficiatur, humiditatibúsque reſiſtat, nec aliter cibũ appetes: iſto nãq; curationis modo carne veſceris mane & veſperi.

Octaua. Quòd ſi aëri ęger exponatur, incommodum aliquod non ſubſequitur, vt in decocti aſſumptione cõtingit, cùm vini præſentia vnicuique putrefactioni extrinſecę reſiſtere videatur, cuius præſidio ſudandi moleſtiam perpeti non cogeris, ad peragendáque negotia tutius libentiúsque te cõmittes.

Nona. Si hora cibi & potus æger huiuſmodi vinum abhorreat, ob medicinarum diuerſarum commiſtionem, ſic confectam decoctionem, aliâs ſyrupũ, per lambycchum æreum diſtilla, diſtillatióque cum vino albo partibus æqualibus commiſceatur, vſuique hora cibi & potus reſeruetur. Si verò pauper ac egens fuerit æger, aquam ſecundam prò capituli deſcriptione abſq; aliis medicinis adminiſtres, eámque vino partibus ęqualibus commiſcebis. Et hoc quidem vinum æger ab aliis penitus, liquoribus ſe abſtinendo, hora cibi, & potus bibat.

Decima ſuppoſitio eſt. Si verò cholericus vel ſanguineus fuerit æger, & ob eius ventriculi imbecillitatem huiuſmodi vinum exhi-

bendũ eſt, in vna tantùm parte vini quinque decoctionis ligni ſancti partes commiſceantur, idémque fiat in morbo Gallico recenti.

Vndecima. Quòd in principio exhibitionis vini mẽbra dolore tuberculis nodoſitatibúsque affecta, præcipuè vini prædicti decoctione epithemãda ſunt aſsiduè: ſin autem epithematio non conferat, in ſtatu curæ dolores lenire, membráque malè affecta noſtræ deſcriptionis vnguento inungere poteris, in capitulo de artuũ doloribus enarrato. Vlcera quoq; vnguento mercuriali curare tutiſsimè poteris, vt de prauis vlceribus dictũ fuit.

Duodecima. Quòd in vini aſſumptione humor qualibet hebdomada, vt expedit morbo & ægrotanti, minorandus eſt, biſque die ſyrupũ capiat, mane ſcilicet ſemilibram, calidum, tantundémque veſperi quatuor horas ante cibum, eadémque hora in lecto quieſcat, ſudorémque obſeruet, vt ſuprà de decoctione dictum fuit.

Decimatertia. Quòd ſi in vini exhibitione aluũ ducere volueris, in decoctione cũ aliis medicinis Damaſcena pruna decẽ numero iniiciantur vnà cũ folliculorũ ſenæ ac polypodii quercini, ſingulorũ ſemiuncia: quę omnia morbi præſertim Gallici curationi penitus nõ aduerſantur. Colocynthidẽ autẽ, agaricũ ac dacrydiũ, & id genus, non commiſceas

ſceas, vt ignari ab omnique veritate deuii cum magno ægrotantium periculo faciunt.

Decimaquarta ſuppoſitio eſt. Quòd ſi in declinatione curæ Socratis, præſertim ſanguineæ complexionis, hepar ob vini exhibitionem nimis calefactum eſſet, ipſius hepatis venæ vel hæmorrhoidum inciſio fiat.

Decimaquinta. Quòd ſi aliquando morbus vnica decoctionis viniq; exhibitione curationẽ non ſuſcipit, huius quidem cauſa eſt, quoniã nonnullæ ſunt medicinæ calidę, quarum caliditas ab alicuius ægritudinis frigiditate minoratur, quare penitus in eã nõ agit: & quandoq; cũ in aliqua infrigidatione administratur, leuiorẽ illia inducit calefactionem. Et quoniã in debiliori iam expertũ eſt priùs, proceſsióque ſecundum gradus paulatim facta fuit, medicinæ virtus cognita eſt: quare frequens vini atque decoctionis reiteratio fiat, donec praua morbi qualitas adimatur, ac à medicina morbus ſuperetur. Nec dubites ſi huiuſmodi medicina interdũ refrigerare, nunc verò calefacere oporteat, cùm iſta inter ſe ad inuicem contrarientur: medicina enim, inquit Auicenna, in duobus contrariis experta, alteri eorum per ſe, alteri verò per accidens confert, vel alicuius eorum complexioni contraria non exiſtit.

Et ne aliquid contingat erroris, exẽplum

habes practicũ. Si enim Socrates capitis artuúmque dolore affectus fuerit, & vlceribus inſuper maleficis atq; oſsis corruptione, nodoſiſq; tuberculis crucietur, ſiue dolore iſchiadico vel podagrico, eradicata cauſa antecedente, vt conuenit morbo, prauáq; vlcerum diſpoſitione ſemota, atq; oſsis corruptione, hac ſerie ad ipſius vini decoctionẽ accedendum eſt: In vaſe ſcilicet fictilis ligni abraſi libram vnã cum dimidia, ac eiuſdem corticis ſubtiliter cribellati quatuor vncias, ac aquæ libras duodecim apponito. Lentóq; igne ferueant ad quatuor librarũ conſumptionem. Exinde verò betonicam, iuam arthriticam, carduum benedictum; ſtœchados, hypericon, ſingulorum manipulum, radicis acori vnciam ſemis adhibebis, ferueántque ad vnius libræ aquæ conſumptionẽ. Deinde in fictili vaſe ac nouo iniiciantur, in quo ligni abraſi libra, vinique albi optimi libræ ſeptem: factáque mistura vaſe obturato per diem infundantur. Et facta colatura per lineum pannum ſtrictum, patiẽti mane ac ſero phlegmatico vel melancholico ſemilibra pro ſyrupo tribuatur, & hora cibi & potus. In cholerico verò & ſanguineo ligni decoctio adhibeatur, vt in capitulo de artuum dolore morbi Gallici inueterati dictum eſt.

FINIS.

Ad milites Cupidinis.

Suſtulerat quondam Veneris ſolatia quædam
  Inuiſa, immanis, pernicioſa lues.
Quam vocat Hiſpanus Gallã, quã Gallus Iberã,
  Imperium toto quæ tamen orbe tenet.
Senſit Arabs, ſenſítque Geta extremusq; Britãnus.
  Hanc ſcabiem, ſenſit qui tua furta Venus.
Non puero parcéns vel ſeni, te fœmina læſit,
  Fœmina, quam minimùm lædere, grãde nefas.
Et iuuenile decus nullo prohibente peribat,
  Cúmque ſuo nato eſt penè relicta Venus.
Ante oculos cernebat amans ſua gaudia, quæ vix
  Audebat timida ſollicitare manu.
Sic ſua lugebant miſeri ſolatia amantes,
  Donec quæ morbum, pharmaca terra dedit.
En tibi iam præſens medicina, Neapolis olim
  Quæ peperit morbum, nunc tibi promit opem.
Hoc ſancto ligno certa, pugnámque capeſſe,
  Erectámque haſtam miles in arma tene.

Hieronymi Fracaſtorii

Syphilis, ſiue morbus Gallicus,

AD PETRVM BEMBVM.

QVi caſus rerum varij, quæ ſemina morbum
Inſuetum, nec longa ulli per ſecula viſum
Attulerint: noſtra qui tempeſtate per omnem
Europam, partimque Aſiæ, Libyæq; per vrbes
Sæuijt: in Latium verò per triſtia bella
Gallorum irrupit, noménque à gente recepit:
Necnon & quæ cura, & opis quid comperit vſus,
Magnáque in anguſtis hominum ſolertia rebus,
Et monſtrata deûm auxilia, & data munera cœli,
Hinc canere, & longè ſecretas quærere cauſas
Aera per liquidum, & vaſti per ſydera Olympi
Incipiam, dulci quando nouitatis amore
Correptum, placidi naturæ ſuauibus horti
Floribus inuitant, & amantes intra Camœnæ.
Bembe decus clarum Auſoniæ, ſi fortè vacare
Conſultis Leo te à magnis pauliſper, & alta
Rerum mole ſinit, totum qua ſuſtinet orbem:
Et iuuat ad dulces paulum ſecedere Muſas:
Ne noſtros contemne orſus, modicúmque laborem,
Quicquid id eſt, deus hæc quõdã dignatꝰ Apollo ẽ:
Et paruis quoque rebus ineſt ſua ſæpe voluptas.
Scilicet hac tenui rerum ſub imagine multum

Naturæ,

Naturæ, ſuique ſubeſt, & grandis origo.
Tu mihi quæ rerum cauſas, quæ ſydera noctis
Et cœli effectus varios, atque aëris oras,
Vraniæ, (ſic dum puto ſpatiaris Olympo,
Metiriſque vagi lucentes ætheris ignes,
Concentu tibi diuino cita ſydera plaudant)
Ipſa ades, & mecũ placidas Dea lude per vmbras,
Dum tenues auræ, dum myrtea ſylua canenti
Aſpirat, reſonáque cauis Benacus ab antris.
Dic Dea, quæ cauſæ nobis poſt ſecula tanta
Inſolitam peperere luem? num tempore ab illo
Vecta mari occiduo, noſtrum peruenit in orbem,
Ex quo lecta manus ſoluens de littore Ibero
Auſa fretum tentare, vagíque incognita ponti eſt
Aequora, & orbe alio poſitas perquirere terras?
Illic nanque ferunt æterna labe per omnes
Id morbi regnare vrbes, paſſímque vagari
Perpetuo cœli vitio, atque ignoſcere paucis.
Commercíne igitur cauſa acceſſiſſe putandum eſt
Delatam contagem ad nos: quæ parua ſub ipſis
Principijs, mox & vires & pabula ſenſim
Suſcipiens, ſeſe in terras diffuderit omnes?
Vt ſæpe in ſtipulas cecidit, quum forte fauilla
De face, neglectam paſtor quam liquit in aruo.
Illa quidem tenuis primùm, ſilentiſque moranti
Incedit: mox vt paulatim increuit eundo,
Tollitur, & victrix meſſem populatur & agros,
Vicinúmq; nemus, flammáſque ſub æthera iactat,
Dat ſonitum longè, crepitant Iouis auia ſylua.

Et

Et cœlum latè circum, campique relucent.
At verò ſi ritè fidem obſeruata merentur,
Non ita cenſendum: nec certè credere par eſt
Eſſe peregrinam nobis, tránſque æquora vectam
Contagem: quoniam in primis oſtendere multos
Poſſumus, attactu qui nullius hanc tamen ipſam
Sponte ſua ſenſere luem, primique tulere.
Præterea & tantum terrarum tempore paruo
Contages non vna ſimul potuiſſet obire.
Aſpice per Latij populos, quique herbida Sagræ
Paſcua, & Auſonios ſaltus, & Iapygis oræ
Arua colunt: ſpecta Tyberis qua labitur, & qua
Eridanus centum fluuijs comitatus in æquor,
Centum vrbes rigat, & placidis interfluit vndis.
Vno nonne vides vt tempore peſtis in omnes
Sæuijt? vt ſortem pariter tranſegimus vnam?
Quinetiam externos eadem per tempora primùm
Excepiſſe ferunt, nec eam cognouit Ibera
Gens prius, ignotúmque ſcindere puppibus æquor
Auſa fuit, quam quos diſterminat alta Pyrene,
Atq; freta, atq; Alpes cingũt, Rhenúſque bicornis,
Quam reliqui, quos lata tenet gelida ora ſub arcto.
Tempore non alio Pœni ſenſiſtis, & omnes
Qui lætam Aegyptum meritis, fœcundáque Nilo
Arua, & palmiferæ ſyluas tondetis Idumes:
Quæ quum ſic habeant ſeſe, nempe altius iſti
Principium labi, rerúmque latentior ordo
(Ni fallor) grauiórque ſubeſt, & maior origo.
Principio quæque in terris, quæq; æthere in alto

Atque mari in magno. Natura educit in auras,
Cuncta quidem nec ſorte vna, nec legibus iiſdem
Proueniunt: ſed enim quorum primordia conſtant
E paucis, crebro ac paſſim pars magna creantur.
Rarius eſt alia apparent, & non niſi certis
Temporibúſve, locíſve, quibus violentior ortus,
Et longè ſita principia: ac nonnulla, prius quàm
Erumpant tenebris, & opaco carcere noctis,
Mille trahunt annos, ſpatioſáque ſecula poſcunt.
Tanta vi coëunt genitalia ſemina in vnum.
Ergo & morborum quoniam non omnibus vna
Naſcendi eſt ratio, facilis pars maxima viſu eſt,
Et faciles ortus habet, & primordia præſto.
Rarius emergunt alij, & poſt tempore longo
Difficiles cauſas, & inextricabile fatum,
Et ſero potuere altas ſuperare tenebras.
Sic Elephas ſacer Auſoniis incognitus oris,
Sic Lichen latuere diu, quibus incola Nili
Gens tantum, regióque omnis vicina laborat.
De genere hoc eſt dira lues, quæ nuper in auras
Exijt, & tandem ſeſe caligine ab atra
Exemit, duróſque ortus, & vincula rupit.
Quam tamen (æternum quoniam dilabitur æuum)
Non ſemel in terris viſam, ſed ſæpe fuiſſe,
Ducendum eſt, quanquam nobis nec nomine nota
Hactenus illa fuit: quoniam longæua vetuſtas
Cuncta ſitu inuoluens, & res, & nomina delet:
Nec monumenta patrum ſeri videre nepotes.
Oceano tamen in magno ſub ſole cadente,

Qua

Quæ miſera inuentum nuper gens accolit orbem,
Paſsim oritur, nullíſque lo cis nõ cognita vulgo eſt.
Vſqueadeò rerum cauſæ, atque exordia prima,
Et cœlo variare, & longo tempore poſſunt.
Quódque illic fert ſponte aer, & idonea tellus,
Huc tandem annorum nobis longa attulit ætas.
Cuius fortè ſuo ſi cunctas ordine cauſas
Noſſe cupis, magni primùm circunſpice mundi
Quantum hoc infecit virus, quot adiuerit vrbes.
Quúmque animaduertas, tam vaſtæ ſemina labis
Eſſe nec in terræ gremio, nec in æquore poſſe,
Haud dubiè tecum ſtatuas, reputéſque neceſſe eſt,
Principium, ſedémque mali conſiſtere in ipſo
Aere, qui terras circum diffunditur omnes,
Qui nobis ſeſe inſinuat per corpora vbique,
Suetus & has generi viuentum immittere peſtes.
Aer quippe pater rerum eſt, & originis author,
Idem ſæpe graues morbos mortalibus affert,
Multimodè natus tabeſcere corpore molli,
Et facile affectus capere, atque inferre receptos.
Nunc vero quonam ille modo contagia traxit,
Accipe: quid mutare queant labentia ſecla.
Inprimis tum ſol rutilus, tum ſydera cuncta
Tellurem liquidáſque auras, atque æquora ponti
Immutant, agitántque: vtque ipſa ſydera cœlo
Mutauere vicem & ſedes liquere priores,
Sic elementa modis varijs ſe grandia vertunt.
Aſpice vt hybernus rapidos vbi flexit in Auſtrum
Phœbus equos, noſtrúmque videt depreſsior orbẽ,

Bruma

Bruma riget, durátque gelu, ſpargítque pruina
Tellurem, & gelida glacie vaga flumina ſiſtit.
Idem vbi nos Cancro propior ſpectauit ab alto,
Vrit agros, arent nemora, & ſitientia prata,
Siccáque puluereis æſtas ſqualleſcit in aruis.
Nec dubium, quin & noctis nitor, aurea Luna,
Quin maria alta, omnis cui rerũ obtẽperat humor:
Quin & Saturni graue ſydus, & æquior orbi
Stella Iouis, quin pulchra Venusq; & Martiꝰ ignis
Ac reliqua aſtra etiã mutent elemẽta, trahántque
Perpetuum, & latè magnos dent vndique motus,
Præcipuè ſedem ſi quando plurima in vnam
Conuenere, ſuo vel multùm deuia curſu,
Longè alias tenuere vias. hæc ſcilicet annis
Pluribus, & rapidi poſt multa volumina cœli
Eueniunt, Dijs fata modis voluentibus iſtis.
Vt verò eueniſſe datum eſt, numerúmque diéſque
Exegere ſuos, præfixáque tempora fatis:
Proh quanta Aerios tractus, ſalſa æquora quanta,
Tellurémque manent alibi quippe omnia latè
Cogentur ſpatia in nubes: cœlum imbribus omne
Soluetur, ſummíſque voluti montibus amnes
Præcipites ſecum ſyluas, ſecum aſpera ſaxa,
Secũ armẽta trahent: medius pater impete magno
Aut Padus, aut Gãges ſup̃ & nemora alta, domosq;
Turbidus æquabit pelago freta lata ſonante,
Aeſtates alibi magnæ condentur, & ipſæ
Flumina ſpeluncis flebunt arentia Nymphæ,
Aut venti cuncta inuertent, aut obice clauſi

Excutient tellurem imam, & cum turribus vrbes,
Forſitan & tempus veniet, poſcentibus olim
Natura fatiſque Deum, quum non modò tellus
Nunc culta, aut obducta mari, aut deſerta iacebit,
Verumetiam ſol ipſe, nouum (quis credere poſsit)
Curret iter, ſua nec per tempora diffluet annus.
Aſt inſueti æſtus, inſuetáque frigora Mundo
Inſurgent, & certa dies animalia terris
Monſtrabit noua, naſcentur pecudéſque feræ que
Sponte ſua, primáque animas ab origine ſument.
Forſitan & maiora audens producere tellus
Cœúmque Enceladúmq; feret, magnúmq; Typhoea
Auſuros patrio ſuperos detrudere cœlo,
Conuulſúmq; Oſſam nemoroſo imponere Olympo,
Quæ quum perſpicias, nihil eſt cur tempore certo
Admirere, nouis magnum marceſcere morbis
Aera, contagéſque nouas viuentibus ægris
Sydere ſub certo fieri, & per ſecula longa.
Bis centum fluxere anni, quum flammea Marte
Lumina Saturno triſti immiſcente, per omnes
Auroræ populos, per quæ rigat æquora Ganges,
Inſolita exarſit febris, quæ pectore anhelo
Sanguineum ſputum exagitans (miſerabile viſu)
Quarta luce frequens fato perdebat acerbo.
Illa eadem Aſſyriæ gentes, & Perſidos, & quæ
Euphratem, Tigrímque bibunt, poſt tẽpore paruo
Corripuit, ditéſque Arabas, mollémque Canopum:
Inde Phrygas, inde & miſerũ trans æquora vecta
Infecit Latium, atque Europa ſæuijt omni.

Ergo

Ergo age iam mecum, ſemper ſeſe æthera circũ
Voluentem, ſuperumq; domos, ardentiaq; aſtra
Cõtemplare, animumq; agitans per cũcta, require
Quis ſtatus illorum fuerit, quæ ſigna dedere
Sydera, quid noſtris cœlum portenderit annis:
Hinc etenim tibi fortè nouæ contagis origo
Omnis, & euentus tanti via prima pateſcet.
Aſpice candentes magni qua Cancer Olympi
Excubat ante fores, & brachia pandit aperta,
Hinc diræ facies, hinc ſe diuerſa malorum
Oſtendent portenta: vna hac ſub parte videbis
Magna coiſſe ſimul radijs ardentibus aſtra,
Et coniecturas ſparſiſſe per aëra flammas:
Flammas, quas longè tumulo Sirenis ab alto
Proſpiciens ſenior vates, quem dia per omnes
Cœlicolumq; domos duxit, docuitq; futura
Vraniæ: miſeras, inquit, defendite terras
O ſuperi, inſolitam video per inania ferri
Illuuiem, & magnos cœli tabeſcere tractus.
Bella etiam Europæ miſeræ, bella impia, & agros
Auſoniæ paſſim currentes ſanguine cerno.
Dixit, & illa etiam ſcriptis ventura notauit.
Mos ſuperûm eſt, vbi ſecla vagus ſol certa peregit,
Ab Ioue decerni fata, & cuncta ordine pandi,
Quæcunque euentura manent terrasq;, polumq;:
Quod tempus quum iam noſtris venietibus annis
Inſtaret, rerum ſummus ſator, & ſuperûm rex
Iuppiter, acciri ſocios in rebus agendis
Saturnum, Martemq; iubet, bipatentia Cancer

Limina portarum reſerat, dijsq; atria pandit.
Conueniunt quibus eſt fatorum cura gerenda.
Impiger ante alios flammis ferróque coruſcans
Bellipotens Mauors, animus qui prælia & arma,
Vindictæq; manent, & ouantes ſanguine cædes.
Poſt placidus curru inuectus rex Iuppiter aureo
Inſequitur (ni fata obſtent) pater omnibus æquus.
Poſtremus, longáque via tardatus & annis,
Falcifer accedit ſenior, qui haud immemor iræ
In natum veteris, nato & parere recuſans,
Sæpe etiam ceßit retro, & veſtigia torſit,
Multa minãs, multúmq; animo indignatus iniquo.
Iuppiter at ſolio ex alto, quo ſe ſolet vno
Tollere, percenſet fata, & ventura reſoluit,
Multùm infelicis miſerans incommoda terræ,
Belláque, fortunáſque virûm, caſuráque rerum
Imperia, & prædas, adapertáque limina morti,
In primis ignota noui contagia morbi:
Morbi, qui humanæ nulla manſueſcat opis vi.
Aſſenſere dei reliqui, concuſſus Olympus
Intremuit, tactúſque nouis defluxibus æther.
Paulatim aërij tractus, & inania lata
Accepere luem, vacuáſque inſuetus in auras
Marcor iit, cœlúmque tulit contagia in omne.
Siue quòd ardenti tot concurrentibus aſtris
Cum ſole, è pelago multos terráque vapores
Traxerit ignea vis, qui miſti tenuibus auris
Correptíque nouo vitio, contagia viſu
Perrara attulerint: aliud ſiue æthere ab alto
Demiſſum, latè aërias corruperit oras.

Quāquā animi haud fallor, quid agat, quóve ordīe
Dicere, & ī cūctis certas perquirere cauſas (cœlū
Difficile eſſe, adeò interdum per tempora longa
Effectus trahit, interdum (quod fallere poſsit)
Miſcentur ſors, & varij per ſingula caſus.
Nunc agè non id te lateat, ſuper omnia miram
Naturam, & longè variam contagibus eſſe.
Solis nam ſæpe arboribus fit noxius aer,
Et tenerum germen, florúmque infecit honorem,
Interdum ſegetem, & ſata læta, armíque labores,
Corripuit, ſcabráque iuſsit rubigine culmos,
Et vitiata parens produxit ſemina tellus,
Interdum pœnas animalia ſola dedere,
Aut multa, aut certa ex ipſis. memini ipſe malignā
Luxuriem vidiſſe anni, multóque madentem
Autumnum perflatum Auſtro, quo perditus omnis
Caprigenum genus è cunctis animantibus vnum
Corruit. à ſtabulis lætas ad pabula paſtor
Ducebat: tum fortè alta ſecurus in vmbra
Dum caneret, tenuíque gregem mulceret auena,
Ecce aliquam tuſsis ſubitò irrequieta tenebat,
Nec longè mora mortis erat: nanque acta repentè
Circum præcipiti lapſu, reuoménſque ſupremam
Ore animam, ſocias inter moribunda cadebat.
Vere autem (dictu mirum) atque æſtate ſequenti
Infirmas pecudes, balantúmque horrida vulgus
Peſtis febre mala miſerum penè abſtulit omne.
Vſqueadeò varia affecti ſunt ſemina cœli,
Et variæ rerum ſpecies, numerúſque viciſsim

Inter mota ſubeſt, interq; mouentia certus.
Nónne vides, quanuis oculi ſint pectore anhelo
Expoſiti, mollesq; magis, non attamen ipſos
Carpere tabem oculos, ſed ſeſe immergere in imũ
Pulmonem? & pomis quanquam ſit mollior vua,
Non tamen iis vitiatur, at ipſa liuet ab vna.
Nempe alibi vires, alibi ſua pabula deſunt:
Aſt alibi mora certa, nec ipſa foramina multum
Non faciunt, hinc denſa nimis, nimis inde ſoluta.
Ergo contagum quoniam natura genusq;
Tam variũ eſt, & multa modis ſunt ſemina miris,
Contemplator & hanc, cuius cœleſtis origo eſt:
Quæ, ſicut deſueta, ita mira erupit in auras,
Illa quidem non muta maris, turbamq; natantum,
Non volucres, non bruta altis errantia ſyluis,
Non armenta boum, pecudésve, armẽtáve equorũ
Infecit, ſed mente ingens ex omnibus vnum
Humanum genus, & noſtros eſt paſta ſub artus.
Porro homine è toto, quod in ipſo ſanguine craſſum
Et ſordens lentore foret, fœdiſsima primum
Corripuit, ſeſe paſcens vligine pingui:
Tali ſe morbus ratione & ſanguis habebant.
Nunc ego te affectus omnes, & ſigna docebo
Contagis miſeræ: atque vtinam concedere tantum
Muſa queat, tantumq; velit defendere Apollo,
Tempora qui longa euoluit, cui carmina curæ,
Hæc multas monumenta dies vt noſtra ſuperſint.
Forte etenim noſtros olim legiſſe nepotes,
Et ſigna & faciem peſtis nouiſſe, iuuabit.

Nanq; iterum, quum fata dabunt, labētibus annis
Tempus erit quum nocte atra ſopita iacebit
Interitu data: mox iterum poſt ſecula longa
Illa eadem exurget, cœlumq; aurasq; reuiſet,
Atque iterum ventura illam mirabitur ætas.
In primis mirum illud erat, quòd labe recepta,
Sæpe tamen quater ipſa ſuum compleuerat orbem
Luna prius, quàm ſigna ſatis manifeſta darentur.
Scilicet ex templo non ſeſe prodit apertè,
Vt ſemel eſt excepta intus, ſed tempore certo
Delitet, & ſenſim vires per pabula captat.
Interea tamen inſolito torpore grauati,
Sponteq; languentes animis, & munera obibant
Aegrius, & toto ſegnes ſe corpore agebant.
Ille etiam ſuus ex oculis vigor, & ſuus ore
Deiectus color haud læta de fronte cadebat.
Paulatim caries fœdis enata pudendis
Hinc atq; hinc inuicta locos, aut inguen edebat.
Tum manifeſta magis vitij ſe prodere ſigna.
Nam ſimul ac puræ fugiens lux alma diei
Ceſſerat, & noctis triſtes induxerat vmbras,
Innatusq; calor noctu petere intima ſuetus,
Liquerat extremum corpus, nec membra fouebat
Obſita mole pigra humorum: tum vellier artus
Brachiaq;, ſcapulæq;, graui ſuræq; dolore:
Quippe vbi per cunctas ierant contagia venas
Humoresq; ipſos, & nutrimenta futura
Polluerant, Natura malum ſecernere ſueta
Infectam partem pellebat corpore ab omni

Exterius, verùm craſſo quia corpore tarda
Hæc erat, & lentore tenax, multa inter eundum
Hærebat membris exanguibus, atque lacertis:
Inde graues dabat articulis extenta dolores:
Parte tamen leuiore, magíſque erumpere nata,
Summa cutis pulſa, & mēbrorū extrema petebat.
Protinus informes totum per corpus achores
Rumpebant: faciémque horrendā, & pectora fœdè
Turpabant: ſpecies morbi noua, puſtula ſummæ
Glandis ad effigiem, & pituita marcida pingui:
Tempore quæ multo non poſt adaperta dehiſcens,
Mucoſa multùm ſanie, tabóque fluebat.
Quinetiam erodens altè, & ſe funditus abdens
Corpora paſcebat miſerè: nam ſæpius ipſi
Carne ſua exutos artus ſqualentiáque oſſa
Vidimus, & fœdo roſea ora dehiſcere hiatu,
Ora, atque exiles reddentia guttura voces.
Tum ſæpe, aut ceraſis, aut Phyllidis arbore triſti,
Vidiſti pinguem ex vdis manare liquorem
Corticibus, mox in lentum dureſcere gummi:
Haud ſecus ac ſub labe ſolet per corpora mucor
Diffluere: hinc demum in turpē concreſcere callū.
Vnde aliquis ver ætatis, pulchrámque iuuentam
Suſpirans, & membra oculis deformia toruis
Proſpiciens fœdóſque artus, turgentiáque ora,
Sæpe Deos, ſæpe aſtra miſer crudelia dixit.
Interea dulces ſomnos, noctiſque ſoporem
Omnia per terras animalia feſſa trahebant:
Illis nulla quies aderat, ſopor omnis in auras

Fugerat:

Fugerat: ijs oriens ingrata Aurora rubebat:
Iis inimica dies, inimicáque noctis imago.
Nulla Ceres illos, Bacchi non vlla iuuabant
Munera, non dulces epulæ, non copia rerum,
Non vrbis, non ruris opes, non vlla voluptas,
Quamuis ſæpe amnes nitidos, iucundáque tempe,
Et placidas ſummis quæſiſſent montibus auras.
Dijs etiam ſparſæq; preces, incenſáque templis
Thura, & diuitibus decorata altaria donis,
Dij nullas audire preces, doniſve moueri.
Ipſe ego Cænomanũ memini qua pinguia diues
Paſcua Sebina præterfluit Ollius vnda,
Vidiſſe inſignem iuuenem, quo clarior alter
Non fuit, Auſonia nec fortunatior omni:
Vix pubeſcentis florebat vere iuuentæ,
Diuitis, proauiſque potens, & corpore pulchro:
Cui ſtudia, aut pernicis equi compeſcere curſum,
Aut galeã induere, & pictis ſplẽdeſcere in armis,
Aut iuuenile graui corpus durare palæſtra,
Venatúque feras agere, & preuertere ceruos:
Illum omnes Olliíque Deæ, Eridaníque puellæ,
Optarunt, nemorúmque Deæ, ruríſque puellæ,
Omnes optatos ſuſpirauere hymenæos.
Forſan & vltores ſuperos neglecta vocauit
Nõ nequicquã aliqua, & votis pia numina mouit:
Nam nimium fidentem animis, nec tanta timentẽ
Inuaſit miſerum labes, qua ſæuior vſquam
Nulla fuit, nulla vnquam alijs ſpectabitur annis.
Paulatim ver id nitidum, flos ille iuuentæ

Diſperijt vis illa animi: tum ſquallida tabes
Artus (horrendum) miſeros obduxit, & altè
Grandia turgebant fœdis abſceſſibus oſſa.
Vlcera (proh diuûm pietatem) informia pulchros
Paſcebant oculos, & dia lucis, amorem,
Paſcebantq; acri corroſas vulnere nares,
Illum Alpes vicinæ, illum vaga flumina flerunt,
Illum omnes Olliq; Deæ Eridaniq; puellæ,
Fleuerunt, nemorumq; Deæ, rurisq; puellæ,
Sebinusq; alto gemitum lacus edidit amne.
Ergo hanc per miſeras terras Saturnus agebat
Peſtem atrox: nec ſæua minus crudelis & ipſe
Miſcebat Mauors, coniunctaq; fata ferebat.
Quippe lue hac naſcēte, putem ſimul omnia diras
Eumenidas ceciniſſe fera & crudelia nobis.
Tartareos etiam barathro (dira omina) ab imo
Exciuiſſe lacus, Stygiáque ab ſede laborem,
Peſtémque, horribilémque famē, bellūq;, necémq;.
Dij patrij, quorum Auſonia eſt ſub numine, tuq;
Tu Latij Saturne pater, quid gens tua tantum
Eſt merita? an quicquā ſupereſt dirique grauiſq;,
Quod ſit inexhauſtum nobis? ecquod genus vſquā
Auerſum vſqueadeo cœlum tulit? ipſa labores
Parthenope dic prima tuos, dic funera regum
Et ſpolia, & prædas, captiuáque colla tuorum:
An ſtragem infandam memorē, ſparſúmq; cruorē
Gallorúmque, Italúmque pari diſcrimine, quū iā
Sanguineū, & defuncta virûm, defunctáq; equorū
Corpora voluentē, criſtáſque atq; arma trahētem

Eridanus pater acciperet rapido agmine Taurũ?
Te quoque ſpumantẽ, & noſtrorũ cæde tumentem
Abdua, non multo pòſt tempore, te pater idem
Eridanus gremio infelix ſuſcepit, & altum
Indoluit tecum, & fluuio ſolatus amico eſt.
Auſonia infelix, en quò diſcordia priſcam
Virtutem, & Mundi imperium perduxit auitum.
Angulus en ne tui eſt aliquis, qui barbara non ſit
Seruitia, & prædas, & triſtia funera paſſus?
Dicite vos, nullos ſoliti ſentire tumultus,
Vitiferi colles, qua flumine pulcher amœno
Erethenus fluit, & plenis lapſurus in æquor
Cornibus, Euganeis properat ſe iungere lymphis.
O patria, ô longum felix, longúmque quieta
Ante alias patria, ô diuûm ſanctiſsima tellus,
Diues opum, fœcunda viris, lætiſsima campis
Vberibus, rapidóque Atheſi, & Benacide lympha,
Aerumnas memorare tuas, ſummámque malorũ
Quis queat? & dictis noſtros æquare dolores,
Et turpes ignominias, & barbara iuſſa?
Abde caput Benace, tuo & te conde ſub amne,
Victrices nec iam Deus interlabere Lauros.
En etiam, ceu nos agerent crudelia nulla,
Nec lacrymæ, planctúsve forent, en dura tot inter,
Spes Latij, ſpes & ſtudiorum, & Palladis illa
Occidit: ereptum Muſarum è dulcibus vlnis
Te miſerum ante diem crudeli funere Marce
Antoni, ætatis primo ſub flore cadentem
Vidimus extrema poſitum Benacide ripa.

Quã media inter ſaxa ſonãs Sarca abluit vnda.
Te ripæ fleuere Atheſis, te voce vocare
Auditæ per noctem vmbræ, manéſque Catulli,
Et patrios mulcere noua dulcedine lucos.
Tempeſtate illa Auſoniam rex Gallus opimam
Vertebat bello, & Ligurem ditione premebat.
Parte alia Cæſar ferro ſuperabat & igni
Euganeos, placidúmque Silim, Carnúmque rebellẽ
Et totum luctus Latium, mœrórque tenebat.

Liber ſecundus.

NVnc agè quæ vitæ ratio, quæ cura adhibẽda
Perniciẽ aduerſus tantã, quid tẽpore quoq;
Conueniat (noſtri quæ pars eſt altera cœpti)
Expediam, & mirãda hominum cõperta docebo.
Quippe noua quũ re attoniti, multa irrita primũ
Tentaſſent: tamen anguſtis ſolertia maior
In rebus, creſcénſque vſu experientia longo
Euicere: datúmque homini protendere longè
Auxilia, & certis peſtem compeſcere vinclis,
Victorem, & ſeſe claras attollere in auras.
Credo equidem & quædam nobis diuinitus eſſe
Inuenta, ignaros fatis ducentibus ipſis.
Nam quanquam fera tempeſtas, & iniqua fuerũt
Sydera, non tamen omnino præſentia diuûm
Abfuit à nobis, placidi & clementia cœli.
Si morbum inſolitum, ſi dura & triſtia bella
Vidimus, & ſparſos dominorum cæde penates,

Oppidáque,incenſáſque vrbes,ſubuerſáque regna,
Et templa,& raptis temerata altaria ſacris:
Flumina deiectas ſi perrumpentia ripas
Euertere ſata,& medijs nemora eruta in vndis,
Et pecora,& domini,correptáque rura natarunt,
Obſeditque inimica ipſas penuria terras.
Hæc eadem tamen hæc ætas (quod fata negarunt
Antiquis) totum potuit ſulcare carinis
Id pelagi,immenſum quod circuit Amphitrite.
Nec viſum ſatis,extremo ex Atlante repoſtos
Heſperidum penetrare ſinus,Praſſumq; ſub Arcto
Inſpectare alia,prærupt áque littora Rhapti:
Atq; Arabo aduehere,et Carmano ex æquore merces:
Auroræ ſed itũ in populos Titanidis vſq; eſt
Supra Indũ,Gangémque ſupra,qua terminus olim
Catygare noti orbis erat: ſuperata Cyambe,
Et dites hebeno,& felices macere ſyluæ.
Denique & à noſtro diuerſum gentibus orbem,
Diuerſum cœlo,& clarum maioribus aſtris
Remigio audaci attigimus ducentibus & dijs.
Vidimus & vatem egregium, cui pulchra canenti
Parthenope,placidúſque cauo Sebethus ab antro
Plauſerunt,vmbræq; ſacri manéſque Maronis,
Qui magnos ſtellarum orbes cantauit,& hortos
Heſperidum,cœlique omnes variabilis oras.
Te verò vt taceam,atque alios,quos fama futura
Poſt mutos cineres,quos & venientia ſecla
Antiquis conferre volent: at Bembe tacendus
Inter dona deûm nobis data non erit vnquam

Magnam

Magnanimus Leo, quo Latiū, quo maxīa Roma
Attollit caput alta, patérque ex aggere Tybris
Aſſurgit, Romæq; fremens gratatur ouanti.
Cuius ab auſpicÿs iam nunc mala ſydera Mundo
Ceſſere, & læto regnat iam Iuppiter orbe,
Puráque pacatum diffundit lumina cœlum.
Vnus qui ærumnas poſt tot, longóſque labores
Dulcia iam profugas reuocauit ad otia Muſas,
Et leges Latio antiquas, rectúmque, piúmque
Reſtituit, qui iuſta animo iam concipit arma
Pro re Romana, pro relligione deorum.
Vnde etiam Euphrates, etiam latè oſtia Nili,
Et tantum Euxini nomen tremit vnda refuſi,
Atque Aegea ſuos confugit Doris in Iſthmos.
Ergo alÿ dum tanta cauent, dúmque illius acta
Inclyta component: dum fortè accingeris & tu
Condere, & æternis victurum intexere chartis:
Nos, quos fata vocant haud tanta ad munera, luſus
Incœptos, quantum tenuis fert Muſa ſequamur.
Principio, quoniam affecti non ſanguinis vna
Eſt ratio, tibi ſit morbo ſpes maior in illo,
Sanguine qui inſedit puro: verùm quibus atra
Bile tument, ſpiſſóque reſultant ſanguine venæ,
Maior in ÿs labor eſt, per iſque tenacius hæret.
Quare operæpretium eſt validis atque acribus vti
Omnibus hos contra, miſeris nec parcere mēbris.
Quinetiam meliora ſibi promittere cuncta
Ille poteſt, qui principÿs nouiſſe ſub ipſis
Serpentem tacitè valuit per viſcera labem.

Nanque

Nanque vbi paſta diu, vires per pabula longa
Auxerit, & iam ſe vitium firmauerit intra,
Heu quanto tibi libertas ſperanda labore eſt.
Ergo omnẽ impendes operam te opponere paruis
Principijs, memoríq; animo hæc præcepta recõde.
In primis ego non omni te aſſueſcere cœlo
Exhorter: fuge perpetuò quod flatur ab Auſtro,
Quod cœno, immũdæq; graue eſt ſudore paludis.
Protenti potius campi mihi liber & agri
Tractus, & apricis placeant in collibus auræ,
Et molles zephyri, pulſúſque Aquilonibus aer
Hîc (iubeo) tibi nulla quies, nulla otia ſunto.
Rumpe moras, agita aſsiduis venatibus apros
Impiger, aſsiduis agita venatibus vrſos.
Nec tibi ſit labor aerij curſu ardua montis
Vincenti, rapidum in valles deflectere ceruum,
Et longa luſtrare altos indagine ſaltus.
Vidi ego ſæpe malum, qui iam ſudoribus omne
Finiſſet, ſyluíſque luem liquiſſet in altis.
Sed nec turpe puta dextra ſummittere aratro,
Et longum trahere incuruo ſub vomere ſulcum:
Néve bidente ſolùm, & duras proſcindere glebas,
Et valida aeriam quercum exturbare bipenni,
Atque imis altam eruere ab radicibus ornum:
Quinetiam exercere domi quo te quoque poſsis,
Paruam moue pilam verſa mihi, veſpere verſa,
Et ſaltu, & dura potes exudare palæſtra.
Vince malum nec te fallat, quod deſidis oti
Aſsiduè deſiderium, lectíque ſequetur.

Tu

Tu lecto ne crede, graui ne crede ſopori:
His alitur vitium, & placidæ ſub imagine pacis
Decipit, è dulcique trahit fomenta quiete.
Necnon interea effugito quæ triſtia mentem
Sollicitant, procul eſſe iube curáſque, metúmque
Pallentem, vltricéſque iras, omnémque Mineruæ
Addictum ſtudiis animum: ſed carmina, ſed te
Delectent iuuenúmque chori, miſtæq; puellæ.
Parce tamen Veneri, molléſque ante omnia vita
Concubitus, nihil eſt nocuum magis: odit & ipſa
Pulchra Venus, teneræ contagem odere puellæ.
Quod ſequitur, victus rõ tibi maxima habẽda eſt:
Nec ſit cura tibi, néve obſeruantia maior.
Principio, quoſcunque amnes, quaſcũque paludes,
Quoſq; lacus liquidi paſcũt, quosq; æquora piſces,
Omne genus procul amoueo: ſunt quos tamen vſus
Liberius, quum res cogit, concedere poſsit.
Omnibus his eſt alba caro, non dura, tenáxque,
Quos petræ & fluuiorũ aduerſa mariſq; fatigant.
Tales nant pelago phycides, rutilæq; per vndas
Auratæ, gobiiq; & amantes ſaxea percæ.
Talis dulciſsimum fluuiorum ſcarus ad ora
Solus ſaxa inter depaſtas ruminat herbas.
Sed neq; quæ ſtagnis volucres, quæq; amnibus altis
Degere amãt, liquidiſq; cibũ perquirere in vndis.
Laudarim: tibi pinguis anas, tibi crudior anſer
Vitetur, potiusq; vigil Capitolia ſeruet:
Vitetúrque graui coturnix tarda ſagina.
Tu teneros lactes, tu pandæa abdomina porcæ,

Porcæ

Porcæ heu terga fuge, & lũbis ne veſcere aprinis
Venati quamuis toties confeceris apros.
Quin neq; te crudus cucumis, non tubera captent,
Néve famem cinara, bulbisve ſalacibus exple.
Non placeat mihi lactis amor, non vſus aceti,
Non fumoſa mero ſpumantia pocula Baccho,
Qualia Cyrnæi colles, campíque Falerni,
Et Pucinus ager mittunt: aut qualia noſtris
Rhetica dat paruo de collibus vua racemo.
Nempe Sabina magis placeant, dilutáque tellus
Quæ tulit, & multo domuerunt Naiades amne.
At tibi ſi ex horto victus, menſæq; deorum
Sunt animo, atq; olerũ ſimplex & inẽpta voluptas,
Non menthæ virides, non læta ſiſymbria, deſunt,
Intybáque, & toto florentes frigore ſonchi,
Et ſia fontanis ſemper gaudentia riuis,
Et thymbræ ſuaues, & odoriferæ calaminthæ:
Læta meliphyla, & riguo bugloſſus ab horto
Carpantur, pleniſque ferax erucula palmis,
Atque olus, atq; rumex, & ſalſi gramina crithmi.
Ipſa lupum dumeta ferent: hinc collige primos
Aſparagos, albæ aſparagos hinc collige vitis,
Quum nondũ explicuit ramos, vmbracula nõdum
Texuit, & virides iuſsit pendere corymbos.
Singula ſed longum eſt, nec percenſere neceſſe,
Iamq; aliud vocor ad munus. iuuat in noua Muſas
Naturæ nemora Aonijs deducere ab vmbris:
Vnde mihi ſi non è lauro intexere fronti
Serta volent, tantaq; caput cinxiſſe corona:

At

At ſaltem obſeruata hominum tot millia, dignum
Cenſuerint querna redimiri tempora fronde.
Vere nouo, ſi quem morbus tenet, aut & in ipſo
Autumno, ſi firma ætas, ſi ſanguis abundat,
Regalem, mediámve lacerti incidere venam
Proderit, atque extra fœdatum haurire cruorem.
Præterea quocunque habeat te tempore peſtis,
Corruptum humorem, & contagem educere turpẽ
Ne pigeat, facilíque luem deponere ab aluo:
Antè tamen ducenda, para concreta reſolue,
Et craſſa attenua, & lentore tenacea frange.
Ergo Corycıúmque thymum ſit cura: thymũq;
Pamphylium, thymbræ ſimilis qui durior exit,
Prima tibi coxiſſe, lupíque volubile gramen,
Fœniculúmq;, apiúmq;, & amari germina capni.
His polyporum hirtos imitata filicula cirros
Additur, & Nymphis tangi renuens adiantus:
His ſterile aſplenum, his pictam phyllitida iunge:
Quorum vbi decoctum permultis ante diebus
Ebiberis, crudúmque humorem incoxeris omnem,
Tum ſcilla medicare acri, & colocynthide amara,
Helleboróque graui, necnon quæ in littore ſurgẽs,
Qua ludit maris vnda, ter euariata colorem,
Ter flores mutata die, rem nomine ſignat,
Herba potens radice, ſuum cui zinziber adde:
Adde etiã anguineũ cucumin, Nabathæáq; thura,
Myrrhámque, bdelémque, hãmoniacique liquorẽ,
Et lacrymam panaceam, & dulci colchica bulbo.
His actis, ſi fortè tibi frigentia corda,

Et

Et molles animi fuerint, nec acerba placebit
In primis tentare, breuique extinguere peſtem,
Sed placidis agere, & per tempora lenibus vti,
Tum ſupereſt tibi cura animũ ad fomenta relicta
Vertere, contagíſque ad tenuia ſemina cæcæ,
Illa quidem conſueta modis inſerpere miris.
Profuerint igitur quæque exſiccantia, quæque
Marcori reſinoſa ſolent obſiſtere putri.
Tales ſunt myrrhæ lacrymæ, ſunt talia thura,
Cedrúſque, aſpalathúſque, immortaliſq; cupreſſus,
Et bene cum calamo ſpirans redolente cyperus.
Ergo nec deſint caſiæ, nec deſit amomum,
Macér ve, agalocúm ve tibi, nec cinnama odora.
Eſt etiam in pratis illud, iuxtáque paludes
Scordion, omnigenis quod tantum obſtare venenis,
Contagíque ſolet, paruo quærenda labore
Herba tibi, viret ipſa comis imitata chamædryn,
Flore rubens, referénſque alli cum voce ſaporem,
Aurora naſcente huius frondémque comantem
Radicéſque coque, atque hauſtu te prolue largo.
Sed neque carminibus neglecta ſi libere noſtris
Heſperidum decus, & Medarum gloria citre
Syluarum: ſi forte ſacris cantata poetis
Parte quoque ac medicã nõ dedignabere Muſam,
Sic tibi ſit ſemper viridis coma, ſemper opaca,
Semper flore nouo redolens: ſis ſemper onuſta
Per viridem pomis ſyluam pendentibus oreis
Ergo vbi nitendum eſt cæcis te opponere morbi
Seminibus, vi mira arbor cithereia præſtat.

Quippe illam Citherea, ſuum dum plorat Adonim
Munere donauit multo, & virtutibus auxit.
Quorundã inuentũ eſt, vitrei intra cõcaua vaſis,
Cui collum oblongum eſt, venter turgeſcit in orbẽ:
Aut hederæ folia, aut Ida mittente maniplos
Dictami, Illyricámve irim, thamníve nigrantem
Radicem, aut inulas coquere: in ſublime ſolutus
Effertur vapor, & tenuis vacua omnia complet.
Aſt vbi frigenti occurſauit ab aëre vitro
Cogitur, & rorem liquidus denſatur in vdum,
Decurritque vagis per aperta canalia riuis
Deſtillantis aquæ cyathum ſub lumina prima
Luciferi potare iubent, ſtratiſque parare
Sudorem: nec certè ab re: vtilis olli eſt,
Relliquias morbi tenues diſpergere in auras.
Interea ſi membra dolor conuulſa malignus
Torqueat, œſypo propera lenire dolorem,
Maſtichinóque oleo, lentum quibus anſeris vnguẽ,
Emulſúmque potes lini de ſemine mucum,
Narciſſúmq;, inulámque, liquẽtiáq; addere mella,
Coryciúmq; crocum, & vilẽ componere amurcam.
At fauces atque ora malus ſi eroſerit herpes,
Tange nitro & viridi medicata ærugine lympha,
Semina inure mala, & ſerpentem interfice peſtẽ.
Verùm ipſos ope non alia conſumere achores
Vrentum, quàm vi poteris: quibus addere debes
Pingue aliquid, quod ſecum intus ſiccantia portet.
Hæc eadem & miſeros artus ſi qua vlcera paſcũt,
Tollere, concretóſque valebunt ſoluere callos.

Si verò aut hæc nequicquam tentaſſe videbis,
Aut vires, animíque valent ad fortia quæque,
Nec differre cupis, quin te committere acerbis
Feſtines, dirámque breui conſumere peſtem,
Hinc alia inuenta expediam, quæ triſtia quantò
Sunt magis, hoc tantò citius finire labores
Aerumnáſque mali poterunt: quippe effera labes
Inter prima tenax, & multo fomite viuax,
Nedum ſe haud vinci placidis & mitibus ac nec
Tractari ſinit, & manſueſcere dura repugnat.
Sunt igitur ſtyracem in primis qui cinnabarinque
Et miniū, & ſtymmi agglomerāt, & thura minuta
Quorum ſuffitu pertingunt corpus acerbo,
Abſumúntque luem miſeram, & contagia dira.
At verò & partim durum eſt medicamē & acre,
Partim etiam fallax, quo faucibus angit in ipſis
Spiritus, eluctánſque animam vix continet ægrā.
Quo circa totum ad corpus nemo audeat vti,
Iudice me. certis fortaſſe erit vtile membris,
Quæ papulæ informes, Chironiáq; vlcera paſcunt.
Argento melius perſoluunt omnia viuo
Pars maior: miranda etenim vis inſita in illo eſt:
Siue quòd id natum eſt ſubitò frigúſque calorémq;
Excipere, vnde in ſe noſtrum citò contrahit ignē:
Quódque ad condenſum, humores diſſoluit, agitq;
Fortius, vt candens ferrum flamma acrius vrit:
Siue acres, vnde id conſtat compagine mira,
Particulæ, nexúque ſuo vinclíſque ſolutæ
Introrſum, vt potuere ſeorſum in corpora ferri,

Colliquant concreta, & ſemina peſtis inurunt.
Siue aliam vim fata illi, & natura dedere:
Cuius & inuentum medicamen munere diuûm
Digreſſus referam. quis enim admiranda deorum
Munera prætereat? Sirix nam fortè ſub altis
Vallibus, vmbroſi nemora inter glauca ſalicti
Callirhoe qua fonte ſonans decurrit amœno,
Fama eſt, cultorem dijs ſacri agreſtibus horti,
Cultorem nemorum, ſectatorémque ferarum,
Ilcea labe grauem tota dum molle cyperum
Et caſiam, & ſyluam latè fragrantis amomi
Irrigat, hæc oraſſe deos, & talia fatum:
Dij, quos ipſe diu colui, túque optima triſtes
Callirhoe quæ ſancta ſoles depellere morbos,
Cui nuper ramoſa ferens ego cornua cerui
Aeria victor fixi capita horrida quercu:
Dij mihi crudelem miſero ſi tollere peſtem
Hanc dabitis, quæ me afflictat noctéſque diéſque,
Ipſe ego purpureas, ipſe albas veris & horti
Primitias, vobis violas, ego lilia vobis
Alba legã, primáſque roſas, primóſq; hyacinthos,
Veſtráque odoratis onerabo altaria ſertis.
Gramen erat iuxta viridans, Sic fatus, vt æſtu
Feſſus erat, viridi deſedit graminis herba.
Hîc dea vicino quæ ſeſe fonte lauabat,
Callirhoe liquido ex antro per lubrica muſco
Saxa fluens, iuueni dulci blandita ſuſurro,
Lethæum immiſit ſomnum. ſparſitq; ſopore
Graminea in ripa, & ſalicum nemus inter opacũ:

Atque illi viſa eſt ſacro ſe flumine tollens
In ſomnis coram eſſe, pia & ſic voce locuta:
Ilceu in extremo dijs tandem audite labore
Cura mei, tibi nulla ſalus quacunque videt ſol
Speranda eſt terram magnam ſuper. hoc tibi pœnæ
Dat Triuia, & precibus Triuiæ exoratus Apollo,
Ob ſacrum iaculo percuſſum ad flumina ceruum,
Et noſtris affixa tibi capita horrida truncis.
Nam poſtquã illa ferã exanimẽ per gramina vidit
Abſciſſo capite, & ſacro ſparſa arua cruore,
Omnibus ingemuit ſyluis, dirúmque precata eſt
Authori. oranti Latous tanta ſorori
Affuit, & peſtem miſero immiſere nefandam
Durus vterque tibi: quin & quacunque videt ſol,
Interdixit opem: quare tellure ſub ima,
Si qua ſalus ſupereſt, cæca ſub nocte petenda eſt.
Eſt ſpecus arboribus tectũ, atque horrore verẽdũ
Vicina ſub rupe, Iouis qua plurima ſylua
Accubat, & raucũ reddit coma Cedria murmur.
Huc, vbi ſe primis aurora emittet ab vndis,
Ire para, & nigrantem ipſis in faucibus agnam
Mactato ſupplex: atq; Ops tibi maxima, dic hãc,
Dic, ferio nigram tum noctem, vmbráſque ſilẽtes,
Vmbrarúmque deos, ignotáque numina Nymphis
Et Thia venerare, atræ & nidore cupreſſi.
Hîc tibi narranti cauſam, auxiliúmque vocanti,
Haud aberit dea, quæ cæcæ in penetralia terræ
Deducat te ſancta, & opem tibi ſedula præſtet.
Surge agè, nec vani ſpeciem tibi concipe ſomni,

Illa ego ſum, quæ culta vago per pinguia fonte
Dilabor, dea vicinis tibi cognita ab vndis.
Sic ait, & ſe cæruleo cita condidit amne.
Ille autem vt placidus ceſsit ſopor, omnia lætus
Accipit, & nympham precibus veneratur amicã.
O ſequor, ô quæcunque vocas pulcherrima fontis
Vicini dea Callirhoe. Tum poſtera primùm
Exurgens aurora, ſuos vbi protulit ortus,
Monſtratum Iouis in ſylua ſub rupibus altis
Antrum ingens petit, & nigrãtem tergora primo
Veſtibulo ſiſtit pecudem, magnæq; trementem
Mactat Opi: tibiq;, iquit, ego hãc Ops maxima mac
Tum Noctẽ, Noctiſq; deas, ignota precatur (cto.
Numina, iamq; ſimul Thian, atrãmque cupreſſum.
Vrebat, quum vox terræ reuoluta cauernis
Longè audita ſacras Nympharum perculit aures:
Nympharum, quibus æra ſolo ſunt condita curæ.
Extemplo commotæ omnes, ac cœpta reponunt,
Sulphureos fortè vt latices, & flumina viui
Argenti, mox vnde nitens concreſceret aurum,
Tractabant, gelidóque prementes fonte coquebãt.
Centum ignis ſpiſsi radios, centum ætheris vſti
Bis centum concretorum terræq; mariſque
Miſcuerant, noſtros fugientia ſemina viſus.
At Lipare, Lipare argenti, cui ſemina & auri
Cura data, & ſacrum flammis adolere bitumen,
Continuò obſcuræ latebroſa per auia terræ
Ilcea adit, firmánſque animum ſic incipit ipſa:
Ilceu, nanque tuum nec nomen, nec mihi labes

Ignota

Ignota eſt, nec quid venias, iam corde timorem
Exue, nec quicquam non te huc chariſsima mittit
Callirhoe, tibi parta ſalus tellure ſub ima eſt.
Tolle animos, & me per opaca ſilentia terræ
Inſequere: ipſa adero, & præſenti numine ducam.
Sic ait, & ſe antro gradiens præmittit opaco.
Ille ſubit, magnos terræ miratus hiatus,
Squallentéſque ſitu æterno, & ſine lumine vaſtas
Speluncas, terrámque meantia flumina ſubter.
Tũ Lipare: hoc quodcũq; patet quã maxĩa terra ẽ,
Hunc totum ſine luce globum, loca ſubdita nocti,
Dij habitant: imas retinet Proſerpina ſedes:
Flumina ſupremas, quæ ſacris concita ab antris
In mare per latas abeunt reſonantia terras.
In medio dites Nymphæ, genera vnde metalli,
Aeríſque, argentíque, auríque nitentis origo:
Quarum ego nunc ad te miſerãs ipſa vna ſororum
Aduenio: illa ego, quæ venas per montis hiantes,
Callirhoe haud ignota tuæ, fumantia mitto
Sulphura, ſic ibant terra & caligine tecti:
Iámque exaudiri crepitantes ſulfure flammæ,
Concluſique ignes, ſtridentiáque æra caminis.
Hæc regio eſt latè varijs vbi fœta metallis,
Virgo ait, eſt tellus, quorum vos tanta cupido
Exercet, ſuperas cœli qui cernitis auras.
Hæc loca mille deæ cæcis habitamus in antris,
Nocte dea & Tellure ſatæ, queis munera mille,
Mille artes, ſtudium eſt alij deducere riuos,
Scintillas alij rimari, & ſparſa per omnem

Semina tellurem flammarum igniſque coruſci.
Materiam miſcent aliæ, maſſámque coercent
Obicibus, multa & gelidarũ inſpergine aquarũ.
Non procul eruptis fumantia tecta caminis
Aetnæi Cyclopes habent, verſántque coquúntque
Vulcano ſtridente, atque æra ſonantia cudunt.
Læua hæc abſtruſa per iter via ducit ad illos.
Dextra ſed ſacri fluuij te ſiſtet ad vndam,
Argento fluitantem vndam, viuóque metallo,
Vnde ſalus ſperanda: & iam aurea tecta ſubibãt,
Rorantéſque domos ſpodijs, fuligineque atra
Speluncas variè obductas, & ſulfure glauco.
Iámque lacus latè vndantes, liquidóque fluentes
Argento iuxtà aſtabant, ripáſque tenebant.
Hîc tibi tantorum requies inuenta laborum.
Subſequitur Lipare. poſtquam ter flumine viuo
Perfuſus, ſacra vitium omne reliqueris vnda,
Sic fatur, ſimul argenti ter fonte ſalubri
Perfundit, ter virgineis dat flumina palmis
Membra ſuper, iuuenem toto ter corpore luſtrat
Mirantem exuuias turpes, & labe maligna
Exutos artus, peſtémque ſub amne relictam.
Ergo agè, quum primùm cœli te purior aër
Accipiet, nitidámque diem, Solémque videbis:
Sacra para, & caſtam ſupplex venerare Dianam,
Indigenáſque deos, & numina fontis amici.
Sic virgo & iuuenem tanto pro munere grates
Soluentem è nocte æthereas educit in oras,
Dimittítque alacrẽ, atq; optata in lumina reddit.

Accepit noua fama fidem, populóſque per omnes
Prodyt haud fallax medicamẽ: cœptáque primùm
Miſceri argento fluitanti axungia porcæ.
Mox etiam Oriciæ ſimul adiuncta eſt terebinthi,
Et laricis reſina aëriæ, ſunt qui vnguen equinum
Vrſinúm ve adhibent, bd. læ cedrí que liquorem.
Nonnulli & myrrhæ guttas, & maſcula thura
Adyciunt, miniúmque rubens, & ſulphura viua.
Haud verò mihi diſpliceat, componere ſi quem
Trita melampodia, atque arentem iuuerit irim,
Galbanáque, & lacer graue olens, oleumq; ſalubre
Lentiſci, atque oleum haud experti ſulfuris ignẽ.
His igitur totũ oblinere, atque obducere corpus
Ne obſcœnum, ne turpe puta: per talia morbus
Tollitur, & nihil eſſe poteſt obſcœnius ipſo.
Parce tamen capiti, & præcordia mollia vita.
Tum ſuper & vittas adſtringe, & ſtupea necte
Vellera: dein ſtratis tegmento imponere multo,
Dum ſudes, fœdǽque fluant per corpora guttæ:
Hæc tibi bis quinis ſatis eſt iteraſſe diebus.
Durũ erit: ac quicquid tulerit res ipſa, ferendũ eſt.
Aude animis, tibi certa ſalus ſtans limine in ipſo
Signa dabit: liquefacta mali excrementa videbis
Aſsiduè ſputo immundo fluitare per ora,
Et largum ante pedes tabi mirabere flumen.
Ora tamen fœda erodent vlcuſcula: ſed tu
Lacte foue, & cocto cytini, viridíſque liguſtri.
Tempore non alio generoſi pocula Bacchi
Annuerim ſumenda tibi, purúmque Falernum,

Et Chia, & pateris ſpumantia Rhetica largis.
Sed iam age vicinæ victor gratare ſaluti,
Vltima adeſt tibi cura, eadẽ & placidiſsima, corpꝰ
Abluere, & luſtrare artus, ac membra piare
Stœchade, amaricinísque comis, & rore marino
Verbenáque ſacra, & bene olentibus heracleis.

Liber Tertius.

Sed iam me nemora alterius felicia mundi,
Externique vocãt ſaltus: longè aſſonat æquor
Herculeas vltra metas, & littora longè
Applaudunt ſemota. mihi nunc magna deorum
Munera, & ignota deuecta ex orbe canenda
Sancta arbos, quæ ſola mundũ, requiémque dolori
Et finem dedit ærumnis. agè diua beatum
Vranie venerare nemus, crinéſque reuinctam
Fronde noua, iuuet in medica procedere palla
Per Latium, & ſanctos populis oſtendere ramos,
Et iuuet haud vnquam noſtrorum ætate parentũ
Viſa prius, nullíve vnquam memorata referre.
Vnde aliquis forſan nouitatis imagine mira
Captus, & heroas, & grandia dicere facta
Aſſuetus, canat auſpicijs maioribus auſas
Oceani intacti tentare pericula puppes:
Necnon & terras varias, & flumina & vrbes,
Et varias memoret gentes, & monſtra reperta:
Dimenſáſque plagas, alióque orientia cælo
Sydera, & inſignem ſtellis maioribus Arcton.

Nec taceat noua bella, omnémque illata per orbē
Signa nouum, & poſitas leges, & nomina noſtra
Et canat (auditum quod vix venientia credant
Secula) quodcunque Oceani complectitur æquor
Ingens, omne, vna obitum menſúmque carina.
Felix qui tantum dederit deus, at mihi vires
Arboris vnius ſatis eſt, vſúmque referre:
Et quo inuenta modo fuerit, noſtráſque ſub auras
Aduena per tantum pelagi peruenerit æquor.
Oceano in magno, ardenti ſub ſydere Cancri,
Sol vbi ſe nobis media iam nocte recondit,
Hac ignota tenus, tractu iacet inſula longo:
Hiſpanam gens inuentrix cognomine dixit:
Auri terra ferax: ſed longè ditior vna
Arbore, voce vocant patrii ſermonis Hyacum.
Ipſa teres, ingénſque, ingentem vertice ab alto
Diffundit ſemper viridem, ſempérque comantem
Arbuteis ſyluam folijs: nux parua, ſed acris,
Dependet ramis, & plurima frondibus hæret.
Materia indomita eſt, duro & penè æmula ferro
Robora, quæ reſinam ſudant incenſa tenacem:
Diſſectæ color haud ſimplex, in cortice lauri
Exteriore viret læuor: pars altera pallet
Buxea: at interior nigro ſuffuſca colore eſt,
Iuglādémque, hebenúmq; inter. quod ſi inde ruberet,
Iam poterat varijs æquare coloribus irim.
Hanc gens illa colit, ſtudióque educere multo
Nititur: hac latè colles campíque patentes,
Hac omnis veſtitur ager: nec ſanctius illis

Eſt

Eſt quicquam, aut potiore vſu: quippe omnis in illa
Spes iacet hanc contra peſtem, quæ cœlitus illic
Perpetua eſt: validos abiecto cortice ramos
Multa vi tundunt, aut in ſegmenta minuta
Elimant, puróque ſcobes in fonte reponunt,
Dum bibulas noctémq; diémque emaceret humor.
Inde coquunt: necnon illos ea cura fatigat,
Vulcano ne fortè furens erumpat aquæ vis,
Et ſuperundantem ſpumam proiectet in ignes.
Spuma quippe linunt, ſi quicquam è corpore toto
Abſcedit, ſi quicquam ægros depaſcitur artus.
Dimidia abſumpta, ſupereſt quodcunque reponunt
Diuini laticis. quin & ſegmenta relicta,
Rurſus, vt antè, coquūt, addentes ſuaue liquēs mel.
Scilicet hunc vnum menſis accedere potum,
Et lex ipſa iubet gentis, mandátque ſacerdos.
Seruatum ad laticem, & decocti pocula primi
Bina die quaque aſſumunt, quum ſurgit ab ortu
Lucifer, & ſero egreditur quum Veſper Olympo,
Nec prius abſiſtunt potu, quàm menſtrua curſum
Luna ſuum, & totū peragrans perfecerit orbem,
Fraternáſque iterum conuenerit æmula bigas.
Interea cæcis ſeſe penetralibus abdunt,
Quo neque vis venti, non halitus aëris vllus
Inſinuet ſeſe, & gelidis afflatibus obſit.
Quid mirandum æquè memorē ſuper omnia victū
Quàm tenuem, quàm magna ſibi ieiunia poſcant?
Quippe ſolet ſatis eſſe, ipſum dum corpus alatur:
Dum ſuperet vita, & tantùm ne membra fatiſcāt.

Ne

Ne tamen ah ne tanta time, ſacer illicet hauſtus
Ille modo ambroſiæ, vires reficítque fouétque,
Inq; occulta gerit ieiunis pabula membris.
Nectare ab epoto binas non amplius horas
Imponunt ſeſe ſtratis, medicamen vt intro
Largè eat, & calido ſudorem è corpore ducat.
Interea vacuas peſtis vaneſcit in auras:
Et (dictu mirum) apparet iam puſtula nulla:
Iámque nomæ ceſſere omnes, iam fortia liquit
Membra dolor, primóque redit cum flore iuuenta:
Et iam Luna ſuum remeans noua circuit orbem.
Quis deus hos illis populis monſtrauerit vſus:
Qui demum & nobis caſus, aut fata tulere
Hos ipſos: vnde & ſacræ data copia ſyluæ,
Nunc referam. Miſſæ quæſitum abſcondita Nerei
Aequora in occaſum Soliſque cubilia pinus,
Littoribus longè patrijs, Calpéque relictis,
Ibant oceano in magno, pontúmque ſecabant
Ignaræque viæ, & longis erroribus actæ.
Quas circũ innumeræ properãtes gurgite ab omni
Ignoti noua monſtra maris Nereides vdæ
Adnabant, celſas miratæ currere puppes,
Salſa ſuper pictis volitantes æquora velis.
Nox erat, & puro fulgebat ab æthere Luna,
Lumina diffundens tremuli per marmora ponti,
Magnanimus quum tanta heros ad munera fatis
Delectus, dux errantis per cærula claſſis,
Luna, ait, ò pelagi, cui regna hæc humida parent,
Quæ bis ab aurata curuaſti cornua fronte,

Curuabis

Curuabis expleſti, nobis errantibus ex quo
Non vlla apparet tellus: da littora tandem
Aſpicere, & dudum ſperatos tangere portus,
Noctis honos, cœlique decus Latonia virgo.
Audijt orantem Phœbe, delapſáque ab alto
Aethere, ſe in faciem mutat, Nereia quali
Cymothoe, Clothóque natant, iuxtáque carinam
Aſtitit, & ſummo pariter nans æquore fatur:
Ne noſtræ dubitate rates, lux craſtina terras
Oſtendet, fidóque dabit ſuccedere portu.
Sed vos littoribus primis ne inſiſtite: dudum
Vltra fata vocant. medio magna inſula ponto
Eſt Ophyre, huc iter eſt vobis, hic debita ſedes
Imperiíque caput. ſimul hæc effata, carinam
Impulit: illa leui cita diſſecat æquora curſu.
Aſpirant faciles auræ, & iam clarus ab vndis
Surgebat Titan, humiles quum ſurgere colles
Vmbroſi procul, & propior iam terra videri
Incipit: acclamant nautæ, terrámque ſalutant,
Terram exoptatam. tum portu & littore amico
Excepti, dijs vota pijs in littore ſoluunt:
Quaſſatáſque rates, defeſſáque corpora curant:
Inde vbi quarta dies pelago, crepitánſque vocauit
Vela Notus, remis inſurgitur, altáque rurſum
Corripiunt maria, & læti freta cærula ſulcant.
Linquitur incerto fluitans Anthylia ponto,
Atq; Hagia, atq; alta Ammerie, execrataq; tellus
Cannibalum, & ripa Gyane nemoroſa virenti,
Protinus innumeræ panduntur turribus altis

Inſulæ

Inſulæ oceano in vaſto, quas inter opacis
Vndantem ſyluis vnam, curſúque ſonantem
Fluminis aſpiciunt, magno qui ſpumans alueo
In mare fulgentes auro ſubuectat arenas.
Huius in ora placet pronas appellere puppes.
Inuitant nemora, & dulces è flumine lymphæ.
Iámque ſolo viridante alacres, ripáque potiti,
In primis terram ignotam, Nymphásque ſalutant
Indigenas, Geniúmque loci, téque aurifer amnis,
Quiſquis in ora maris nitida perlaberis vnda.
Tum duram Cererē, & patrij Carcheſia Bacchi
Aggere in herboſo expediunt: dein quærere ſi qui
Mortales habitent: pars fuluam fluminis vndam
Mirari, miſtámque auro diſquirere arenam.
Fortè per vmbroſos ſyluarum plurima ramos
Aßiduè volitabat auis, quæ picta nitentes
Cæruleo pennas, roſtro variata rubenti,
Ibat natiuo ſecura per auia luco.
Háſque manus iuuenū vt ſyluas videre per altas,
Continuò caua terrificis horrentia bombis
Aera, & flammiferum tormenta imitātia fulmen
Corripiunt: Vulcane tuū, dum Theutonas armas,
Inuentum: dum tela Iouis mortalibus affers.
Nec mora, ſignantes certam ſibi quiſque volucrē,
Incluſam, ſalicum cineres, ſulfúrque, nitrúmque,
Materiam accendunt ſeruata in reſte fauilla.
Fomite correpto diffuſa repentè furit vis
Ignea circunſepta ſimúlque cita obice rupto
Intruſam impellit glandem: volat illa per auras

Stridula,

Stridula, & exanimes paſſim per prata iacebant
Deiectæ volucres: magno micat ignibus aër
Cum tonitru, quo ſylua omnis, ripæq; recuruæ,
Et percuſſa imo ſonuerunt æquora fundo.
Pars auium nemus in denſum conterrita, & altos
Se recipit ſcopulos: quorum de vertice ſummo
Horrendum vna canit (dictu mirabile) & aures
Terrificis implet dictis, ac talibus infit:
Qui Solis violatis aues, ſacráſque volantes
Heſperij, nunc vos, quæ magnus cantat Apollo
Accipite, & noſtro vobis quæ nuntiat ore:
Vos quanquam ignari, longum quæſita, ſecundis
Tandem parta Ophyræ tetigiſtis littora ventis.
Sed non antè nouas dabitur ſummittere terras,
Et longa populos in libertate quietos,
Moliríque vrbes, ritúſque ac ſacra nouare,
Quàm vos infandos pelagi terræq; labores
Perpeſſi, diuerſa hominum poſt prælia, multi
Mortua in externa tumuletis corpora terra.
Nauibus amiſſis pauci patria arua petetis.
Fruſtra alij ſocios quæretis magna remenſi
Aequora: nec noſtro deerunt Cyclopes in orbe.
Ipſa inter ſeſe veſtras diſcordia puppes
In rabiem ferrúmque trahet: nec ſera manet vos
Illa dies, fœdi ignoto quum corpora morbo
Auxilium ſylua miſeri poſcetis ab iſta,
Donec pœniteat ſcelerum. Nec plura loquuta
Horrendum ſtridens denſis ſeſe abdidit vmbris.
Ollis oſſa rigor ſubitus percurrit, & omnis

Palluit,

Palluit, ac gelida fugit formidine ſanguis.
Tum verò ſacras volucres, diuóſque precati,
In primis Solem, & ſanctum ſeruantia lucum
Numina ſupplicibus venerantur agreſtia votis,
Pacem orant, rurſumq; Ophyren, fluuiũq; ſalutãt.
Intereà è ſyluis nigram genus ora comáſque,
Ad naues noua turba virûm concurrit inermis,
Pectora nudi omnes, euincti frondibus omnes
Paciferis, tanta qui celſas mole carinas
Mirati, veſtéſque virûm, fulgentiáque arma,
Vix ſatis expleri poſſunt: & ab æthere miſsi
Siue homines, ſiue heroes ſint, ſiue deorum
Numina, adorandum ritu, precibuſq; ſalutant:
Ante alios ipſum regem, cui munera læta
E ripis collectum aurum, & cerealia dona,
Et patrios fructus, & mella liquentia portant.
Veſtibus ipſi etiam noſtris, & munere multo
Donati, exceptíque mero noua gaudia miſcent:
Non aliter, quàm ſi menſis, dapibúſque deorum
Mortalis quiſquam adſcitus, felíxque futurus,
Hauriat æternum, cœleſtia pocula, nectar.
Ergo vbi amicitiæ ſecuros fœdere vtrinque
Firmauere animos: habita & commercia gentis,
Ipſi inter ſeſe reges in littore læti
Complexu iungunt dextras, & fœdera firmant.
Alter goſsipio tenui pectúſque femúrque
Præcinctus, viridi limbum pingente ſmaragdo,
Ora niger, iaculo armatur cui dextera acuto,
Squamoſi ſpolium ſuſtentat læua draconis.

Alter at intexto lænam circundatus auro,
Quã ſubter rutila arma micãt, capiti ærea caßis
Inſidet, & pictæ volitant in vertice criſtæ.
Fulgenti ex auro torques cui candida colla
Cingunt, atque enſis lateri dependet Iberus.
Et iam commiſti populi, hoſpitióque recepti,
Hi tectis domibúſque, alii in nauibus illi,
Lætitia ludíſque dies per pocula ducunt.
Fortè loco lux feſta aderat, Solíque parabant
Vltori facere vmbroſo ſacra annua luco.
Heſperiæq;, Ophiræq; manus conuenerat omnis.
Hîc conualle caua, ripæ viridentis in herba,
Selectorum ingens numerus, matréſque viríque
Confuſi, plebs atque patres, puerique ſenéſque,
Aſtabant, animis triſtes, & corpora fœdi,
Squallentes cruſtis omnes, tabóque fluentes:
Quos circumfuſos albenti in veſte ſacerdos
Pura luſtrat aqua, & ramo frondentis Hyaci,
Tum niueum ante aras cædit de more iuuencum,
Et iuxta poſitum paſtorem ſanguine cæſi
Reſpergit, paterâque rigat, Solíque potenti
Ad numeros pæana canit, nec cætera turba
Non ſequitur, mactantq; ſues, mactántque bidẽtes,
Viſceribúſque veru toſtis epulantur in herba.
Obſtupuit gens Europæ, ritúſque ſacrorum,
Contagémque alio non vſquam tempore viſam,
At dux multa animo tacitus ſecum ipſe volutans,
Hic erat ille, inquit, morbus, (Dij auertite caſum)
Ignotum interpres Phœbi quem dira canebat.

Tum

Tum regem indigenã,(vt ſermo fandíque facultas
Iam communis erat)cui ſint ſolennia diuûm
Scitatur: quid tanta aſtet conualle ſub alta
Languentũ miſerãda manus? quid paſtor ad aras
Sacra inter, cæſi reſperſus ſanguine tauri?
Quem contra, Heſperiæ ô heros fortiſsime pubis,
Rex ait, hi gentis ritus, hæc ſacra quotannis
Vltori de more Deo celebramus: origo
Antiqua eſt, veteréſque patrum fecere parentes:
Quòd ſi externorum mores, hominúmque labores
Audiuiſſe iuuat, primæua ab origine cauſam
Sacrorum, & peſtis miſeræ primordia pandam:
Forſitan Atlantis veſtras peruenit ad aures
Nomen, & ex illo generis longo ordine ducti:
Hac & nos longa ſerie, de ſtirpe profecti
Dicimur: heu quondam felix & chara Deûm gens,
Dum cælum colere, & ſuperis accepta referre
Maiores ſueuere boni: ſed numina poſtquam
Contemni cœptum eſt, luxu faſtúque nepotum,
Ex illo quæ ſint miſeros, quantæq; ſecutæ
Aerumnæ, vix fando vnquam cõprẽdere poſſim.
Inſula tum priſci regis de nomine dicta
Ingenti terræ concuſſa Atlantia motu
Corruit, abſorpta oceano, quem mille carinis
Sulcauit toties, terræ regina maríſque,
Ex illo & pecudes, & grandia quadrupedantum
Corpora, non vllis vnquam reparata diebus
Aeternûm periere, externáque victima ſacris
Cæditur, externus noſtras cruor imbuit aras.

Tum quoq; & hæc infanda lues, quã noſtra videtis
Corpora depaſci, quàm nulli, aut denique pauci
Vitamus, diuûm offenſis, & Apollinis ira
De cœlo demiſſa, omnes graſſatur in vrbes.
Vnde hæc ſacra nouo primùm ſolennia ritu
Inſtituere patres, quorum hæc perhibetur origo.
Syphilus (vt fama eſt) ipſa hæc ad flumina paſtor
Mille boues, niueas mille hæc per pabula regi
Alcithoo paſcebat oues: & fortè ſub ipſum
Solſtitium vrebat ſitientes Syrius agros,
Vrebat nemora, & nullas paſtoribus vmbras
Præbebant ſyluæ: nullum dabat aura leuamen.
Ille gregem miſeratus, & acri concitus æſtu,
Sublimem in ſolem vultus & lumina tollens,
Nã quid Sol te, inquit, rerũ patrémque Deúmque
Dicimus? & ſacras vulgus rude ponimus aras?
Mactatóque boue, & pingui veneramur acerra?
Si noſtri nec cura tibi eſt, nec regia tangunt
Armenta? an potius ſuperos vos arbitrer vri
Inuidia? mihi mille niuis candore iuuencæ,
Mille mihi paſcuntur oues, vix eſt tibi Taurus
Vnus, vix Aries cœlo (ſi vera feruntur)
Vnus, & armenti cuſtos Canis arida tanti.
Demens quin potius Regi diuina faceſſo?
Cui tot agri, tot ſunt populi, cui lata miniſtrant
Aequora, & eſt ſuperis, ac Sole potentia maior,
Ille dabit faciléſque auras, frigúſque virentum.
Dulce feret nemorum armentis, æſtúmque leuabit.
Sic fatus, mora nulla, ſacras in montibus aras

Inſti

Inſtituit regi Alcithoo, & diuina faceſſit.
Hoc manus agreſtum, hoc paſtorum cætera turba
Exequitur: dant thura focis incenſa, litántque
Sanguine taurorum, & fumantia viſcera torrent.
Quæ poſtquam rex, in ſolio dum fortè ſederet,
Subiectos inter populos, turbámque frequentem,
Agnouit, diuûm exhibito gauiſus honore,
Non vllum tellure coli, ſe vindice numen
Imperat, eſſe nihil terra ſe maius in ipſa,
Cœlo habitare deos, nec eorũ hoc eſſe quod ĩpſa eſt.
Viderat hæc, qui cuncta videt, qui ſingula luſtrat,
Sol pater, atque animo ſecum indignatus, iniquos
Intorſit radios, & lumine fulſit acerbo,
Aſpectu quo Terra parens, correptáque ponti
Aequora quoque viro tactus ſubcanduit aer.
Protinus illuuies terris ignota profanis
Exoritur, primus, regi, qui ſanguine fuſo
Inſtituit diuina, ſacráſque in montibus aras,
Syphilus, oſtendit turpes per corpus achores.
Inſomnes primus noctes, conuulſáque membra
Senſit, & à primo traxit cognomina morbus:
Syphilidémque ab eo labem dixere coloni.
Et mala iam vulgò cunctis diffuſa per vrbes
Peſtis erat, regi nec ſæua pepercerat ipſi.
Itur ad Ammericen ſylua in Cartheſide Nymphã,
Cultricẽ nemorum Ammericen, quæ maxima luco
Interpres diuûm reſponſa canebat ab alto.
Scitantur, quæ cauſa mali, quæ cura ſuperſit.
Illa refert: ſpreti vos, ô vos numina Solis

Exercent nulli fas eſt ſe æquare deorum
Mortalem: date thura deo, & ſua ducite ſacra,
Et numen placate, iras non proferet vltra.
Quam tulit, æterna eſt: nec iã reuocabilis vnquam
Peſtis erit: quicunque ſolo naſcetur in iſto,
Sentiet: ille lacus Stygios fatúmque ſeuerum
Iurauit: ſed enim ſi iam medicamina certa
Expetitis, niueam magnæ mactate iuuencam
Iunoni, magnæ nigrantem occidite vaccam
Telluri, illa dabit felicia ſemina ab alto:
Hæc viridem educet felici è ſemine ſyluam:
Vnde ſalus. Simul obticuit ſpecus intus, & omne
Excuſſum nemus, & circunſtetit horror vbique.
Illi obeunt mandata: ſua ipſi altaria Soli
Inſtituunt, niueam Iuno tibi magna iuuencam,
Nigrantem Tellus mactant tibi maxima vaccam.
Mira eadẽ (at diuos iuro, & monumenta parentũ)
Hæc ſacra, quã nemore hoc toto vos cernitis arbor
Ante ſolo nunquam fuerat quæ cognita in iſto:
Protinus è terra virides emittere frondes
Incipit, & magna campis pubeſcere ſylua.
Annua confeſtim Soli facienda ſacerdos
Vltori noua ſacra canit: deducitur ipſe
Sorte data, qui pro cunctis cadat vnus ad aram
Syphilus, & iam farre ſacro, vittiſque paratus
Purpureo ſtabat tincturus ſanguine cultros.
Tutatrix vetuit Iuno, & iam mitis Apollo,
Qui meliorem animam miſeri pro morte iuuencũ
Suppoſuere, feróque ſolum lauere cruore.

Ergo eius facti æternùm vt monumēta manerēt,
Hunc morem antiqui primùm ſtatuere quotannis
Sacrorum, ille tuum teſtatur Syphile crimen,
Victima vana, ſacras deductus paſtor ad aras:
Illa omnis, quam cernis, inops miſerādáque turba
Tacta deo eſt, veterúmque luit commiſſa parentū,
Cui votis precibúſque pijs numeríſque ſacerdos
Conciliat vates diuos, & Apollinis iras,
Luſtrati ingentes ramos, & robora ſanctæ
Arboris aduectant tectis: libamine cuius
Vi mira infandæ labis contagia pellunt.
Talibus, atque alijs tempus per multa trahebāt
Diuerſis populi commiſti è partibus orbis.
Interea Europæ fuerant quæ ad chara remiſſæ
Littora, iam rurſus puppes freta lata remenſæ
Mira ferunt: latè (proh fata occulta deorum)
Contagem Europæ cœlo crebreſcere eandem,
Attonitáſque vrbes nullis agitare medelis.
Quin etiam grauior naues it rumor in omnes:
Illo eodem claſſem morbo, iuuenúmque teneri
Haud numerū exiguū, & totis tabeſcere mēbris:
Ergo haud immemores, diras ceciniſſe volucres,
Affore, quum ſylua auxilium paſcatur ab illa:
Continuò faciles Nymphas, Solémque precati,
Intacti nemoris ramos, & robora ab alto
Conuectare parant luco, medicatáque ſumunt
Pocula, pro ritu gentis: quo munere tandem
Contagem pepulere feram. quin dona deorum,
Haud patriæ obliti, & felicem ad littora ſyluam

Noſtra iubent ferri, cœlo ſi forſitan iſto
Aßimilem pellant labem: nec fata ſequundos
Ipſa negant Zephyros, facilíſque aſpirat Apollo.
Munera vos diuûm primi accepiſtis Iberi,
Præſens mirati auxilium: nunc cognita Gallis,
Germaníſque, Scythíſque, orbe & gauiſa Latino
Iam nunc Europam vecta eſt Huyacus in omnem.
Salue magna deûm manibus ſata ſemine ſacro,
Pulchra comis, ſpectata nouis virtutibus arbos:
Spes hominũ, externi decus, & noua gloria mũdi,
Fortunata nimis, natam ſi numina tantum
Orbe ſub hoc, homines inter gentémque Deorum
Perpetua ſacram voluiſſent creſcere ſylua.
Ipſa tamen, ſi qua noſtro te carmine Muſæ
Ferre per ora virûm poterunt, hac tu quoq; parte
Noſceris, cœlóque etiam cantabere noſtro.
Si non te Bactra, & tellus extrema ſub arcto,
Nõ Meroe, Libycíſque Ammon combuſtus arenis,
At Latium, at viridis Benaci ad flumina ripa
Audiet, & molles Atheſi labente receſſus.
Et ſat erit, ſi te Tyberini ad fluminis vndam
Interdum leget, & referet tua nomina Bembus.

FINIS.

Rerum in hoc libello præcipuè obſeruandarum Index.

ABſynthii vſus. 126
Acori vſus. 110
Aetates aliæ aliis patiētiores inediæ. 32
Alguatui curatio. 155
Aliabas quid ſenſerit de argenti viui natura. 142
Aloes in vlceribus medendis vſus. 125
Althææ radicum vſus. 110
Amygdalarum vſus. 30
Antimonii vſus in vlceribus pudendorum curandis. 125
Apoplexia qualis morbus. 77
Apoſtemata frigida quomodo curanda. 113
Arquati morbi cura. 103
Argētum viuum auditui nocet. 148
Argentum viuum igne non vincitur. 145
Argētum viuum in medicina plus nocet plerūque quàm prodeſt. 147
Argentum viuum quomodo à ſuperfluitate purgatur 148. quo pacto in aceto corrigatur. 152
Argentum viuum qua ratione ſublimetur, vt in morbis vſui ſit. 86
Argentum viuum ſublimatū interficit. 145
Argenti viui fumus paralyſin operatur. 149 neruis obeſt. ibi.
Argenti viui medicina offenſiones in corporibus relinquit. 21
Argenti viui nocumenta. 21. correctio. 151
Argenti viui vis in medicina. 150. vſus eius vltimus eſt, cū ſcilicet aliis nihil proficimus. ibidem
Argēti viui temperies. 140
Arnaldi diacatholicon. 121
Arſenicum quam facul

tatem habeat. 142
Aſthmatis quatuor ſpecies. 91
Auditus corruptus quo pacto per lignum ſanctum curetur. 87
Auditus malè in ſene affectus quomodo curetur. ibidem
Auditus obtuſi cauſa. 86
Auellanarum corticum & vſtarum vſus in pilorum caſu. 135
Auguſtini Sueſſani ſyrupus. 121
BEtonicę vſus in morbi Gallici medicina. 153
Boraginis vſus. 40
Bugloſſæ vſus. 131
CAmillus Muſettula quomodo curatus ſit ab immodicis vigiliis. 60
Cancer ex hæmorrhoidibus ſæpe prouenit. 88
Cancri cura in matrice prædominante cholera aduſta. 107
Cancri in matrice mulieris curatio. ibidem
Cephalea qualis ſit morbus. 51
Cephalęę curatio phlegmate exiſtente cauſa. 52. in ſene cholerico vel ſanguineo. 54 in iuuene melancholico. 54
Cephalęę curatio in ſene phlegmatico vel melancholico. 58
Cephaleæ morbi cauſa. 51
Cerebrum malè affectum, qui morbi ſequantur. 62
Choleram rubeam eſſe immodicarum vigiliarum cauſam. 59
Cholerici minus patientes inediæ 32
Cibus optimus quis. 23
Cibus quantus eſſe debeat. 46
Cichorea cũ ligno ſancto quando decoquenda. 40
Cichoreæ ſuccus. 130
Cinaprum an ſit argentum viuum. 144
Cinapri virtus. 149
Coitu abſtineat, qui curatur per lignum ſanctum. 33
Comitialis morbi cauſa. 71
Comitialis morbi cura in infantibus. 73
Comitialis morbus in muliere quomodo curatus ſit. 72

Conceptionem prohibens morbus. 105
Contractionis curatio. 82
Cordialium florũ vſus. 132
Coriãdri præparati vis in amaris mitigandis. 43
Cucumeris aſinini vſus 132
Cupreſsi nucum vſus. 127
Dolor quid ſit. 152
Diæta in curatione ligni ſancti qualis conſtituenda. 30
Diæta reſumptiua qualis eſſe debeat in curatione per lignum ſanctum. 30
Diæta variis diſpoſitionibus conuenit. 31
Diætam variãdam eſſe. ibidem
Diachilon emplaſtrũ. 127
Ebenus à ligno ſancto quid differat. 10
Ebenus promptiſsimè accenditur. 10
Ebeni natura,& vſus in medicina. 9
Elephantię curatio. 110
Emproſthotonus. 82
Endiuia quando decoquenda cum ligno ſancto. 40
Epilepſia quare frequẽter infantes corripiat. 75
Epilepſiæ cauſa. 71
Epilepſię curatio in iuuene ſanguineo vel cholerico 73. in iuuene phlegmatico vel melancholico. 74
Epilepſiæ remedia in pueris. 75
Fames periculoſa poſt nimiam ſatietatem. 52
Faſtidii cauſæ. 98
Faſtidii curatio in iuuene cholerico vel ſanguineo 98. in phlegmatico vel melancholico. 98
Fiſſuræ manuum & pedum vnde oriãtur. 135
Fœni græci vſus. 127
Frigus humores dẽſat. 27
Fumiterræ in medicina vſus. 131
Gallicus morb. quid ſit. 117
Gallici morbi cã. ibid.
Gallici morbi curatio repeti debet. 47
Gallici morbi præſens medicina. 3
Gallicus morbus vnde

ad

ad nos peruenerit. ibi.
Gallicus morbus inueteratus quomodo curandus. 45. & 153
Gallicus morbus recẽs vbi ſumat initium. 119
Gallicus morbus recẽs quõ curetur. 44
Gallici morbi puſtulæ variæ pro humoris varietate. 128
Gallici morbi inueterati vlcera maligna qua ratione curentur. 155
Gallici morbi tumores quo pacto curentur, quæque eorum ſunt cauſæ. 154
Gallinarũ carnis vſus. 31
Gingiuarum imbecillitatis cauſa. 90
HAemorrhoides ſæpe polypum gignunt. 88
Hecticæ curatio, apoſtemate copiam in cauſa exiſtente. 95
Hectica ligno ſancto curatur. 25
Hermes alchimiſta. 140
Hernia inteſtinalis. 109
Herniæ genera. ibidem
Heſtedeen eſſe lignum ſanctum. 9
Hepatis apoſtema quo pacto curetur. 100
Hepatis calefacti remedia. 138
Hordei vſus. 131
Hydropicus iuuenis phlegmaticus vel melancholicus quomodo curandus. 102
Hydropici ab aqua prohibendi, vt etiam nec videant. 103
Hydropiſis curatio. 102
ICtericus morbus quomodo curetur. 103
Iecoris affectiones. 62
Iecoris morbi. 100
Indicus morbus. 118
Indicum lignum vnde adferatur. 3
Iſchiadicæ remedia. 111
Iuæ arthriticæ vſus in curatione morbi Gallici. 122
Iuncturarum morbi curatio. 111
K Aron apud Auic. eſſe lignũ ſanctum. 9
LAcrymarum fluxus cura in iuuene cholerico vel ſanguineo. 85. in phlegmatico vel melancholico. 85
Lacrymarum fluxus nimius vnde proueniat. 85. quomodo curandus. 85
Lacrymarũ fluxus præter-

ter naturā quomodo curetur in ſenibus. 36
Lepræ curatio. 110
Lignum ſanctū multi nutrimēti eſt. 15. & 24
Lignum ſanctū calidū & ſiccum eſt. 17
Lignū ſanctū medicinā eſſe antidotariam. 10
Lignū ſanctū vbi præſtantius naſcatur. 12
Lignum ſanctū quādiu decoquendum. 41
Lignum ſanctum quare diuerſas ſortiatur operationes. 48
Lignum ſanctum qua ætate eſſe debeat. 13
Lignum ſanctum temperatiſſimum eſt. 16
Lignum ſanctum quos curet morbos. 25
Ligni ſancti amaritudo quo pacto auferatur. 43
Ligni ſancti natura. 13
Ligni ſancti decoctio qūo præparanda. 37
Ligni ſancti decoctio longa ſit. 37
Ligni ſancti decoctionis varii gradus. 41
Ligni ſancti decoctiões quot ſint. 38 & 39
Ligni ſancti effectus. 32
Ligni ſancti electio. 13
Ligni ſancti materia dura. 14
Ligni ſancti medicina qūo adminiſtretur in morbo Gallico. 45
Ligni ſancti medicina qua forma cōficiatur. 36
Ligni ſancti medicinæ adminiſtrandæ tempus. 27
Ligni ſancti natura & effectus. 9
Ligni ſancti proprietates. 19
Ligni ſancti quæ partes optimæ ſint. 13
Ligni ſancti ſyrupus quando ſumendus. 42
Ligni ſancti varius & multiplex vſus in medicinis. 3. & 19
Ligno ſancto curandus quem locū eligere debeat. 26 quomodo curādus ſit iuuenis cholericus vel ſanguineus in morbo Gallico inueterato. 153
Linguæ ſpaſmus quomodo curandus. 127
Lini ſeminis vſus. ibid.
Lithargyrii vſus in vlceribus medendis. 125
Lupuli vſus. 131
MAluarum vſus. 126
Manus aqua frigida non lauandæ. 54

Matrix mulieris, ceu ſentina, omnes humores recipit. 105
Matricis cancer quomodo curetur. 107
Matricis fluxus propter hepatis frigiditatem quomodo curetur. 105
Matricis morbus propter iecoris caliditatem. 106
Medicina quæ ſit optima. 23
Medicina eadē quo pacto poſsit morbos diuerſos curare. 25
Medicina quæ ſecundi gradus ſit. 17
Medicina qūo acommodanda diuerſis diſpoſitionibus. 8
Medicina tēperata quæ ſit. 16
Medicinā eadē diuerſa non poſſe operari. 5
Medicinā nō omnibus naturis conuenire. 7
Melācholia cancrum in matrice mulierum gignit. 107
Melancholiæ memoriā & intellectū corrūpēti qūo medeatur. 65
Melancholiæ quo remediorū genere curētur in ſene cholerico vel ſanguineo 69. in iuuene cholerico vel ſanguineo. 68
Melācholiæ remedia in iuuene phlegmatico vel melācholico. 69
Melancholiæ morbus multiplex. 67
Melancholiam inueteratam vix aliis medicinis curari quàm ligno ſancto. 68
Memoria & intellectus in iuuene phlegmatico vel melancholico, quo pacto reſtituatur. 64. & 65
Memoriæ amiſſæ cauſa. 61
Memoriæ & intellectus cura in ſene cholerico vel ſanguineo. 66. in iuuene cholerico vel ſanguineo, phlegmate exiſtente in cauſa. 59
Memoriæ laborātis cura in ſene phlegmatico vel melācholico. 65
Mercurii vnctiōis vſus. 46
Morbi difficiles curatu. 117
Myrtiliorū ſucci vſus. 134
NArium morbi. 88
Nariū morbi quomodo curentur in ſingulis ætatibus. ibidem

Nauſeæ

Nauſeæ ſtomachi quo ſubueniendum. 43
OLeũ myrtinũ. 134
Opiſthotonus. 82
Oris vlcera. 131
Oſsis corruptio. 156
Oui albumen. 130
PAnis qualis eſſe debeat. 29
Pane biſcocto quare vtendum. 28
Papaueris nigri vſus. 134
Paralyſis morbus. 77
Paralyſis in iuuene cholerico. 79. in ſenibus. 81. in phlegmatico vel melancholico. 80
Perforata herba. 153
Phaſianorum vſus. 31
Phlebotomia. 135
Phlegma cauſa amiſsi intellectus. 63
Phlegmatici ferũt inediam. 61
Phthiſis morbus. 93
Phthiſis curatio. 94
Phthiſis ligno ſancto curatur. 94
Pilulæ aggregatiuæ. 131
Pilulæ fumiterræ. ibid.
Pilorum caſus. 134
Plumbi vſti vſus. 125
Podagræ curatio. 111
Podagra ligno ſancto curatur. 25
Polypus morbus naſi. 88
Polypi cauſa. ibidem.
Potus optimus quis. 25
Purgãdus quomodo cibandus. 32
Purgationũ modus. ibi.
Puſtularum multitudo in morbo Gallico. 118.
RAmex herniæ ſpecies. 109
Ramula quõ curãda. 89
Regii morbi curatio. 103
Renũ morbi cura. 104
Renum vlcera. ibidem.
Rheupontici vſus. 122
Rhodomellis ſaccharini vtilitas. 132
Roſarum rubearũ vſus. 122
Roſarum incompletarum vſus. 132
SAcchari roſacei vſus. 43
Saluiæ vſus. 153
Sanguinei tolerãtiores inediæ quam cholerici. 32
Sanguinis draconis vſus. 125
Scrophulæ puerorũ. 113
Serpẽtis pinguedo. 134
Sicci natura. 28
Simplicium conſideratio. 9
Sol quo pacto calefaciat. 12

Spaſmi

Spaſmi cura. 82
Spiritus fœtidi curatio. 99
Sônũ quæ prouocẽt. 54
Sterilitatis cauſæ. 106
Sterilitatis remedia. ibi.
Stomachi apoſtematis cauſa. 99
Styracis vſus. 139
Sudor quibus prouocetur. 35
Sudor copioſior. 35
Sudor elicitur. 35
Sulphur in argento viuo. 144
TAbes morbus. 93
Talpæ pinguedo. 134
Tamaricis fructus. 129
Tartarũ combuſtũ. 130
Tetanus. 82
VAricũ remedia. 110
Venerem prohibẽtia. 33
Vertiginis cauſæ. 70
Vertiginis cura. 70
Veſicæ curatio. 104
Vigilia immodica. 60 in ſene cholerico vel ſanguineo. 60 in ſene phlegmatico vel melancholico. 61
Vigiliæ immodicæ ca[illegible]
Vini multiplices effectus. 161
Vini decoctio. 163
Vinum medicamentorum vehiculum. 157
Vinum canonicè conficiendum. 162
Vinum eligendum. 161
Vinum à medicina nõ abſit. 158
Vinũ in medicina. ibid.
Vinũ quãdo dãdũ. 160
Vinum vetus eligendũ. 162
Violarum vſus. 126
Vlcerum in tibiis remedia. 40
Vlcera matricis. 108
Vlcera oris. 131
Vlcera virgæ. 123
Vlceribus oris gargariſmus vtilis. 132
Vniuerſalia ad particularia viã oſtendunt. 22
Vuæ paſſæ vſus. 30
Vuluæ morborum cauſa. 105
YDrargyros vnde dicatur. 141
ZInzifur. 144
Zirbale Arabicè genus herniæ eſt. 109

FINIS.

UNI... CENTRAL BIBLIOTECA MEDICINA